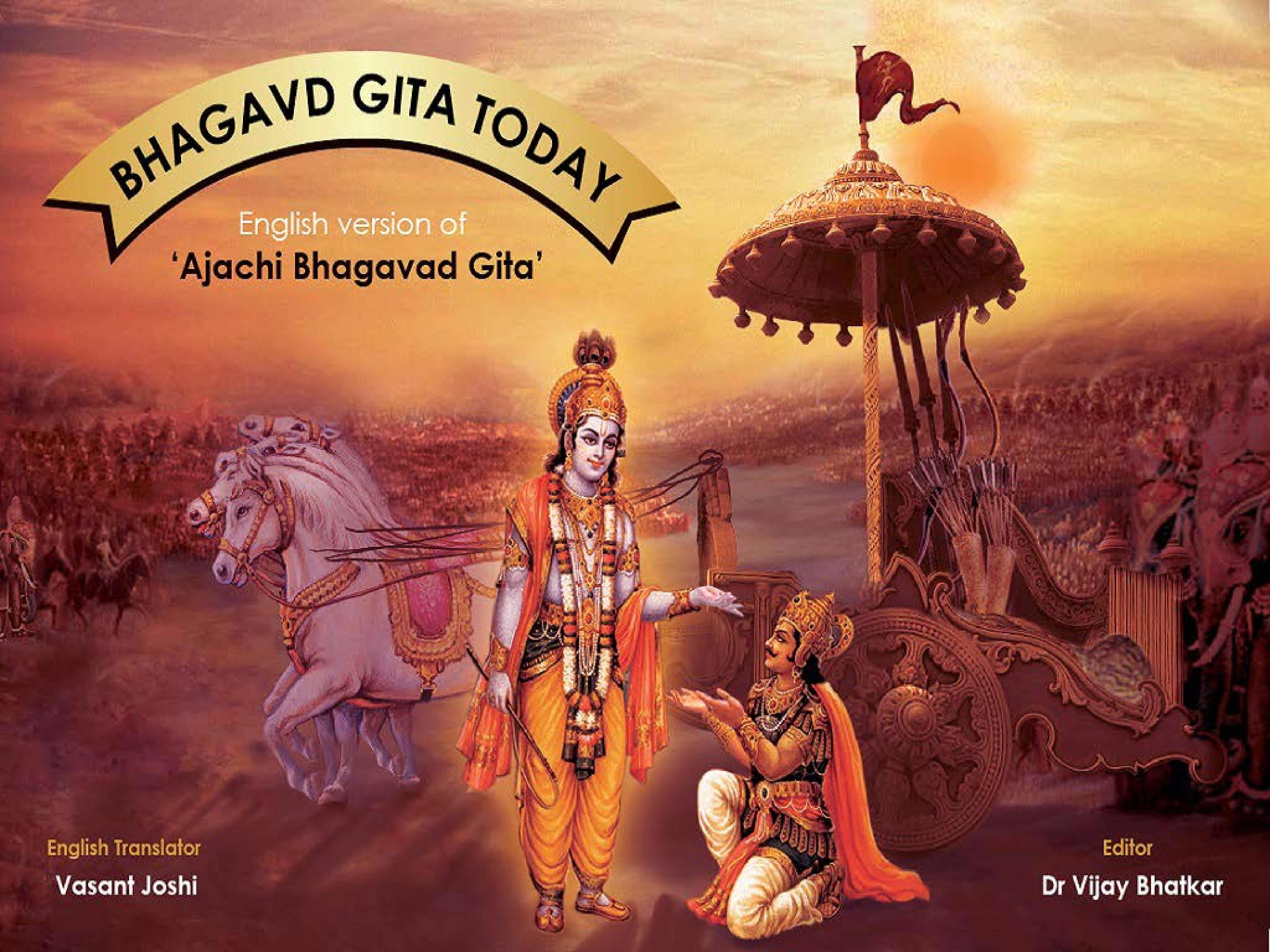
BHAGAVD GITA TODAY
English version of
'Ajachi Bhagavad Gita'
English Translator
Vasant Joshi
Editor
Dr Vijay Bhatkar

ॐ

BHAGAVAD GITA TODAY

English Version of

'Ajachi Bhagavd Gita'

Self Published by

Vasant Joshi

English Translator	Editor	Marathi Translator
Vasant Joshi	Dr. Vijay Bhatkar	Tryambak Chavan

Price: Rs 200 /-

ॐ

BHAGAVAD GITA TODAY

English Version of **'Ajachi Bhagavad Gita'**

Self Published by: Vasant Joshi

English Translator: © Vasant Joshi
B-8, Sarasnagar, Siddhivinayak Society,
Shukrawar Peth, Pune 411021.
Mobile : +91-9422024655
Email : vasant.joshi062@gmail.com

All rights reserved with English Translator

Editor : Dr. Vijay Bhatkar
Email : vijaypbhatkar@gmail.com

Typesetting and Formatting
Books and Beyond
Mrs Ujwala Dhananjay Marne
New Ahire Gaon, Warje, Pune.
Mobile : +91-8805412827
Email: maraneujwala@gmail.com
booksandbeyond27@gmail.com

Printer : Star Copiers, Pune.

Cover Design by : Prashant Patil

First Edition : 1st May 2021

Price : Rs. 200/-

DEDICATED TO

All Esteemed Lovers of Shrimad Bhgavad Gita

Vasant Joshi

ॐ

INDEX

Subject			Page No
PART I			**I to X**
Editorial: By Dr Vijay Bhatkar			I
Marathi Translator's Monologue			III
English Translator's Monologue			V
Gita Glory			VI
PART II : GITA CHAPTERS		**1 to 278**	
Chapter I	:	Arjuna Anguish Yoga	1
Chapter II	:	Samkhya Yoga	14
Chapter III	:	Karma Yoga	34
Chapter IV	:	Knowledge Renunciation Yoga	47
Chapter V	:	Karma Renunciation Yoga	59
Chapter VI	:	Meditation Yoga	68

ॐ

Chapter VII	:	Knowledge and Realization Yoga	80
Chapter VIII	:	Indestructible Brahma Yoga	89
Chapter IX	:	Royal Knowledge and Secret Yoga	98
Chapter X	:	Manifestation Yoga	108
Chapter XI	:	Cosmic Form Vision Yoga	120
Chapter XII	:	Devotion Yoga	139
Chapter XIII	:	Field and Field Knower yoga	145
Chapter XIV	:	Tri-quality Division Yoga	155
Chapter XV	:	Supreme Person Yoga	165
Chapter XVI	:	Divine and Demonic Wealth Yoga	171
Chapter XVII	:	Tri-faith Division Yoga	178
Chapter XVIII	:	Liberation and Renunciation Yoga	186
Gita Glory			207

PART I

EDITORIAL

'Bhagavad Gita Today' consists of simple Marathi and English versions of 'Shrimad Bhagavad Gitopnisghada' from 'Brahmavidya Yogashastra'. The speciality of Marathi translations is that it is composed in Anushtubha metre just like original 'Bhagavad Gita. So it also carries the poetic sense along with the implied meaning intended in original Sanskrit verses. English translation has also been composed in a verse format, so as to make it match with the original Sanskrit as well as Marathi verses in imparting the appropriate meaning.

'Bhagavad Gita' is treated as foundation of ancient Indian culture. The essence of all 'Upanishdas' is manifested in 'Bhagavad Gita'. 'Bhagavad Gita' expounds through its eighteen chapters the very essence of the great sentence 'Tat-tvam-asi' (You are That divine principle) of 'Upanishdas'. Every chapter of Gita is Yoga-vision from Brahma-knowledge contained in 'Yogashastra'. Gita is rare wisdom rendered by God himself during his incarnation as Shrikrishna to Arjuna, on the background of struggle filled life of human race, at the time of great Indian war at Kurushetra. So the glory of Gita is treated as un-paralleled at all times.

Till today there are umpteen translations of Bhagavad Gita available in various languages not only in India but all over the world. In Marathi too many beautiful translations are available. Among them Vinoba Bhave's 'Gitai' is very popular. Even today Sanskrit Gita is recited in various temples, Guru-kuls, schools and religious and cultural celebrations. However the meaning of Sanskrit verses is often not conceived well by either the reciters or listeners. As Marathi as

well as English versions offer exact synonyms of original Sanskrit words, it's recitation in verse format have become easy alternative from point of view of understanding the correct implied meaning of Sanskrit verses. Thus on grasping the correct meaning of Sanskrit words, the reader can hope to become competent on Brahma-knowledge and thereby the path of liberation can also open up for him fulfilling the existence of his rare to gain human life in due course of time.

Dr. Vijay Bhatkar

Email: vijaypbhatkar@gmail.com

MONOLOGUE OF MARATHI TRANSLATOR

As the format of today's Marathi verse below Prakrit verse of Saint Dnyaneshwara followed by me in my previous book 'Ajacjhi Dnyaneshwari' had been able to enlighten the readers, I was encouraged to convert entire Dnyaneshwari into E-book and that task has now been achieved successfully. In the mean time I separated the Bhagavad Gita part of Dnyaneshwari with the intention of providing to the readers an opportunity of reading and enjoying the Marathi translation of Bhagavad Gita along with its original Sanskrit version and I was able to fulfil this task and present it in the service of esteemed readers. The Marathi verses of this book not only contain the exact as well as implied meaning of Sanskrit verses but they are also able to lend to them the musical sense by following the original Anushtubha and other related metres of Sanskrit verses in Marathi verses too. Thus I am attempting to borrow Saint Dnyaneshwara' words

'So as one recites Marathi Gita along with Sanskrit Gita, the Marathi verses become ornaments of Sanskrit verses or reciting only Marathi verses too don't belittle Sanskrit Gita'.

If one attempts to recite Marathi verses along with Sanskrit verses, he will not only understand the correct meaning of verses but he will also gain the pleasure of listening them too. I will go a step further and recommend to readers that they should also read 'Ajachi Dnyaneshwari' in order to understand the implied meaning of many intricate philosophical doctrines referred

to in Bhagavad Gita. As Swami Vivekananda had rightly predicted that Bharata is going to become World Guru during year 2047, the westerners will be looking towards Indians with the hope of gaining eternal Indian spiritual knowledge from them. So it would be appropriate if we brace ourselves in advance to become worthy of their expectations by being well equipped by reading, pondering over and studying Gita as much as we can.

Tryambak Chavan

Email: Tryambak.chavan@gmail.com

MONOLOGUE OF ENGLISH TRANSLATOR

After publication of my book 'Dnyaneshwari Today' on 22nd January 2020 at the hands of Padma Bhushan Dr Vijay Bhatkar in presence of Dr Prof Vishvanmath Karad and Pandit Vasantrao Gadgil, I was busy with publications of my other English translations done earlier by me, namely 'Yoga Influence', 'Sage's Wisdom' and 'Sage's Mission' all based on great literary works of Saint Gulabrao Maharaj. However on repeated insistence by my colleague Tryambak Chavan, Author of 'Ajachi Dnyaneshwari' and 'Ajachi Shrmad Bhagvat Gita' on my undertaking the work of separating the Bhagvad Gita from 'Dnyaneshwari Today', I embarked upon completing this unfinished task and now with the help of Mrs Ujwala Marne of 'Books and Beyond' I am able to bring out 'Bhagvad Gita Today'. I do hope that my esteemed readers will appreciate this venture on my part and bless me with their invaluable support.

Vasant Joshi

Email: vasant.joshi062@gmail.com

GITA GLORY

Salutations to Ganesha and Radharamana

धरा उवाच - Earth said

भगवान परमेशा, भक्तिरव्यभिचारिणी। प्रारब्ध भुज्यमानस्य, कथं भवति हे प्रभो।। १

Lord, tell me, how devotion of one experiencing fate could be exclusive. 1

श्रीविष्णु: उवाच – Blessed Vishnu said

प्रारब्धं भुज्यमानो हि, गीताभ्यासरत: सदा। स मुक्त: स सुखी लोके, कर्मणा नोपलिप्यते।। २

He engrossed in Gita-study while experiencing fate is liberated, happy and untainted by karma. 2

महापापादि पापानि, गीताध्यानं करोति चेत्। क्वचित्स्पर्शं न कुर्वन्ति, नलिनीदलमम्बुवत्।। ३

He is untouched by greatest sins while meditating on Gita, as lotus in water. 3

गीताया: पुस्तकं यत्र, यत्र पाठ: प्रवर्तते। तत्र सर्वाणि तीर्थानि, प्रयागादीनि तत्र वै।। ४

Where Gita-recital taking place, there all holy places like Prayaga remain present. 4

सर्वे देवाश्च ये ऋषयो, योगिन: पन्नगाश्च ये। सहायो जायते शीघ्रं, यत्र गीता प्रवर्तते।। ५

All Gods, seers, yogis, cobra-kings come to help where Gita is recited. 5

यत्र गीताविचारश्च, पठनं पाठनं श्रुतम्। तत्राहं निश्चितम् पृथ्वी, निवसामि सदैव ही।। ६

Where recital and listening of Gita is done; there certainly, I always dwell, Earth! 6

गीताश्रयेऽहं तिष्ठामि, गीता मे चोत्तमं गृहम्। गीताज्ञानुपाश्रित्य, त्रींल्लोकान्पालयाम्यहम्।। ७
I dwell in Gita, as it is my home; I sustain tri-worlds by means of Gita-knowledge. 7
गीता मे परमा विद्या, ब्रह्मरुपा न संशयः। अर्धमात्राक्षरा नित्या, स्वनिर्वाच्यपदात्मिका।। ८
Gita is my supreme knowledge, Reality-form; Aum and poetry that I ever narrate. 8
चिदानन्देन कृष्णेन, प्रोक्ता स्वमुखतोऽर्जुनम्। वेदत्रयी परानन्दा, तत्त्वार्थज्ञानसंयुता।। ९
Krishna himself narrated it to Arjuna; it's tri-Veda, supreme bliss and principle knowledge. 9
योऽष्टादशजपो नित्यं, नरो निश्चलमानसः। ज्ञानसिद्धिं स लभते, ततो याति परं पदम्।। १०
He reciting eighteen chapters gains steady mind, perfect knowledge and supreme goal. 10
पाठेऽसमर्थः संपूर्णे, ततोऽर्धं पाठमाचरेत्। तदा गोदानजं पुण्यं, लभते नात्र संशयः।। ११
If unable to recite fully, half text to be recited for sure gain of cow-charity merit. 11
त्रिभागं पठमानस्तु, गङ्गास्नानफलं लभेत्। षडशं जपमानस्तु, सोमयागफलं लभेत्।। १२
By reciting 1/3 text, merit of Ganges-bath and by 1/6 text, Soma-fruit is gained. 12
एकाध्यायं तु यो नित्यं, पठते भक्तिसंयुतः। रुद्रलोकमवाप्नोति, गणो भूत्वा वसेच्चिरम्।। १३
He reciting at least one chapter devotedly reaches Rudra-resort and stays as Gana. 13
अध्यायं श्लोकपादं वा, नित्यं यः पठते नरः। स याति नरतां यावत्, मन्वंतरं वसुन्धरे।। १४
He reciting regularly a chapter or a verse is born as human till end of manvantar. 14

गीतायाः श्लोकदशकं, सप्त पञ्च चतुष्ट्यम्। द्वौ त्रीनेकं तदर्धं वा, श्लोकानां यः पठेन्नरः।। १५

He reciting ten, seven, five, four, three, two, one or even half verse; 15

चन्द्रलोकमवाप्नोति, वर्षाणामयुतं ध्रुवम्। गीतापाठसमायुक्तो, मृतो मानुषतां व्रजेत्।। १६

He gains moon-resort, dwells for one lakh years; he dying while reciting is born as human. 16

गीताभ्यासपुनःकृत्वा, लभते मुक्तिमुत्तमम्। गीतोत्युच्चारसंयुक्तो, म्रियमाणो गतिं लभेत्।। १७

He on studying full Gita is liberated and if he dies while reciting, he attains final goal. 17

गीतार्थ श्रवणासक्तो, महापापयुक्तोऽपि वा। वैकुण्ठं समवाप्नोति, विष्णुनासह मोदते।। १८

He though great sinner while listening to Gita goes to Vaikuntha and dwells with Vishnu. 18

गीतार्थं ध्यायते नित्यं, कृत्वाकर्माणि भूरिशः। जीवन्मुक्तः स विज्ञेये, देहान्ते परमंपदम्।। १९

He abiding Gita while doing assigned karmas is liberated and gains supreme goal. 19

गीतामाश्रित्य बहवो, भूभुजो जनकादयः। निर्धूतकल्मषा लोके, गीता याताः परं पदम्।। २०

Many kings like Janaka supported by Gita were freed from sins gained supreme goal. 20

गीतायाः पठनं कृत्वा, माहात्म्यं नैव यः पठेत्। वृथा पाठो भवेत्तश्च, श्रम एव ह्युदाहृतः।। २१

He not reciting Glory after Gita-recital, his recital and efforts are wasted, so say expert. 21

सूत उवाच - **Suta said**

एतन्माहात्म्यसंयुक्तं, गीताभ्यासं करोति यः। स तत्फलमवाप्नोति, दुर्लभां गतिमाप्नुयात्।। २२

He, who studies Glory with Gita, on receiving desired fruit attains rare goal. 22

माहात्म्यमेतद्गीताया, मया प्रोक्तं सनातनम्। गीतान्ते च पठेद्यस्तु, यदुक्तं तत्फलं लभेत्।। २३

I proclaimed eternal Gita-Glory; he reciting this after Gita gains desired fruits. 23

।। इति श्रीवाराहपुराणे गीतामाहात्म्यं।।

So Gita-Glory from Varaha-Purana is over.

।। हरी ॐ तत् सत्।। हरी ॐ तत् सत्।। हरी ॐ तत् सत्।।

Aum Tat Sat

PART II

CHAPTER I : ARJUNA ANGUISH YOGA

Introduction

The ocean of two mighty armies of Kauravas and Pandavas consisting of millions of soldiers, chariots, elephants and horses led by most renowned warriors of time were confronting each other on the righteous battlefield of Kurukhetra. The fierce battle cries of soldiers accompanied by ear shattering war instruments were resonating in the atmosphere. Against such uproariously tumulus background, Lord Krishna as charioteer drove his beloved friend and disciple great warrior Arjuna in midst of these two warring armies at his behest. However Arjuna, on observing his dear comrades, beloved friends, respected elders of Kuru clan and revered gurus all arrayed in front of him in battle formations ready to kill each other; became extremely anguished, his body started trembling, his throat was parched and his famous Gandiva bow stated slithering down from his hand.

Overwhelmed by such unexpected grief and distress, Arjuna jumped down from his chariot and in choked voice told Lord Krishna that he is not going to fight this disastrous war come what may and is not going to kill his dear and near kith and kin even to earn heaven's pleasures or wealthy earthly kingdoms. He said it would be better even if Kauravs kill unarmed him on battlefield. Saying so and throwing away his bow he sat down with heart full of sorrow.

BHAGAVAD GITA TODAY

पहिला अध्याय - अर्जुनविषादयोग

Chapter I - Arjuna Anguish Yoga

धृतराष्ट्र उवाच - (धृतराष्ट्र म्हणाला) Dhritrashtra said

धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे, समवेता युयुत्सवः। मामकाः पाण्डवाश्चैव, किमकुर्वत सञ्जय।। १

धर्मक्षेत्री कुरूक्षेत्री, जमले जे रणोत्सुक। माझे व पांडुचे पुत्र, करिती काय संजया? १

At righteous Kurukshetra*, rallied battle eager; mine n Pandu's sons, what they did Sanjaya? 1

सञ्जय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

दृष्ट्वा तु पाण्डवानीकं, व्यूढं दुर्योधनस्तदा। आचार्यमुपसंगम्य, राजावचनमब्रवीत्।। २

पाहुनी पांडवी सेना-व्यूव्ह दुर्योधने तदा। गुरूसमीप जाऊनि, राजा वचन बोलिला।। २

Seeing Pandava army formation, Duryodhana approached Aacharya and king said. 2

पश्यैतां पाण्डुपुत्राणाम्, आचार्य महतीं चमूम्। व्यूढां द्रुपदपुत्रेण, तव शिष्येण धीमता।। ३

पहा जी पांडुपुत्रांचे, आचार्य थोर सैन्य हे। रचिले धृष्टद्युम्न्ये जो, तुमचा शिष्य कल्पक।। ३

Acharya, see this Pandu-son's mighty army; arrayed by Drishtdnumna, your pupil bright. 3

अत्र शूरा महेष्वासा, भीमार्जुनसमा युधि। युयुधानो विराटश्च, द्रुपदश्च महारथः।। ४
इथे शूर धनुर्धारी, भीमार्जुनसमा दळी। युयुधान विराटादी, द्रुपद जो महारथी। ४
Brave archers like Bhima, Arjuna in army; Yuyudhana, Virata, Dripad great warrior. 4

धृष्टकेतुश्चेकितानः, काशिराजश्च वीर्यवान्। पुरुजित्कुन्तिभोजश्च, शैब्यश्च नरपुङ्गवः।। ५
धृष्टकेतु चेकीतान, काशिराजा पराक्रमी। कुन्तिभोज पुरूजीत, शैब्यही नरश्रेष्ठ तो।। ५
Dhrishtaketu, Chekitana, Kashiraja brave; Kuntibhoja, Purujeeta, Shaibya, the great man. 5

युधामन्युश्च विक्रान्त, उत्तमौजाश्च वीर्यवान्। सौभद्रो द्रौपदेयाश्च, सर्व एव महारथाः।। ६
युधामन्यु सदाजीत, उत्तमौजा पराक्रमी। सौभद्र द्रौपदीपुत्र, सर्वही हे महारथी।। ६
Yudhamanyu victorious, Uttamauja brave; Saubhadra and Draupadi sons*, all warriors. 6

अस्माकं तु विशिष्टा ये, तान्निबोध द्विजोत्तम। नायका मम सैन्यस्य, संज्ञार्थं तान्ब्रवीमि ते।। ७
आम्हातही विशिष्टा जे, त्यांस जाणा द्विजोत्तमा। सेनानी मम सैन्याचे, माहिती सांगतो तुम्हा।। ७
Among us special, know O Guru Drona; commanders of my army, I will tell you. 7

भवान्भीष्मश्च कर्णश्च, कृपश्च समितिञ्जयः। अश्वत्थामा विकर्णश्च, सौमदत्तिस्तथैव च।। ८
तुम्ही भीष्म नि तो कर्ण, कृपाचार्य अजिंक्य जो। अश्वत्थामा विकर्णा नि, सौमदत्ति तसाच तो।। ८
You, Bhishma, Karna, Kripa, victorious; Ashvatthama, Vikarna, Soumadatti same. 8

अन्ये च बहवः शूराः, मदर्थे त्यक्तजीविताः। नानाशस्त्रप्रहरणाः, सर्वे युद्धविशारदाः।। ९

अन्यही आणखी शूर, मजर्थे त्यागिती जिवा। नाना शस्त्र प्रहारात, सारे युद्धविशारद।। ९

Rest other valiant, staking lives for me; in many weapon strikes, all war proficient. 9

अपर्याप्तं तदस्माकं, बलं भीष्माभिरक्षितम्। पर्याप्तं त्विदमेतेषां, बलं भीमाभिरक्षितम्।। १०

अमर्यादच या माझ्या, दलास भीष्म रक्षिती। मर्यादित परी यांचे, दल ते भीम रक्षितो।। १०

Unlimited is my army guarded by Bhishma; limited is their army guarded by Bhima. 10

अयनेषु च सर्वेषु यथाभागमवस्थिताः। भीष्ममेवाभिरक्षन्तु भवन्तः सर्व एव हि।। ११

प्रवेशाद्वारि सर्वांनी, नेमिल्या स्थळि राहुनी। भीष्मासी अभिरक्षावे, आम्ही या सगळयांसह।। ११

On fronts all, remaining at allotted places; Bhishma be protected, by us along with all. 11

तस्य संजनयन्हर्षं, कुरुवृद्धः पितामहः। सिंहनादं विनद्योच्चैः, शंङ्खं दध्मौ प्रतापवान्।। १२

त्याचा वाढविण्या हर्ष, कुरुवृद्ध पितामहे। सिंहनादात गर्जूनि, प्रतापी शंख फुंकिला।। १२

To cheer him up, Kuru-senior grandsire; in lion-sound roared and blew his conch. 12

ततः शङ्खाश्च भेर्यश्च, पणवानकगोमुखाः। सहसैवाभ्यहन्यन्त स शब्दस्तुमुलोऽभवत्।। १३

तत्क्षणी शंख भेरी नि, तुताऱ्या ढोल गोमुखे। सवेच वाजत्या झाल्या, तो ध्वनि चंड जाहला।। १३

That moment, conchs trumpets, kettledrums; blared, that sound was uproarious. 13

ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते, महति स्यन्दने स्थितौ। माधवः पाण्डवश्चैव, दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः।। १४
तदा धवल अश्वांच्या, महारथी उपस्थित। माधव आणि पार्थाने, दिव्य शंखा प्रफुंकिले।। १४
Then white horsed, in great chariot present; Madhava and Arjuna blew divine conchs. 14

पाञ्चजन्यं हृषीकेशो, देवदत्तं धनंजयः। पौण्ड्रं दध्मौ महाशङ्खं, भीमकर्मा वृकोदरः।। १५
पांचजन्य हृषीकेषे, देवदत्त धनंजये। पौंड्र फुंकी महाशंख, महाकर्मी महोदर।। १५
Panchajanya by Rishikesha, Devadatta by Dhananjaya; Paundra by Bhima, big bellied. 15

अनन्तविजयं राजा, कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः। नकुलः सहदेवश्च, सुघोषमणिपुष्पकौ।। १६
अनंतविजया राजा, कुंतीपुत्र युधिष्ठिरे। नकूल सहदेवाने, सुघोषमणिपुष्पक।। १६
Anantvijaya by King Udhishtira; Nakula n Sahadeva blew Sughosha and Manipushpaka. 16

काश्यश्च परमेष्वासः, शिखण्डी च महारथः। धृष्टद्युम्नो विराटश्च, सात्यकिश्चापराजितः।। १७
काशिराज धनुर्धारी, शिखंडी तो महारथी। धृष्टद्युम्न विराटादी, सात्यकी अपराजित।। १७
Kashiraja archer, Shikhandi, warrior; Drishtdumna, Virata all, undefeated Satyaki. 17

द्रुपदो द्रौपदेयाश्च, सर्वशः पृथिवीपते। सौभद्रश्च महाबाहुः, शङ्खान्दध्मुः पृथक्पृथक्।। १८
द्रुपद द्रौपदीपुत्र, सारे ते पृथिवीपते। सौभद्रेय महाबाहू, शंख फुंकीत वेगळे।। १८
Dripada, Draupadi-sons, world-lords; Saubhadra-son, strong armed, blew their conchs. 18

स घोषो धार्तराष्ट्राणां, हृदयानि व्यदारयत्। नभश्च पृथिवीं चैव, तुमुलो व्यनुनादयन्।। १९

त्या घोषे धार्तराष्ट्रांची, हृदयेचि विदारिली। आकाश आणि पृथ्वीही, तुंबळ दुमदूमिली।। १९

That noise tore hearts, of Dhrtrashtra-sons; sky and earth too, terribly resonated. 19

अथ व्यवस्थितान्दृष्ट्वा, धार्तराष्ट्रान् कपिध्वजः। प्रवृत्ते शस्त्रसंपाते, धनुरुद्यम्य पाण्डवः।। २०

असे सुसज्ज पाहूनी, कौरवांसी कपिध्वजे। सज्ज शस्त्रप्रहारास, धनू पेलीत पांडव।। २०

Seeing equipped Kaurava, Arjuna; ready to strike, bow balanced by Pandava. 20

हृषीकेशं तदा वाक्यम्, इदमाह महीपते।

हृषिकेषा तदा वाक्य, बोलिला हे महीपते।

To Rishikesha then a sentence, he spoke, Oh King!

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

सेनयोरुभयोर्मध्ये, रथं स्थापय मेऽच्युत।। २१

सैन्यामध्येच दोघांच्या, रथ घे मम अच्युता।। २१

In both army's midst, take my chariot, Atchua. 21

यावदेतान्निरीक्षेऽहं, योद्धुकामानवस्थितान्। कैर्मया सह योद्धव्यम्, अस्मिन् रणसमुद्यमे।। २२

जोवरी यांस देखे मी, युद्धकामे उपस्थितां। कुणाशी म्या झुंजायाचे, आहे या रणउद्यमी।। २२

Till I see them present for war and with who I have to fight in this war-business. 22

योत्स्यमानानवेक्षेहं, य एतेऽत्र समागताः। धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेः, युद्धे प्रियचिकीर्षवः।। २३
झुंजणारांस पाहे मी, जे हे येथे उपस्थित। दुर्योधन दुर्बुद्धीचे, युद्धात प्रिय ईच्छिती।। २३
Fighters I wish to see rallied here; to Duryodhana evil minded, wishing well in war. 23

सञ्जय उवाच - (संजय म्हणाला) **Sanjaya said**

एवमुक्तो हृषीकेशो, गुडाकेशेन भारत। सेनयोरुभयोर्मध्ये, स्थापयित्वा रथोत्तमम्।। २४
हे सांगता हृषीकेशा, निद्राजितेन भारत। सैन्यामध्येच दोघांच्या, उभा केला रथोत्तम।। २४
Arjuna telling this, Rishikesha, Oh king; between both armies placed chariot. 24

भीष्मद्रोणप्रमुखतः, सर्वेषां च महीक्षिताम्। उवाच पार्थ पश्यैतान्, समवेतान्कुरूनिति।। २५
भीष्म द्रोण नि श्रेष्ठींच्या, सर्व महीपतींमध्ये। बोले पार्थ बघा यांस, जमलेल्या कुरूंस या।। २५
In front of Bhishma, Drona and Kings all; he said Partha, look at these rallied Kuru. 25

तत्रापश्यत्स्थितान् पार्थः, पितृनथ पितामहान्। आचार्यान्मातुलान्भ्रातृन्, पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा।। २६
तेथ देखे स्थिता पार्थ, पिता आणि पितामहा। आचार्य मातुले बंधू, पुत्र नातू नि मित्र ते।। २६
Partha saw father, grandfathers; gurus, uncles, brothers, sons grandsons, friends. 26

श्वशुरान्सुहृदश्चैव, सेनयोरुभयोरपि। तान्समीक्ष्य स कौन्तेयः, सर्वान्बन्धूनवस्थितान्।। २७
सासरे आप्त हे सर्व, सैन्यात उभयांमध्ये। त्यांस पाहूनि कौंतेय, सर्व आप्तांस त्या उभ्या।। २७
Father in-law, relatives in both armies; Kaunteya seeing all kin standing. 27

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

दृष्ट्वेमं स्वजनं कृष्ण, युयुत्सुं समुपस्थितम्।। २८
पाहुनी स्वजनां, कृष्णा, युद्धकामे उपस्थितां।। २८
On seeing my relatives Krishna, for sake of war rallied. 28

सीदन्ति मम गात्राणि, मुखं च परिशुष्यति। वेपथुश्च शरीरे मे, रोमहर्षश्च जायते।। २९
गळाली मम गात्रे नि, मुखही कोरडे पडे। कांपे शरीर हे माझे, रोमांच राहती उभे।। २९
My limbs are limping, throat is parching; body is trembling, hairs on end are standing. 29

गाण्डीवं स्रंसते हस्तात्, त्वक्चैव परिदह्यते। न च शक्नोम्यवस्थातुं, भ्रमतीव च मे मनः।। ३०
गळे गांडीव हातूनी, त्वचाही जळते अती। शक्य ना स्थिर राहाणे, भ्रमते मनही मम।। ३०
Bow from hand is slipping, skin is burning; unable to steady; my mind is whirling. 30

निमित्तानि च पश्यामि, विपरीतानि केशव। न च श्रेयोऽनुपश्यामि, हत्वा स्वजनमाहवे।। ३१
शकुने आणि पाहातो, विपरीतचि केशवा। हितही ना दिसे येथे, मारुनी स्वजनां रणी।। ३१
I see Keshava bad omen; wellbeing isn't seen; by killing kin; in war-field. 31

न काङ्क्षे विजयं कृष्ण, न च राज्यं सुखानि च। किं नो राज्येन गोविन्द, किं भोगैर्जीवितेन वा।। ३२
ना कांक्षी जयही कृष्णा, ना हे राज्य सुखेहि ती। काय राज्यात गोविंदा, काय भोगू जगूनही।। ३२
I don't wish victory or kingdom-joys; what is in kingdom, how to enjoy by living. 32

येषामर्थे काङ्क्षितं नो, राज्यं भोगाः सुखानि च। ते इमेऽवस्थिता युद्धे, प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च।। ३३
ज्यांसाठी इच्छितो आम्ही, राज्य भोगा सुखाहि त्या। ते हेच सज्ज युद्धासी, प्राणा नि त्यागुनी धना।। ३३
They for who we seek kingdom joys; are ready for war, discarding lives and riches. 33

आचार्याः पितरः पुत्राः, तथैव च पितामहाः। मातुलाः श्वशुराः पौत्राः, श्यालाः सम्बन्धिनस्तथा।। ३४
आचार्य चुलते पुत्र, तसेच ते पितामह। मातूल सासरे नातू, मेहुणे सोयरे तसे।। ३४
Teachers, uncles, sons, grandfathers; fathers/brothers in-law, grandsons, kin. 34

एतान्न हन्तुमिच्छामि, घ्नतोऽपि मधुसूदन। अपि त्रैलोक्यराज्यस्य, हेतोः किं नु महीकृते।। ३५
यांस ना मारु इच्छीत, मेलो जरी जनार्दना। हेतुनेही त्रिलोकाच्या, मग का या भुमीस्तव।। ३५
I don't wish to kill them though killed; even with tri-world's motive, so why for land? 35

निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः, का प्रीतिः स्याज्जनार्दन। पापमेवाश्रयेदस्मान्, हत्वैतानाततायिनः।। ३६
मारुनी कौरवां आम्हां, कैसे सुख जनार्दना। पापच लागणे आम्हां, मारुनी आततायि हे।। ३६
In killing Kaurava, for us what is joy, Janardana; we incur sin by killing desperados. 36

तस्मान्नार्हा वयं हन्तुं, धार्तराष्ट्रान्स्वबान्धवान्। स्वजनं हि कथं हत्वा, सुखिनः स्याम माधव।। ३७
तरी न योग्य मारावे, धार्तराष्ट्रां स्वबांधवां। स्वजनां मारुनी कैसे, सुखी होणार माधवा।। ३७
It is improper to kill Kaurava our brothers; by killing kin how to be happy, Madhava! 37

यद्यप्येते न पश्यन्ति, लोभोपहतचेतसः। कुलक्षयकृतं दोषं, मित्रद्रोहे च पातकम्।। ३८
यद्यपि हे न पाहाती, लोभाने भ्रष्टचित्त जे। कुलनाश कृती दोष, मित्रद्रोहात पातक।। ३८
They don't see, lured by lust; action-fault in clan-destruction, sin in friend's betrayal. 38

कथं न ज्ञेयमस्माभिः, पापादस्मान्निवर्तितुम्। कुलक्षयकृतं दोषं, प्रपश्यद्भिर्जनार्दन।। ३९
कसे कळो नये आम्हा। पाप टाळू शकू असे। कुळनाश कृती दोष, जाणत्यांना जनार्दना।। ३९
Why don't we know, sin can be avoided; of action-fault in clan-destruction, Krishna! 39

कुलक्षये प्रणश्यन्ति, कुलधर्माः सनातनाः। धर्मे नष्टे कुलं कृत्स्नम्, अधर्मोऽभिभवत्युत।। ४०
कुलनाशे लया जाती, कुलधर्म सनातन। धर्म नाशे कुळी सर्व, अधर्म पसरे मग।। ४०
By clan-ruin vanish ancient clan-customs; by religion-ruin in clan, irreligion spreads. 40

अधर्माभिभवात्कृष्ण, प्रदुष्यन्ति कुलस्त्रियः। स्त्रीषु दुष्टासु वार्ष्णेय, जायते वर्णसंकरः।। ४१
अधर्म माजता कृष्णा, दुषताती कुलस्त्रिया। स्त्रिया दूषत वार्ष्णेया, होतसे वर्णसंकर।। ४१
Irreligion-spread corrupts noble women; corrupted women start caste-cross*. 41

संकरो नरकायैव, कुलघ्नानां कुलस्य च। पतन्ति पितरो ह्येषां, लुप्तपिण्डोदकक्रियाः।। ४२
संकरे नरका प्राप्ती, कुलघ्नांच्या कुळासही। पतीत पितरांचे त्या, लोपे श्राद्धादि कर्मही।। ४२
By cross, hell-gain for clan of clan-destroyers; fallen ancestors don't get holy offering. 42

दोषैरेतैः कुलघ्नानां, वर्णसंकरकारकैः। उत्साद्यन्ते जातिधर्माः, कुलधर्माश्च शाश्वताः।। ४३
दोष हे या कुलघ्नांचे, वर्णसंकरकारक। नष्टती धर्म जातीही, कुलधर्महि शाश्वत।। ४३
Faults of clan-destroyers, cause caste-cross; get lost caste-duties, and clan-customs. 43

उत्सन्नकुलधर्माणां, मनुष्याणां जनार्दन। नरकेऽनियतं वासो, भवतीत्यनुशुश्रुम।। ४४
भ्रष्ट कुलधर्माच्या या, माणसांना जनार्दना। नरकी नित्य राहाणे, घडे हे ऐकिले असे।। ४४
Men with corrupted clan-customs; in hell constantly have to live, so it is heard. 44

अहो बत महत्पापं, कर्तुं व्यवसिता वयम्। यद्राज्यसुखलोभेन, हन्तुं स्वजनमुद्यताः।। ४५
अहो असे महापाप, कराया सज्ज जाहलो। ज्या राज्यसुखलोभाने, वधाया स्वजनां रणी।। ४५
Such great sin, I was to commit; for kingdom-joy’s lust, by killing kin in battle. 45

यदि मामप्रतीकारम्, अशस्त्रं शस्त्रपाणयः। धार्तराष्ट्रा रणे हन्युः, तन्मे क्षेमतरं भवेत्।। ४६
जरी म्या अप्रतीकारा, निशस्त्रा शस्त्रधारि या। कौरवे, रणि मारीले, ते मला श्रेय वाटते।। ४६
Though I unresisting n unarmed, armed; Kaurava kill me in war, that I feel is better. 46

सञ्जय उवाच – (संजय म्हणाला) **Sanjaya said**

एवमुक्त्वार्जुन: संख्ये, रथोपस्थ उपाविशत्। विसृज्य सशरं चापं, शोकसंविग्नमानस:।। ४७

असे बोलूनि अर्जुन, रथापाशीच बैसला। टाकुनी बाणचापास, शोकाकुलित मानसे।। ४७

Saying so Arjuna sat near chariot; throwing bow and arrow with heart full of sorrow. 47

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अर्जुनविषादयोगो नाम प्रथमोऽध्याय:।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील अर्जुनविषादयोग नामे प्रथम अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter I ‘Arjuna Anguish Yoga’ from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

1 **Kurukshetra**[*]: Battlefield of Mahabharat war.

6 **Dropadi-sons**[*]: Dropadi-putra, Five sons of Draupadi, are **Prativindhya**[1] from Yudhishthir **Sutasom**[2] from Arjun **Shritakirti**[3] from Bhim, **Shantanik**[4] from Nakul and **Shritasen**[5] from Sahadev.

20 **Kapi-banner**[*]: Kapidhvaja: Banner on the top of Arjun's chariot was crested with Kapi, the monkey headed God Maruti.

41 **Caste-cross**[*]: Varna-sankara, Interbreeding between different castes.

CHAPTER II : SAMKHYA YOGA

Introduction

Lord observing his friend's distressful attitude addressed him in soothing words as follows.

Lord: What has happened to you at this wrong time? It befits not you. Get up by casting your untimely feebleness.

Arjuna: How to kill my revered Gurus like Bhishma and Drona. I am totally confused. Tell remedy to get rid of this sin. I am not fighting at all.

Lord: Do you think that you are the killer and all these enemies are going to be killed by you. Eternal ancient soul transcends bodies as one discards old clothes and gets new ones. It is indestructible. It doesn't perish even if body is perished. It can't be cut, wetted, burnt or killed. So don't grieve. War is appropriate for warrior. You are authorised only to do karma sans desiring any fruits. Firmness of intellect is yoga.

Arjuna: Lord, please tell me the signs of one who is of firm intellect.

Lord: One who discards all desires, whose all senses are under his control, who remains awake when Beings are asleep and who sleeps when Beings are active, who isn't affected by desires, who remains aloof while being in karma. And at end of life one who remains firm in intellect gains liberation and realises Brahma.

BHAGVAT GITA TODAY

दुसरा अध्याय - सांख्ययोग

Chapter II - Samkhya Yoga*

सञ्जय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

तं तथा कृपयाविष्टम्, अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्। विषीदन्तमिदं वाक्यम्, उवाच मधुसूदनः।। १

त्या तशा करुणाव्याप्त, साश्रू व्यथित नेत्रिसी। शोकग्रस्तास हे वाक्य, बोलिले मधुसूदन।। १

To that pitiful with anxious, tearful eyes; to distressful spoke this, Madhusudana. 1

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

कुतस्त्वा कश्मलमिदं, विषमे समुपस्थितम्। अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यम्, अकीर्तिकरमर्जुन।। २

कैसे हे तुजला पाप, अवेळी प्राप्त जाहले। श्रेष्ठांसी वर्ज्य अस्वर्ग्य, दुष्कीर्तीकर अर्जुना।। २

How you gained sin, at wrong time; debarred for noble and heaven, infamous, Arjuna? 2

क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ, नैतत्त्वय्युपपद्यते। क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं, त्यक्त्वोत्तिष्ठ परन्तप।। ३

षंढ होऊ नको पार्था, नच हे शोभते तुला। क्षुद्र हृदयदौर्बल्य, टाकुनी ऊठ अर्जुना।। ३

Don't be impotent, it's not befitting you; casting heart-feebleness, stand up, Arjuna. 3

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

कथं भीष्ममहं सङ्ख्ये, द्रोणं च मधुसूदन। इषुभिः प्रतियोत्स्यामि, पूजार्हावरिसूदन।। ४

कसा भीष्मांस मी युद्धी, द्रोणांसी मधुसूदना। बाणाने लढु त्यांचेशी, पूज्य जे अरिसूदना।। ४

How in war with Bhishma, Drona, Krishna; to fight revered by arrows, Arisudana! 4

गुरूनहत्वा हि महानुभावान्, श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके।
हत्वार्थकामांस्तु गुरूनिहैव, भुञ्जीय भोगान्रुधिरप्रदिग्धान्।। ५

गुरूवधाहून महानुभावां, चालेल आयुष्य भिक्षेत लोकी।
मारूनि लोभ्यांस महान यांना, भोगू कसे भोग रक्ताळलेले।। ५

Instead of slaying gurus revered, it's better to live on alms;
on killing greedy greats, how to enjoy bloodied delights. 5

न चैतद्विद्मः कतरन्नो गरीयो, यद्वा जयेम यदि वा नो जयेयुः।
यानेव हत्वा न जिजीविषामः, तेऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः।। ६

न जाणतो की, मज काय योग्य, की जिंकु आम्ही कि परास्त होऊ।
मारूनि ज्यांसी न जगू इच्छितो मी, आहेत हे मुख्य कुरू महा ते।। ६

I don't know what's proper for me, to conquer or be conquered;
on killing them I don't intend to live, chief Kurus are great. 6

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः, पृच्छामि त्वां धर्मसम्मूढचेताः।
यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे, शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम्।। ७

दौर्बल्य दोषेन ग्रस्तस्वभावे, सांगा मला धर्म बुद्धी न चाले।
जे श्रेय निश्चीतच सांग माते, शिष्यास बोधी शरणागताला।। ७

Overcome with debility-fault, tell me duty, as intellect isn't working;
what's surely worthy to guide disciple surrendered. 7

न हि प्रपश्यामि ममापनुद्याद्, यच्छोकमुच्छोषणमिन्द्रियाणाम्।
अवाप्य भूमावसपत्नमृद्धं, राज्यं सुराणामपि चाधिपत्यम्।। ८

दिसे न कोणीच काढेल जो या, शोकास जो सूकवि इंद्रियांना।
मिळेल निष्कंटक भूमि ऋद्ध, का देवराज्याहि वरील सत्ता।। ८

I see none ousting sorrow drying my senses;
even if I get unrivalled land wealthy or God-land's sovereignty. 8

सञ्जय उवाच - (संजय म्हणाला) **Sanjaya said**

एवमुक्त्वा हृषीकेशं, गुडाकेशः परंतप। न योत्स्य इति गोविन्दम्, उक्त्वा तूष्णीं बभूव ह।। ९

हे सांगुनी हृषीकेशा निद्राजीत परंतप। न मी लढेन गोविंदा, बोलुनी स्तब्ध जाहला।। ९

Telling it to Rishikesha, curly haired Arjuna; saying I won't fight, remained quiet. 9

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत। सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः।। १०
त्यास वदे हृषीकेश, हसूनि जणु भारत। सैन्यांच्या उभयामध्ये, शोकग्रस्तास वाक्य हे।। १०
To him tells Rishikesha smilingly, King; in both armies, to distressful this sentence. 10

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं, प्रज्ञावादांश्च भाषसे। गतासूनगतासूंश्च, नानुशोचन्ति पण्डिताः।। ११
अशोक्याचा करी शोक, पांडित्यपूर्ण बोलसि। गेलेल्यां राहिल्यांसाठी, न करी शोक पंडित।। ११
Grieving for unworthy, but speaking wisely; for dead or living, Pundit grieves not. 11

न त्वेवाहं जातु नासं, न त्वं नेमे जनाधिपाः। न चैव न भविष्यामः, सर्वे वयमतः परम्।। १२
न की मी जन्मलो नाही, ना तू ना हे जनाधिप। नाही असू भविष्यात, सर्व आम्ही नसे असे।। १२
It is not that I, you, these kings weren't born; nor in future will we all cease to exist. 12

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे, कौमारं यौवनं जरा। तथा देहान्तरप्राप्तिः, धीरस्तत्र न मुह्यति।। १३
जीवा असे जसे देही, बाल्य तारुण्य वृद्धता। तशी देहान्तरे होती, धीट तेथे न मोहती।। १३
As living beings* have childhood, youth, old-age; so body transfers, courageous aren't lured. 13

मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय, शीतोष्णसुखदुःखदाः। आगमापायिनोऽनित्याः, तांस्तितिक्षस्व भारत।। १४
इंद्रियसंग कौंतेया, शीतोष्ण सुखदुःखद। येतजात नसे नित्य, त्याला तू सोस भारत।। १४
Sense-contact, Arjuna, cold-heat, joy-pain; frequent, aren't constant, bear it Bharata! 14

यं हि न व्यथयन्त्येते, पुरुषं पुरुषर्षभ। समदुःखसुखं धीरं, सोऽमृतत्वाय कल्पते।। १५
जयासी छळतीना हे, पुरुषां पुरुषर्षभ। सम दुःखासुखा माने, तोचि मोक्षास पावतो।। १५
Person un-harassed by them, Arjuna; who treats pain-joy same, attains liberation. 15

नासतो विद्यते भावो, नाभावो विद्यते सतः। उभयोरपि दृष्टोऽन्तः, त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः।। १६
ना असतासि अस्तित्व, अभाव ना सतासिही। दोघांचा पाहुनी अन्त, सांगती तत्त्वदर्शनी।। १६
Untruth has no existence; truth has no absence; seeing their end, tell visionaries. 16

अविनाशि तु तद्विद्धि, येन सर्वमिदं ततम्। विनाशमाव्ययस्यास्य, न कश्चित्कर्तुमर्हति।। १७
अविनाशीच जाणा ते, ज्याने हे सर्व व्यापिले। विनाश अविनाशीचा, कुणीही ना करू शके।। १७
Know that indestructible, which is omnipresent; indestructible, none can destroy. 17

अन्तवन्त इमे देहा, नित्यस्योक्ताः शरीरिणः। अनाशिनोऽप्रमेयस्य, तस्माद्युध्यस्व भारत।। १८
नाशिवन्तच हे देह, नित्याचे म्हण देहिचे। अविनाशी स्वयंसिद्ध, म्हणूनि लढ भारता।। १८
Destructible are bodies of embodied; indestructible is self-existent, fight Bharata! 18

य एनं वेत्ति हन्तारं, यश्चैनं मन्यते हतम्। उभौ तौ न विजानीतो, नायं हन्ति न हन्यते।। १९
जो म्हणे मारणारा हा, जो म्हणे यास मर्त्य हा। दोघे न जाणती ते की, न हा मारे न हा मरे।। १९
Who says he kills, or he is killed; both are unaware, he neither kills nor is he killed. 19

न जायते म्रियते वा कदाचित्, नायं भूत्वा भविता वा न भूयः।
अजो नित्यःशाश्वतोऽयं पुराणो, न हन्यते हन्यमाने शरीरे।। २०

न यास जन्मे न मृत्यू कधीही, झालाहि नाही न होणेहि नाही
अजाच हा नित्य प्रत्यक्ष जूना, मरे न नाशे शरीरासवे हा।। २०

It is unborn un-dying, it neither existed nor will it exist; it is unborn,
constant, evident, ancient; it doesn't perish with body. 20

वेदाविनाशिनं नित्यं, य एनमजमव्ययम्। कथं स पुरुषः पार्थ, कं घातयति हन्ति कम्।। २१

जाणे अनश्वरा नित्या, अजन्म्या अव्ययास जो। कसा पुरुष तो पार्था, कोणा मारील मारवी? २१

Knowing indestructible, constant, unborn, immutable; how will Person kill, cause to kill. 21

वासांसि जीर्णानि यथा विहाय, नवानि गृहणाति नरोऽपराणि।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णानि, अन्यानि संयाति नवानि देही।। २२

वस्त्रे जुनी जी जशि टाकुनीया, घेती नवी कापडे माणसे की।
तशी शरीरे जुनी टाकुनीया, दुजीच घेतो नव्यानेच आत्मा।। २२

On discarding old closes, as men put on new clothes;
on discarding old bodies, soul assumes new bodies. 22

नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि, नैनं दहति पावकः। न चैनं क्लेदयन्त्यापो, न शोषयति मारुतः।। २३

न यास तोडिती शस्त्रे, न यास अग्नि जाळितो। न यास भिजवे पाणी, न शोषे वायुही तसा।। २३

Weapons don't split it, nor does fire burn it; nor water wet it, nor wind dry it. 23

अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयम्, अक्लेद्योऽशोष्य एव च। नित्यः सर्वगतः स्थाणुः, अचलोऽयं सनातनः।। २४

तुटे ना हा जळेना हा, ना भिजे ना सुके कधी। नित्य सर्वांस व्यापूनी, अचळ हा सनातन।। २४

It can't be split, brunt, wetted or dried; it is eternal, omnipresent, immovable, ancient. 24

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयम्, अविकार्योऽयमुच्यते। तस्मादेवं विदित्वैनं, नानुशोचितुमर्हसि।। २५

अव्यक्त चिंतनापार, अविकारीच हा म्हणा। तरी असाच जाणूनि, यास्तव शोकणे नको।। २५

It is un-manifest*, unperceivable, unmodified; so knowing it as such, don't grieve. 25

अथ चैनं नित्यजातं, नित्यं वा मन्यसे मृतम्। तथापि त्वं महाबाहो, नैवं शोचितुमर्हसि।। २६

जरी हा जन्मतो नित्य, नित्य वा मानिसी मृत। तरीही तू महाबाहो, नसे शोकास योग्य या।। २६

If you think it is constantly born or it constantly dies; you needn't grieve, Arjuna! 26

जातस्य हि ध्रुवोर्मृत्युः, ध्रुवं जन्म मृतस्य च। तस्मादपरिहार्येऽर्थे, न त्वं शोचितुमर्हसि।। २७

जित्याचा ठरला मृत्यु, निश्चये जन्मतो मृत। म्हणूनि अटळासाठी, न तू शोकास योग्य या।। २७

Death is certain for living; birth is certain for dead; so for inevitable, you don't grieve. 27

अव्यक्तादीनि भूतानि, व्यक्तमध्यानि भारत। अव्यक्तनिधनान्येव, तत्र का परिदेवना।। २८

आधी अव्यक्त ही भूते, व्यक्त मध्येच अर्जुना। अव्यक्त निधनाअंती, मग का शोक संभवे? २८

Un-manifest beings, manifest in middle; un-manifest on death, so why grieve? 28

आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेनम्, आश्चर्यवद्वदति तथैवचान्यः।
आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति, शृत्वाप्येनं वेद न चैवकश्चित्।। २९

आश्चर्यवत्पाहत कोणि याला, आश्चर्यवत्बोलि तसाच दूजा।
कित्येक ऐके नवलेच यासी, ऐकोनिही यास अजाण सारे।। २९

One sees it as marvellous; other speaks as marvellous;
many hear as marvellous, many on hearing become ignorant. 29

देही नित्यमवध्योऽयं, देहे सर्वस्य भारत। तस्मात्सर्वाणि भूतानि, न त्वं शोचितुमर्हसि।। ३०

आत्मा नित्य निहंता हा, सर्व देहात भारता। म्हणूनि सर्व ही भूते, न तुला शोकयोग्य ती।। ३०

Soul* is ever un-slain, in all bodies; so all beings aren't worth grieving for you. 30

स्वधर्ममपि चावेक्ष्य, न विकम्पितुमर्हसि। धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्, क्षत्रियस्य न विद्यते।। ३१

स्वधर्माने जरी पाही, न तू भीणेच योग्य ते। धर्मयुद्धाहुनी श्रेय, दूसरे क्षत्रिया नसे।। ३१

Seeing by evan self-duty*, fear isn't proper; than pure war, nothing is worth for warrior. 31

यदृच्छया चोपपन्नं, स्वर्गद्वारमपावृतम्। सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ, लभन्ते युद्धमीदृशम्।। ३२
सहजे लाभलेले हे, स्वर्गदार खुलेच हे। भाग्याने क्षत्रियां पार्था, लाभते युद्ध हे असे।। ३२
This is easily gained, open heaven-gate; fortunately for warriors, war comes as boon. 32

अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं, संग्रामं न करिष्यसि। ततः स्वधर्मं कीर्तिं च, हित्वा पापमवाप्स्यसि।। ३३
जरी का मान्य धर्मास, युद्ध ना करु पाहसी। मग स्वधर्म कीर्तीही, जाता पापच पावशी।। ३३
If this righteous war, you don't fight; on self-duty and fame leaving, sin you will gain. 33

अकीर्तिं चापि भूतानि, कथयिष्यन्ति तेऽव्ययाम्। संभावितस्य चाकीर्तिः, मरणादतिरिच्यते।। ३४
दुष्कीर्ती सर्वही लोक, सांगतील निरंतर। मान्यास अपकीर्ती त्या, मृत्युहूनी असह्य ती।। ३४
People will recount infamy constantly; for nobleman, this is unbearable than death. 34

भयाद्रणादुपरतं, मंस्यन्ते त्वां महारथाः। येषां च त्वं बहुमतो, भूत्वा यास्यसि लाघवम्।। ३५
भित्रा नि रणसोड्या तू, हे म्हणती महारथी। जयां आदर्श तू होता, होशील तोच तुच्छ तू।। ३५
As coward deserter, warriors will call you; esteemed by them, you will be scorned. 35

अवाच्यवादांश्च बहून्, वदिष्यन्ति तवाहिताः। निन्दन्तस्तव सामर्थ्यं, ततो दुःखतरं नु किम्।। ३६
न बोलावे तसे बोल, बोलतील रिपू तुझे। निन्दक तव शक्तीचे, त्याहुनी दुःख काय ते।। ३६
In unutterable words, will talk enemies; your power's slanderers, what's more sadder. 36

हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं, जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम्। तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः।। ३७
मेल्यास पावसी स्वर्ग, जिंकिता भोगिसी मही। म्हणूनि ऊठ कौंतेया, युद्धाचा चंग बांधुनी।। ३७
If slain you will gain heaven, if won you will enjoy earth; arise with resolve to fight. 37

सुखदुःखे समे कृत्वा, लाभालाभौ जयाजयौ। ततो युद्धाय युज्यस्व, नैवं पापमवाप्स्यसि।। ३८
सुखदु:खी करी साम्य, लाभ हानी जयाजय। आणि युद्धास हो सिद्ध, न याने पाप लागणे।। ३८
Treating same joy-pain, loss-gain, defeat-victory; be ready for war; no sin will incur. 38

एषा तेऽभिहिता सांख्ये, बुद्धिर्योगे त्विमां शृणु। बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ, कर्मबन्धं प्रहास्यसि।। ३९
हे त्वा सांगितले सांख्य, बुद्धियोगास ऐक ह्या। बुद्धिने युक्त या पार्था, कर्मबंधास तोडिसी।। ३९
Told you Samkhya, hear Intellect yoga; by intellect you will break karma-bondage*. 39

नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति, प्रत्यवायो न विद्यते। स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य, त्रायते महतो भयात्।। ४०
ना यात बीजही नाशे, दोषकारकही नसे। स्वल्पही जोडता धर्म, रक्षे महा भयातुनि।। ४०
Seed isn't lost, it is faulty neither; having little righteous nature, saves from fear. 40

व्यवसायात्मिका बुद्धिः, एकेह कुरुनन्दन। बहुशाखा ह्यनन्ताश्च, बुद्धयोऽव्यवसायिनाम्।। ४१
निश्चयात्मक बुद्धी ती, एकचि कुरुनंदना। बहू शाखा अनंतत्वे, बुद्धिसी जी अनिश्चयी।। ४१
Unique is resolute intellect; multi-branched is irresolute intellect by multiplicity. 41

यामिमां पुष्पितां वाचं, प्रवदन्त्यविपश्चितः। वेदवादरताः पार्थ, नान्यदस्तीति वादिनः।। ४२

दिखाऊ जी अशी वाणी, बोलती अविवेकि जे। वेदवादी रुची पार्था, नाही अन्य वदीति जे।। ४२

In showy language, talk those undiscerning; Veda-knower have no taste in their say. 42

कामात्मानः स्वर्गपरा, जन्मकर्मफलप्रदाम्। क्रियाविशेषबहुलां, भोगैश्वर्यगतिं प्रति।। ४३

भोगींना स्वर्गची श्रेष्ठ, जन्मकर्म फलप्रद। क्रियाकर्मे बहू भोग, ऐश्वर्यास्तव सांगती।। ४३

For joy-seekers heaven is great, birth-karma is fruitful; tell karma-rites for wealth. 43

भोगैश्वर्यप्रसक्तानां, तयापहृतचेतसाम्। व्यवसायात्मिका बुद्धिः, समाधौ न विधीयते।। ४४

भोगैश्वर्य असक्तांच्या, बोलाने चित्त मोहुनी। निश्चयात्मक बुद्धी ती, समाधी न पवे कधी।। ४४

Lured by talk of wealth seekers; that resolute intellect gains not contemplation*. 44

त्रैगुण्यविषया: वेदा:, निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन। निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो, निर्योगक्षेम: आत्मवान्।। ४५

त्रिगुणा वर्णिती वेद, त्रिगुणातीत पार्थ हो। निर्द्वंद्व नित्यसात्त्वीक, निश्चिंत आत्मभावित।। ४५

Vedas tell tri-quality*, transcend it; be duality-less, pious, worriless, soul-engrossed. 45

यावानर्थ उदपाने, सर्वतः संप्लुतोदके। तावान्सर्वेषु वेदेषु, ब्राह्मणस्य विजानतः।। ४६

जोही अर्थ विहीरीला, सर्वत्र भरता जल। तेवढा सर्व वेदांना, ब्रह्मास जाणिल्यावरी।। ४६

During deluge, like well’s utility; all Vedas have utility on knowing Brahma. 46

कर्मण्येवाधिकारस्ते, मा फलेषु कदाचन। मा कर्मफलहेतुर्भूः, मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि।। ४७
कर्माचा अधिकारी तू, नको इच्छू फला कधी। नसो कर्मफली हेतु, न हो प्रीती अकर्मिही।। ४७
To karma[1] you have right; never wish fruit; karma-fruit[2] motive, love for non-karma[3]. 47

योगस्थः कुरु कर्माणि, सङ्गं त्यक्त्वा धनंजय। सिद्ध्यसिद्ध्योः समो भूत्वा, समत्वं योग उच्यते।। ४८
योगस्थित करी कर्मे, संग त्यागूनि अर्जुना। यशायशी रहा स्थीर, समत्वा योग सांगती।। ४८
Fixed in yoga*, do karma casting contact; same in success-failure, yoga tells equality. 48

दूरेण ह्यवरं कर्म, बुद्धियोगाद्धनंजय। बुद्धौ शरणमन्विच्छ, कृपणाः फलहेतवः।। ४९
कनिष्ठ नुसते कर्म, बुद्धीयोगाहुनि शुरा। जावे शरण बुद्धीस, दीन होती फलेच्छुक।। ४९
Karma is inferior to intellect yoga, surrender to intellect, fruit-seekers are pitiable. 49

बुद्धियुक्तो जहातीह, उभे सुकृतदुष्कृते। तस्माद्योगाय युज्यस्व, योगः कर्मसु कौशलम्।। ५०
बुद्धियुक्त सुटे लोकी, पापपुण्यातुनी द्वयी। योगात युक्त राहावे, योग हे कर्मकौशल।। ५०
Intellect-united, escapes merit-sin pair in world; be yoga-united, yoga is karma-skill. 50

कर्मजं बुद्धियुक्ता हि, फलं त्यक्त्वा मनीषिणः। जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः, पदं गच्छन्त्यनामयम्।। ५१
कर्मजन्य फलांनाही, त्यागिती बुद्धियुक्त जे। जन्मबंधातुनी मुक्त, पदी जाती निरामया।। ५१
Intellect-united casting karma-fruit; liberated from birth-bond, reach healthy state. 51

यदा ते मोहकलिलं, बुद्धिर्व्यतितरिष्यति। तदा गन्तासि निर्वेदं, श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च।। ५२
जेव्हा चिखल मोहाचा, बुद्धी तरुनि जाइल। तेव्हा त्वा वीट येईल, ऐकिल्या ऐकण्यातुनि।। ५२
When delusion-mire by intellect is crossed; you will avert what is heard, to be heard. 52

श्रुतिविप्रतिपन्ना ते, यदा स्थास्यति निश्चला। समाधावचला बुद्धिः, तदा योगमवाप्स्यसि।। ५३
ऐकुनी भ्रमलेली ती, जेव्हा होईल निश्चल। बुद्धी स्थिर समाधीत, तेव्हा योगास पावसी।। ५३
Lured by hearing as will be steady; firm intellect in contemplation, so you gain yoga. 53

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

स्थितप्रज्ञस्य का भाषा, समाधिस्थस्य केशव। स्थितधीः किं प्रभाषेत, किमासीत व्रजेत किम्।। ५४
स्थितप्रज्ञाचि का भाषा, समाधिस्थाचि केशवा? स्थिरबुद्धी कसा बोले, कसा चाले बसे कसा? ५४
What is sign of one firm in intellect, and contemplation; how does he talk, walk, sit? 54

श्रीभगवानुवाच – (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

प्रजहाति यदा कामान्, सर्वान्पार्थ मनोगतान्। आत्मन्येवात्मना तुष्टः, स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते।। ५५
त्यागितो कामना जेव्हा, सर्व पार्था मनातल्या। आत्म्यातच स्वये तुष्ट, स्थितप्रज्ञ तया म्हणा।। ५५
As he discards all mind desires; being content in soul, he be called as a firm-intellect. 55

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः, सुखेषु विगतस्पृहः। वीतरागभयक्रोधः, स्थितधीर्मुनिरुच्यते।। ५६
दुःखे उद्विग्नता नाही, सुखाची आटली स्पृहा। गेले राग भय क्रोध, स्थिरबुद्धी मुनी म्हणा।। ५६
No gloom by pain, un-desirous of joy; gone desire, fear, anger, he is a firm-intellect. 56

यः सर्वत्रानभिस्नेहः, तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम्। नाभिनन्दति न द्वेष्टि, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता।। ५७
जो सर्वत्र अनासक्त, ते ते येता शुभाशुभ। नाही तोष नसे द्वेष, त्याचि प्रज्ञा स्थिरावली।। ५७
He unattached on facing well or evil; having no joy, hatred, his intellect is firmed. 57

यदा संहरते चायं, कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यः, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता।। ५८
जो आवरून घेतो ही, कूर्मांगे सर्वही जशी। इंद्रिये विषयांतूनि, त्याचि प्रज्ञा स्थिरावली।। ५८
Who withdraws senses* from objects, like tortoise its limbs; his intellect is firmed. 58

विषया विनिवर्तन्ते, निराहारस्य देहिनः। रसवर्जं रसोऽप्यस्य, परं दृष्ट्वा निवर्तते।। ५९
विषय होत निवृत्त, निराहारी जिवातुन। राहिली वासना होती, गेली ती आत्मदर्शने।। ५९
Objects resign from food-abstainer; remnant taste vanishes on soul-realization. 59

यततो ह्यपि कौन्तेय, पुरुषस्य विपश्चितः। इन्द्रियाणि प्रमाथीनि, हरन्ति प्रसभं मनः।। ६०
जो करे यत्न कौंतेया, नराची बुद्धिवंत त्या। इंद्रिये क्षोभ देणारी, हरती सक्तिने मना।। ६०
Intelligent man making efforts; his agitated senses forcibly carry away mind. 60

तानि सर्वाणि संयम्य, युक्त आसीत मत्परः। वशे हि यस्येन्द्रियाणि, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता।। ६१
ती सारी संयमूनीच, युक्त होऊन मत्पर। वश ज्या सर्वही गात्रे, त्याचि प्रज्ञा स्थिरावली।। ६१
Restraining all, intent on me on uniting; with controlled senses, his intellect is firmed. 61

ध्यायतो विषयान्पुंसः, सङ्गस्तेषूपजायते। सङ्गात्संजायते कामः, कामात्क्रोधोऽभिजायते।। ६२
ध्यानी विषय येताच, संग त्यांच्यात होतसे। संगाने उपजे काम, कामाने क्रोध उद्भवे।। ६२
On object-thought, attachment arises; attachment leads to desire, desire to anger. 62

क्रोधाद्भवति संमोहः, संमोहात्स्मृतिविभ्रमः। स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो, बुद्धिनाशात्प्रणश्यति।। ६३
क्रोधे नाश विवेकाचा, त्यातूनि स्मृतिविभ्रम। स्मृतिभ्रंशे मतीनाश, मतीनाशे विनाशचि।। ६३
Anger ending discernment, leads to oblivion; then to intellect-loss n destruction. 63

रागद्वेषवियुक्तैस्तु, विषयानिन्द्रियैश्चरन्। आत्मवश्यैर्विधेयात्मा, प्रसादमधिगच्छति।। ६४
प्रीतद्वेषा वियुक्ताची, विषयी इंद्रिये रत। आत्मवश जितेंद्रिय, तरी संतोष पावतो।। ६४
Sans desire, hatred senses enjoying object; soul-possessed, a sense-controlled, is happy. 64

प्रसादे सर्वदुःखानां, हानिरस्योपजायते। प्रसन्नचेतसो ह्याशु, बुद्धिः पर्यवतिष्ठते।। ६५
प्रसन्नतेत दुःखांचा, ज्याच्या नाशच होतसे। प्रसन्नचित्त होताच, बुद्धिही स्थिर राहते।। ६५
Whose sorrows end in cheers; on being cheerful minded, intellect remains firm. 65

नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य, न चायुक्तस्य भावना। न चाभावयतः शान्तिः, अशान्तस्य कुतः सुखम्।। ६६

नसे बुद्धी अयुक्तास, अयुक्ता नच भावना। भावहीना नसे शांती, अशांतासी कसे सुख? ६६

No intellect, firmness for a yoga-less; no peace sans firmness; for a peace-less no bliss? 66

इन्द्रियाणां हि चरतां, यन्मनोऽनु विधीयते। तदस्य हरति प्रज्ञां, वायुर्नावमिवाम्भसि।। ६७

इंद्रिये वर्तती तेव्हा, जे मन त्यांत धावते। ते या बुद्धीसही नेते, वायु नावे जळी जसा।। ६७

Mind following wandering senses; carries intellect, as wind carrying boat on water. 67

तस्माद्यस्य महाबाहो, निगृहीतानि सर्वशः। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यः, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता।। ६८

तरी ज्याने महाबाहो, खेचिली सर्वतोपरी। इंद्रिये विषयांतूनि, त्याचि प्रज्ञा स्थिरावली।। ६८

Arjuna, who has totally withdrawn; senses from objects, his intellect is firmed. 68

या निशा सर्वभूतानां, तस्यां जागर्ति संयमी। यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः।। ६९

जी रात्र सर्व भूतांना, तेव्हा जागत संयमी। जेव्हा जागतात भूते, ती रात्र पाहतो मुनी।। ६९

In night for beings, disciplined is awake; sage sees it as night as beings are awake. 69*

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं, समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत्।

तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे, स शान्तिमाप्नोति न कामकामी।। ७०

संपूर्ण राहे अचला स्थितीने, अब्धी जलाने भरे जरी का।

तसे किती काम त्याच्यात येवो। निवांत राहे न तो होय कामी।। ७०

Being fully steady, ocean though full of water;

so in spite of flooding desires, he is peaceful, never becomes lustful. 70

विहाय कामान्यः सर्वान्, पुमांश्चरति निःस्पृहः। निर्ममो निरहंकारः, स शान्तिमधिगच्छति।। ७१

त्यागुनी कामना सर्व, नर वर्ते स्पृहेविना। ममता ना अहंकार, तो शांतीस पावतो।। ७१

He casting desires, behaving sans craving, not having affection, ego; gains peace. 71

एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ, नैनां प्राप्य विमुह्यति। स्थित्वास्यामन्तकालेऽपि, ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति।। ७२

अशी ब्राह्मी स्थिती पार्था, होता प्राप्त न मोहतो। स्थिर तो अंतकाळीही, ब्रह्ममोक्षास पावतो।। ७२

Gaining Brahma-state*, he isn't lured; firm in end, he gains Brahma-liberation. 72

ॐतत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे सांख्ययोगो नाम द्वितीयोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील सांख्ययोग नामे दुसरा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter II 'Samkhya Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

Title: **Samkhya Yoga**[*]: The intellect by which soul-form is appropriately and convincingly deliberated is called as Samkhya knowledge, Samkhya-Upnishad or Brahma-vidya. What soul-form manifests with help of this intellect is Samkhya. This deliberation appears in Samkhya-shastra. So Yoga described by Samkhya-shastra is known as Samkhya Yoga.

13 **Living Beaing**[*]: Jiva, The body into which soul stays.

25 **Un-manifest**[*]: Avyakta: Un-manifest Brahma.

30 **Soul**[*]: Aatma, Soul dwelling in every living being which is part and parcel of supreme soul.

31 **Self-duty**[*]: Sva-dharma, Self-duty as ordained by scriptures as per fourfold social class and life stage.

39 **Kama-bondage**[*]: Karma-bandha, Whatever karma is performed, that results into its fruits according to its nature, either in this life or next lives till all karmas are redeemed accordingly. This is known as karma-bondage.

44 **Contemplation**[*]: Samadhi, Eighth and final stage of eightfold Yoga which bestows final liberation from worldlylife to a seeker.

45 **Tri-quality**[1]: Triguna, Basic inherent qualities of human beings are of Pious (*Satva*), Passionate (*Raj*) and Dark (*Tama*) nature. **Duals**[2]: Dvanda, Duality between pairs of opposites like pleasure and pain.

47 **Karma**[1]: The sum total of any person's actions during present and previous lives seen as affecting his fate and destiny too. **Karma-fruit**[2]: Karma-fal, Desired outcome from karma performed. **Non-Karma**[3]: Akarma, Karma done without desiring karma-fruit.

48 **Yoga**[*]: Unification of mind and intellect and doing self-duty with skill and without motive and having equality in success or failure.

58 **Senses**[*]: Indriyas, Human senses are that of seeing, hearing, touching, smelling and tasting by eyes, ears, skin, nose and tongue respectively.

69[*] When all Beings are asleep in ignorance-darkness, a disciplined sage is awake in Soul-knowledge and when all Beings are busy in their activities, a sage is engrossed in Soul-bliss.

72 **Brahma-state**[*]: Brahma-sthiti, State in which one remains in Brahma while alive. **Brahma-liberation**[2] (*Brahma-nirvana*): State of liberation which is experienced when one is finally united with Reality.

CHAPTER III : KARMA YOGA

Introduction

Arjuna baffled by double talk of Lord regarding karma and knowledge confronts him with query as to why he is forcing him to do this terrible karma when he thinks that knowledge is greater than Karma.

Lord replies: I told you two loyalties one of Samkhyas in Knowledge yoga and other of Yogis in Karma yoga. None can remain sans karma in life. Karmas happen as per qualities of Nature. So you do your destined karma which is greater than not doing karma.

I will tell you background how Brahmadeva created Nature. There is a chain of creation emerging from Yadnya to Rain to Food to Creatures to Beings to Aum to Vedas to Karma and back to Yadnya. One who is engrossed in soul has no karma to do. I not being duty bound still do karmas. So you do all karmas by offering them to me and do fight which is your self-duty.

Lust and hatred are two way robbers so don't be subjugated to them. Self-duty though lacking lustre, is better than else's duty. Desire is anger. So treat it as enemy. It smothers knowledge. So by controlling senses you destroy this unconquerable desire.

BHAGAVAD GITA TODAY

तिसरा अध्याय - कर्मयोग

Chapter III - Karma Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

ज्यायसी चेत्कर्मणस्ते, मता बुद्धिर्जनार्दन। तत्किं कर्मणि घोरे मां, नियोजयसि केशव।। १

कर्माहुनी तुला श्रेष्ठ, ज्ञान वाटे जनार्दना। मग का घोर कर्मीं म्या, नियोजीतोसि केशवा।। १

You feel knowledge is greater to karma; so why do you make me do terrible karma. 1

व्यामिश्रेणेव वाक्येन, बुद्धिं मोहयसीव मे। तदेकं वद निश्चित्य, येन श्रेयोऽहमाप्नुयाम्।। २

द्व्यर्थी या अशा वाक्ये, बुद्धी भ्रमविसी मम। ते एक सांग बेताचे, ज्याने श्रेय मला मिळे।। २

By such double talk, you delude my intellect; tell a thing which will gain me credit. 2

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

लोकेऽस्मिन्द्विविधा निष्ठा, पुरा प्रोक्ता मयानघ। ज्ञानयोगेन साङ्ख्यानां, कर्मयोगेन योगिनां।। ३

जगी ह्या द्विविधा निष्ठा, निष्पापा कथिल्या तुला। ज्ञानयोगात सांख्यांची, कर्मयोगात योगिची।। ३

I told you twofold loyalty Arjuna; in knowledge-yoga of Samkhya*, in karma-yoga of Yogi. 3

न कर्मणामनारम्भात्, नैष्कर्म्यं पुरुषोऽश्नुते। न च संन्यसनादेव, सिद्धिं समाधिगच्छति।। ४
कर्मे न करता कोणी, निष्कर्मी नर होइना। नाही केवळ त्यागेही, पूर्णता प्राप्त होतसे।। ४
By not doing karma, man won't be karma-free*; nor by casting, perfection is attained. 4

न हि कश्चित्क्षणमपि, जातु तिष्ठत्यकर्मकृत्। कार्यते ह्यवशः कर्म, सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः।। ५
ना कोणी क्षणमात्रेही, राहे कर्माविना उगा। होती कर्मे अधिनत्वे, सर्व प्रकृतिच्या गुणे।। ५
Not for moment one can remain sans karma; all karmas r done by Nature's* qualities. 5

कर्मेन्द्रियाणि संयम्य, य आस्ते मनसा स्मरन्। इन्द्रियार्थान्विमूढात्मा, मिथ्याचारः स उच्यते।। ६
कर्मेंद्रियांस रोधूनी, जो राहे मनि चिंतित। विषयांना, विमूढात्मा, मिथ्याचारीच तो म्हणा।। ६
While controlling karma-organs*, who thinks of objects; he is deluded and hypocrite too. 6

यस्त्विन्द्रियाणि मनसा, नियम्यारभतेऽर्जुन। कर्मेन्द्रियैः कर्मयोगम्, असक्तःस विशिष्यते।। ७
जो इंद्रियां मनानेचि, नियमूनि असे रत। कर्मेंद्रिये करो कर्मे, अनासक्त विशेष तो।। ७
Who is active in controlling senses by mind; as karma-organs do karma, he is unattached. 7

नियतं कुरु कर्म त्वं, कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः। शरीरयात्रापि च ते, न प्रसिद्ध्येदकर्मणः।। ८
नियत कर कर्मे तू, अकर्माहुनि थोर ती। देहयात्रा तुझी तीही, कर्माविण असंभव।। ८
You do assigned karma, better than non-karma; your body-travel is improbable sans karma. 8

यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र, लोकोऽयं कर्मबन्धनः। तदर्थं कर्म कौन्तेय, मुक्तसङ्गः समाचर।। ९
यज्ञी न अर्पिती कर्मे, लोक कर्मात बांधले। त्यासाठी कर्म कौंतेया, फल त्यागूनि आचरी।। ९
People not offering karma to Yadnya* are karma-bond; so on casting fruit-desire do karma. 9

सहयज्ञाः प्रजाः सृष्ट्वा, पुरोवाच प्रजापतिः। अनेन प्रसविष्यध्वम्, एष वोऽस्त्विष्टकामधुक्।। १०
प्रसवोनी प्रजा यज्ञे, बोलिला तो प्रजापती। यानेचि होतसे वृद्धी, हा तुम्हा होय इष्टदा।। १०
Creating subjects in Yadnya, Brahmadeva said; with it, growth happens, it is wish-granter. 10

देवान्भावयतानेन, ते देवा भावयन्तु वः। परस्परं भावयन्तः, श्रेयः परमवाप्स्यथ।। ११
देव संतुष्टवा याने, ते उन्नत करो तुम्हा। परस्परा उन्नतोनि, सुखपरं मिळो तुम्हां।। ११
May deities pleased evolve you; by pleasing mutually, may you gain supreme bliss. 11

इष्टान्भोगान्हि वो देवा, दास्यन्ते यज्ञभाविताः। तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो, यो भुङ्क्ते स्तेन एव सः।। १२
इष्टभोगचि ते देव, देतील यज्ञभावित। त्यांचे देय न देऊनी, जो भोगे चोरटाचि तो।। १२
Deities pleased by Yadnya will fulfil desires; who enjoys sans paying their due is a thief. 12

यज्ञशिष्टाशिनः सन्तो, मुच्यन्ते सर्वकिल्बिषैः। भुञ्जते ते त्वघं पापा, ये पचन्त्यात्मकारणात्।। १३
यज्ञशेषचि घेती जे, सर्व दोषात मुक्त ते। भक्षिती पाप ते पापी, रांधिती जे स्वतःस्तव।। १३
Who consume Yadnya-remnant become fault-free; Sinners eat sin, who cook for self. 13

अन्नाद्भवन्ति भूतानि, पर्जन्यादन्नसंभवः। यज्ञाद्भवति पर्जन्यो, यज्ञः कर्मसमुद्भवः।। १४
अन्नाने जन्मती भूते, वर्षेने अन्न संभवे। यज्ञाने होतसे वर्षा, यज्ञ कर्मामुळे घडे।। १४
Beings from food, food from rain; rain from Yadnya*, Yadnya from karma are born. 14

कर्म ब्रह्मोद्भवं विद्धि, ब्रह्माक्षरसमुद्भवम्। तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म, नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम्।। १५
कर्माचा जन्म ब्रह्मात, अक्षरी ब्रह्म संभवे। सर्वस्थित असे ब्रह्म, नित्य यज्ञी प्रतिष्ठित।। १५
Karma from Brahma, Veda from indestructible; Brahma is ever established in Yadnya. 15

एवं प्रवर्तितं चक्रं, नानुवर्तयतीह यः। अघायुरिन्द्रियारामो, मोघं पार्थ स जीवति।। १६
असे प्रेरित जे चक्र, न चालवील जो इथे। इंद्रियासक्त पापी तो, व्यर्थचि जगला असे।। १६
Partha, who isn't turning inspired Chakra here; is sense-addicted sinner living in vain. 16

यस्त्वात्मरतिरेव स्यात्, आत्मतृप्तश्च मानवः। आत्मन्येव च संतुष्टः, तस्य कार्यं न विद्यते।। १७
जो असे रत आत्म्यात, जो आत्मी तृप्त मानव। आत्म्यामध्येच संतुष्ट, तया कार्य न राहिले।। १७
Who is engrossed and contented in soul; delighted in soul, for him no duty is left. 17

नैव तस्य कृतेनार्थो, नाकृतेनेह कश्चन। न चास्य सर्वभूतेषु, कश्चिदर्थव्यपाश्रयः।। १८
न त्याच्या कृतिला हेतू, अकृतीतहि ना कधी। न त्याचे सर्वभूतांसी, किंचित अर्थ राहिले।। १८
Neither his action or inaction has any motive; or has he any concern with all beings. 18

तस्मादसक्तः सततं, कार्यं कर्म समाचर। असक्तो ह्याचरन्कर्म, परमाप्नोति पूरुषः।। १९

अनासक्ते तरी नित्य, कार्य कर्मास आचरी। निरपेक्षे करे कर्म, श्रेष्ठास पावतो नर।। १९

Doing assigned karma, sans desire; man doing desire-less karma gains highest state. 19

कर्मणैव हि संसिद्धिम्, आस्थिता जनकादयः। लोकसंग्रहमेवापि, संपश्यन्कर्तुमर्हसि।। २०

कर्मानेच परंसिद्धी, पावले जनकादिक। लोकसंग्रह-उद्देशे, कर्मासाठीच योग्य तू।। २०

Janaka gained supreme power by karma; for people-welfare, you are worthy for karma. 20

यद्यदाचरति श्रेष्ठः, तत्तदेवेतरो जनः। स यत्प्रमाणं कुरुते, लोकस्तदनुवर्तते।। २१

जे जे आचरती श्रेष्ठ, तेचि ते इतरेजन। ते जे प्रमाण मानीती, लोक तैसेच वर्तती।। २१

What great men practise, else do same; what they recognize as standard, else follow. 21

न मे पार्थास्ति कर्तव्यं, त्रिषु लोकेषु किंचन। नानवाप्तमवाप्तव्यं, वर्त एव च कर्मणि।। २२

मला पार्था न कर्तव्य, तिन्ही लोकांत किंचित। न अप्राप्त न प्राप्तव्य, राहे कर्मात मी तरी।। २२

In tri-world I don't have duty; I don't need anything that isn't gained, still I am in karma. 22

यदि ह्यहं न वर्तेयं, जातु कर्मण्यतन्द्रितः। मम वर्त्मानुवर्तन्ते, मनुष्याः पार्थ सर्वशः।। २३

जरी का मी न राहीन, किंचित कर्मतत्पर। मम मार्गेच जातील, माणसे पार्थ सर्वदा।। २३

If I don't remain karma-ready for a while; people will always follow my path, Partha! 23

उत्सीदेयुरिमे लोका, न कुर्यां कर्म चेदहम्। संकरस्य च कर्ता स्याम्, उपहन्यामिमाः प्रजाः।। २४
नाशेल सर्व हा लोक, न करे कर्म मी जरी। संकरा होय कर्ता मी, घातकर्ता प्रजेसही।। २४
Whole world will perish if I don't do karma; I'll be cross-breeder, subject-destroyer. 24

सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो, यथा कुर्वन्ति भारत। कुर्याद्विद्वांस्तथासक्तः, चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम्।। २५
आसक्त कर्म अज्ञानी, जैसे करीत भारत। करावी ज्ञानसक्तांनी, इच्छुनी लोकसंग्रहा।। २५
As attached ignorant do karma; unattached savants should do, for world-order. 25

न बुद्धिभेदं जनयेत्, अज्ञानां कर्मसङ्गिनाम्। जोषयेत्सर्वकर्माणि, विद्वान्युक्तः समाचरन्।। २६
बुद्धिभेद करावा ना, त्यांचा कर्मात अज्ञ जे। सांगावी सर्वही कर्मे, ज्ञान्याने करुनी स्वतः।। २६
Karma-ignorant not to be confused; savant should advise karma after doing himself. 26

प्रकृतेः क्रियमाणानि, गुणैः कर्माणि सर्वशः। अहंकारविमूढात्मा, कर्ताहमिति मन्यते।। २७
प्रकृती करवे जीही, सर्व कर्मे गुणातुनि। अहंकारी विमूढात्मा, कर्ता मीच असे म्हणे।। २७
Nature gets all karma done through qualities; egoistic deluded soul says I am doer. 27

तत्त्ववित्तु महाबाहो, गुणकर्मविभागयोः। गुणा गुणेषु वर्तन्त, इति मत्वा न सज्जते।। २८
तत्त्वज्ञानी महाबाहो, गुणकर्म विभागिही। गुण गुणात वर्तीती, मानुनी बंध ना पडे।। २८
As philosopher in quality-karma division*; follow quality-interplay, bond happens not. 28

प्रकृतेर्गुणसंमूढाः, सज्जन्ते गुणकर्मसु। तानकृत्स्नविदः मन्दान्, कृत्स्नविन्न विचालयेत्।। २९
प्रकृती गुणमोहाने, गुंतले गुणकर्मि जे। त्या अल्पजाण मंदांना। ज्ञान्यांनी चाळवू नये।। २९
Who by Nature's quality lure, are in quality-karma*; savants needn't disturb ignorant. 29

मयि सर्वाणि कर्माणि, संन्यस्याध्यात्मचेतसा। निराशीर्निर्ममो भूत्वा, युध्यस्व विगतज्वरः।। ३०
मलाच सर्वही कर्मे, वाही अध्यात्मबुद्धिने। आशा ममत्व सोडूनी, लढावे शोक त्यागुनी।। ३०
Offering karmas to me with soul-study intellect; fight sans desire, affection, grief. 30

ये मे मतमिदं नित्यम्, अनुतिष्ठन्ति मानवाः। श्रद्धावन्तोऽनसूयन्तो, मुच्यन्ते तेऽपि कर्मभिः।। ३१
जे माझे मत हे नित्य, आचरितात मानव। श्रद्धावंत विनाद्वेष, कर्मापासूनि मुक्त ते।। ३१
Men ever practicing my say; these faithful sans envy are liberated from karma. 31

ये त्वेतदभ्यसूयन्तो, नानुतिष्ठन्ति मे मतम्। सर्वज्ञानविमूढांस्तान्, विद्धि नष्टानचेतसः।। ३२
जे परी हे असूयेने, नाचरती मता मम। सर्वज्ञाना मुकूनी ते, नष्टले जाण दुर्मती।। ३२
Who enviously don't follow my say; ignorant are deprived of knowledge and ruined. 32

सदृशं चेष्टते स्वस्याः, प्रकृतेर्ज्ञानवानपि। प्रकृतिं यान्ति भूतानि, निग्रहः किं करिष्यति।। ३३
आचरती स्वतःच्याच, स्वभावा ज्ञानवंतही। स्वभावे वर्तती भूते, हट्ट काय करू शके? ३३
Savants follow own nature; so beings follow own nature, what could obstinacy do? 33

इन्द्रियस्येन्द्रियस्यार्थे, रागद्वेषौ व्यवस्थितौ। तयोर्न वशमागच्छेत्, तौ ह्यस्य परिपन्थिनौ।। ३४
इंद्रियविषयांसाठी, लोभद्वेष उभे जरी। त्यांना वश नको होऊ, दोघे याचे लुटारुचि।। ३४
Lust and hatred adhere to sense-objects; don't subjugate to them, both are robbers. 34

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः, परधर्मात्स्वनुष्ठितात्। स्वधर्मे निधनं श्रेयः, परधर्मो भयावहः।। ३५
श्रेष्ठ स्वधर्म ऊणाही, परधर्माहुनी रुढ। स्वधर्मी मरणे श्रेय, परधर्म भयावह।। ३५
Self-duty is good than else's duty; worth dying in self-duty, else's-duty is dangerous. 35

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

अथ केन प्रयुक्तोऽयं, पापं चरति पूरुषः। अनिच्छन्नपि वार्ष्णेय, बलादिव नियोजितः।। ३६
कुणाच्या प्रेरणेने हे, पाप आचरती नर। अनिच्छेनेच वार्ष्णेया, बळाने योजिल्यासम।। ३६
With whose inspiration men commit sin; unwillingly as if compelled by force? 36

श्रीभगवानुवाच – (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

काम एष क्रोध एष, रजोगुणसमुद्भवः। महाशनो महापाप्मा, विद्ध्येनमिह वैरिणम्।। ३७
काम हा क्रोधही आहे, रजोगुणात जन्मला। महाभोगी महापापी, जाण हा येथ वैरिचि।। ३७
Desire is anger born of passionate quality; know it is enjoyer and sinner enemy. 37

धूमेनाऽव्रियते वह्निः, यथादर्शो मलेन च । यथोल्बेनावृतो गर्भः, तथा तेनेदमावृतम्।। ३८
धुराने झाकला अग्नी, जसा का आरसा मळे। वारेने वेष्टिला गर्भ, तसे ते ज्ञान झाकिती।। ३८
As smoke covers fire, dust stains mirror; womb covers foetus, they hide knowledge. 38

आवृतं ज्ञानमेतेन, ज्ञानिनो नित्यवैरिणा। कामरूपेण कौन्तेय, दुष्पूरेणानलेन च।। ३९
झाकिले ज्ञान याच्याने, ज्ञान्यांचा नित्य वैरि जो। कामरूपेच कौंतेया, अतृप्त आग्नि तो सदा।। ३९
It hides knowledge, who is enemy of savants; desire-form, it is ever insatiable fire. 39

इन्द्रियाणि मनो बुद्धिः, अस्याधिष्ठानमुच्यते। एतैर्विमोहयत्येष, ज्ञानमावृत्य देहिनम्।। ४०
इंद्रिये मन बुद्धी हे, याचे निवास बोलिले। यांच्याने मोहवीतो हा, ज्ञान झाकोळुनी जिवां।। ४०
Senses, mind, intellect are their resort; by covering knowledge, they lure beings. 40

तस्मात्त्वमिन्द्रियाण्यादौ, नियम्य भरतर्षभ। पाप्मानं प्रजहि ह्येनं, ज्ञानविज्ञाननाशनम्।। ४१
तरी तू इंद्रियां आधी, नियमी भरतर्षभा। पाप्यांस यां बळे काढी, ज्ञानविज्ञाननाशका।। ४१
First you Arjuna, restrain senses; kill these sinful destroyers of knowledge and science. 41

इन्द्रियाणि पराण्याहुः, इन्द्रियेभ्यः परं मनः। मनसस्तु परा बुद्धिः, यो बुद्धेः परतस्तु सः।। ४२
इंद्रिये बोलिली थोर, इंद्रियांच्या वरी मन। मनाच्याही वरी बुद्धी, बुद्धिच्या पार तो असे।। ४२
Senses are superior; mind tops senses, intellect tops mind, 'That'* is beyond intellect. 42

एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा, संस्तभ्यात्मानमात्मना। जहि शत्रुं महाबाहो, कामरूपं दुरासदम्।। ४३

बुद्धिपरास जाणूनी, आवरी मन बुद्धिने। काढि शत्रु महाबाहो, कामरूपास दुर्जया।। ४३

Knowing 'That' beyond intellect, control mind by intellect; kill undefeated foe of desire. 43

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मयोगो नाम तृतीयोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील कर्मयोग नामे तिसरा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter III 'Karma Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada.Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

3 **Samkhya***: Believers in intellectual path for contemplation expounded by Samkhya doctrine.

4 **Karma-free***: Nish-karmi, a stage attained by someone when he isn't bound by results produced by his karmas.

5 **Nature***: Prakriti, first creation of the creator through his primeval desire. This later creates manifested cosmos by employing five great elements.

6 **Karma-organs*** Karma-indriyas, Five work-organs are hands, legs, mouth, anus and urethra through which various activities of a human body are carried out.

9 **Yadnya***: In this treatise, the term 'Yadnya' is specifically used for sacrifice in any form that is offered into sacred fire.

14 **Rain from Yadnya***: Appropriate environment complementary karmas lead to Yadnya that leads to rainfall. Recently some Indian scientists invented 'Varuna-yantra' consisting of proper altar, fire and chemically charged fuel sticks that result into rainfall.

28 **Quality-karma division***: Guna-karma vibhaga, five principle elements, mind, intellect, ego, ten sense and work organs, and their ten objects constitute quality-division and their interrelated functions constitute the Karma-division.

29 **Quality-karma***: Guna-karma, Karmas performed according to tri-quality.

42 **That***: Tat, Brahma which is beyond intellect.

CHAPTER IV: KNOWLEDGE RENUNCIATION YOGA

Introduction

Lord further explains to Arjuna that earlier he had told yoga to Manu but was lost in time-flow.

Lord tells: Whenever religion declines and irreligion flourishes, I incarnate for protection of sage's and destruction of villains from age to age.

Though I created four social classes as per quality karma I am the non-doer.

One who sees karma in non-karma and non-karma in karma and does karma sans desire is karma-free even being in karma. There are several types of Yadnyas namely Brahma-yadnya, Senses-yadnya, Knowledge-yadnya, Material-yadnya, Severity-yadnya, Yoga-yadnya, Study-yadnya etc.

You can gain knowledge from a philosopher seer by having faith in him. By knowledge even die hard sinners too are able to cross the existence-ocean. You renounce karma by yoga and doubt by knowledge. As karmas don't bind one who is soul engrossed.

Arjuna, you kill doubt born out of ignorance in your heart with knowledge sword and rise with firm resolution.

BHAGAVAD GITA TODAY

चौथा अध्याय - ज्ञानकर्मसंन्यासयोग

Chapter IV - Knowledge Renunciation Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

इमं विवस्वते योगं, प्रोक्तवानहमव्ययम्। विवस्वान्मनवे प्राह, मनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत्।। १

हाच विवस्वता योग, बोलिलो अविनाशि मी। विवस्व मनुला देत, इक्ष्वाकुला मनूच तो।। १

I told indestructible yoga to Vivasvata[1]; he gave it to Manu[2]; who gave it to Ikshvaku. 1

एवं परम्पराप्राप्तम्, इमं राजर्षयो विदुः। स कालेनेह महता, योगो नष्टः परंतप।। २

अशा परंपरा प्राप्ता, झाले राजर्षि जाणते। कालओघात तो दीर्घ, नष्टला योग अर्जुना।। २

This traditional yoga was known by royal seers; it was lost in long time-lapse, Arjuna! 2

स एवायं मया तेऽद्य, योगः प्रोक्तः पुरातनः। भक्तोऽसि मे सखा चेति, रहस्यं ह्येतदुत्तमम्।। ३

तोच हा मी तुला आज, योग सांगीतला जुना। भक्त आणि सख्या माझ्या, रहस्य हेच उत्तम।। ३

Today to you I told this same yoga ancient; my devotee friend, this is the best secret. 3

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

अपरं भवतो जन्म, परं जन्म विवस्वतः। कथमेतद्विजानीयां, त्वमादौ प्रोक्तवानिति।। ४

आताचा तुमचा जन्म, पुर्वज हा विवस्वत। कसे हे समजावे की, तू पूर्वी त्यास बोलिला?।। ४

Your birth is recent, Vivasvata was ancient; you told this to him, how to know that? 4

श्रीभगवानुवाच – (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

बहूनि मे व्यतीतानि, जन्मानि तव चार्जुन। तान्यहं वेद सर्वाणि, न त्वं वेत्थ परन्तप।। ५

अनेक मम झालेले, तुझेही जन्म अर्जुना। ते मी जाणतसे सर्व, न तू जाणे परंतपा।। ५

Many were my past births and yours, Arjuna; I know all, you don't know, Parantapa! 5

अजोऽपि सन्नव्ययात्मा, भूतानामीश्वरोऽपि सन्। प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय, संभवाम्यात्ममायया।। ६

अजन्मा मी अव्ययात्मा, भूतांचा जरि ईश्वर। प्रकृती मम वेढूनि, मायावशेच संभवे।। ६

I am unborn, immutable, beings' God; I exist by controlling my Nature by Illusory energy*. 6

यदा यदा हि धर्मस्य, ग्लानिर्भवति भारत। अभ्युत्थानमधर्मस्य, तदात्मानं सृजाम्यहम्।। ७

जेव्हा जेव्हाहि धर्माची, ग्लानीच होत भारत। उत्थानास्तव धर्माच्या, रचितो अवतार मी।। ७

Whenever religion declines, Bharata; for evolution of religion, I arrange my avatar. 7

परित्राणाय साधूनां, विनाशाय च दुष्कृताम्। धर्मसंस्थापनार्थाय, संभवामि युगे युगे।। ८
उद्धारास्तव साधूंच्या, विनाशास्तव दुष्कृतां। धर्मसंस्थापनेसाठी, जन्म घेतो युगे युगे।। ८
For protecting sages, destructing villainy; establishing religion; I am born from age to age. 8

जन्म कर्म च मे दिव्यम्, एवं यो वेत्ति तत्त्वत:। त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म, नैति मामेति सोऽर्जुन।। ९
जन्म कर्मास जो दिव्य, माझ्या जाणेल तत्त्वता। जाता देह पुन्हा जन्म, न घेता मज पावतो।। ९
Who knows my divine birth, karmas truly; isn't reborn on fall of body, and attains to me. 9

वीतरागभयक्रोधा, मन्मया मामुपाश्रिता:। बहवो ज्ञानतपसा, पूता मद्भावमागता:।। १०
गेले तृष्णा भयक्रोध, मन माझ्यात आणिले। बहू ज्ञानतपे शुद्ध, होऊनि मज पावले।। १०
Freed from thirst, fear, anger, with mind in me; purified by knowledge, gained me. 10

ये यथा मां प्रपद्यन्ते, तांस्तथैव भजाम्यहम्। मम वर्त्मानुवर्तन्त, मनुष्या: पार्थ सर्वश:।। ११
जे असे मज पूजीती, त्यांना तसाच मी भजे। मम मार्गेच ते जाती, माणसे पार्थ सर्वही।। ११
Who devote me like this, I devote them equally; all men follow only my path, Partha! 11

काङ्क्षन्त: कर्मणां सिद्धिं, यजन्ते इह देवता:। क्षिप्रं हि मानुषे लोके, सिद्धिर्भवति कर्मजा।। १२
इच्छुनी कर्मसिद्धी ते, भजती ज्याहि देवतां। शीघ्रची मर्त्य लोकी या, सिद्ध होतात कर्म ते।। १२
Desiring karma fruition they devote what deities; in world karmas rapidly fructify. 12

चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं, गुणकर्मविभागशः। तस्य कर्तारमपि मां, विद्ध्यकर्तारमव्ययम्।। १३
चार वर्ण ममोत्पत्ती, गुणकर्म विभागशः। त्यांचा कर्ता जरी मी तो, अकर्ता जाण अव्यय।। १३
Fourfold class* my creation by quality-karma division; I am creator, immutable non-doer. 13

न मां कर्माणि लिम्पन्ति, न मे कर्मफले स्पृहा। इति मां योऽभिजानाति, कर्मभिर्न स बध्यते।। १४
ना मज लिंपती कर्मे, न म्या कर्मफळी स्पृहा। ऐसाच मज जो जाणे, कर्माने नच बद्ध तो।। १४
Karmas don't taint me, nor I desire karma-fruit; who knows me so isn't karma-bound. 14

एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म, पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः। कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं, पूर्वैः पूर्वतरं कृतम्।। १५
केली हे जाणुनी कर्मे, पूर्वीही मुमुक्षू जनीं। करी कर्मे तरी तूही, पूर्वजांनी जशी कृत।। १५
Knowing this, karmas were done earlier by seekers; you too do karmas like ancestors. 15

किं कर्म किमकर्मेति, कवयोऽप्यत्र मोहिताः। तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि, यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात्।। १६
काय कर्मे अकर्मे नि, ज्ञानीही यात मोहिले। तुला ते कर्म सांगेन, जाणुनी मुक्तपाप हो।। १६
Savants lured by karma, non-karma; I will tell you karma, be sin-free by knowing it. 16

कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं, बोद्धव्यं च विकर्मणः। अकर्मणश्च बोद्धव्यं, गहना कर्मणो गतिः।। १७
कर्मही जाणुनी घ्यावे, जाण तू ते विकर्मही। अकर्मासहि जाणावे, कर्माची गूढ ती गती।। १७
You know karma, prohibited karma; non-karma too, as karma-course is mysterious. 17

कर्मण्यकर्म यः पश्येत्, अकर्मणि च कर्म यः। स बुद्धिमान्मनुष्येषु, स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत्।। १८
कर्मी अकर्म जो पाहे, अकर्मातच कर्म जो। तो बुद्धिमान लोकांत, तो योगी कर्मयुक्तही।। १८
Who sees non-karma in karma, karma in non-karma; is intelligent karma-united yogi. 18

यस्य सर्वे समारम्भाः, कामसंकल्पवर्जिताः। ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं तमाहुः पण्डितं बुधाः।। १९
ज्याचि कर्मे सुरू होती, काम संकल्प वर्जुनी। ज्ञानाग्नि जाळितो कर्मे, तो म्हणा ज्ञानिपंडित।। १९
Whose karmas start sans planning desire; burns karmas in knowledge-fire, he is savant. 19

त्यक्त्वा कर्मफलासङ्गं, नित्यतृप्तो निराश्रयः। कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपि, नैव किंचित्करोति सः।। २०
सोडी कर्मफलासक्ती, नित्यतृप्त निराश्रयी। कर्मी रत तरीसुद्धा, नच काही करीत तो।। २०
He casting karma-fruit desire, ever content and independent; even in karmas does nothing. 20

निराशीर्यतचित्तात्मा, त्यक्तसर्वपरिग्रहः। शारीरं केवलं कर्म, कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम्।। २१
इच्छाहीन जितात्मा जो, त्यागुनी भोगसाधने। देहानेच करी कर्मे, ना होई दोषयुक्त जो।। २१
Who is desire-less, soul-engrossed, casting joy-means; while in karmas isn't fault-full. 21

यदृच्छालाभसन्तुष्टो, द्वंद्वातीतो विमत्सरः। समः सिद्धावसिद्धौ च, कृत्वाऽपि न निबध्यते।। २२
सहजलाभसंतुष्ट, द्वंद्वातीत विमत्सर। सम सिद्धी असिद्धीत, कर्मानेही न बाध्य तो।। २२
Happy in easy gains, beyond dual and envy; same in success-failure, isn't karma-bound. 22

गतसङ्गस्य मुक्तस्य, ज्ञानावस्थितचेतसः। यज्ञायाचरतः कर्म, समग्रं प्रविलीयते।। २३
आसक्तिहीन मुक्ताचे, ज्ञानात स्थित जे मन। यज्ञार्थ आचरे कर्म, सर्व जाई विरूनिया।। २३
Affection-free, liberated, firmed in knowledge; karmas done for Yadnya, get dissolved. 23

ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविः, ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम्। ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं, ब्रह्मकर्मसमाधिना।। २४
हवितो ब्रह्म ब्रह्मात, ब्रह्माग्नी ब्रह्म आहुती। ब्रह्म हीच फळे लाभे, ब्रह्मकर्मी स्थितास त्या।। २४
Offers Brahma in Brahma and Brahma-fire, gains Brahma-fruits firmed in Brahma-karma. 24

दैवमेवापरे यज्ञं, योगिनः पर्युपासते। ब्रह्माग्नावपरे यज्ञं, यज्ञेनैवोपजुह्वति।। २५
देवतांसहि यज्ञाने, कुणी योगी उपासती। ब्रह्माग्नीत कुणी यज्ञ, यज्ञत्वानेच जाळिती।। २५
Yogis worship deities with Yadnya; some burn Ydnya by Yadnya-essence* in Brahma-fire. 25

श्रोत्रादीनीन्द्रियाण्यन्ये, संयमाग्निषु जुह्वति। शब्दादीन्विषयानन्य, इन्द्रियाग्निषु जुह्वति।। २६
कर्णादि इंद्रिये काही, संयमाग्नीत अर्पिती। शब्दादि विषयां अन्य, इंद्रियाग्नीत अर्पिती। २६
Some burn hearing senses in restraint-fire; others burn objects like words in sense-fire. 26

सर्वाणीन्द्रियकर्माणि, प्राणकर्माणि चापरे। आत्मसंयमयोगाग्नौ, जुह्वति ज्ञानदीपिते।। २७
सर्व इंद्रियकर्मेही, प्राणकर्मेहि सर्व ती। आत्मसंयम अग्नीत, हवितो ज्ञानदीप्त जो।। २७
Karmas of senses n vital breath; who burns in self-restraint fire kindled by knowledge. 27

द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञा, योगयज्ञास्तथापरे। स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च, यतयः संशितव्रताः।। २८
द्रव्ययज्ञ तपोयज्ञ, योगयज्ञ तसाच जो। स्वाध्यायज्ञानयज्ञात, यती जे घोर वर्तनी।। २८
Wealth, severity, yoga Yadnya; in study, knowledge Yadnya ascetics offer severe vows. 28

अपाने जुह्वति प्राणं, प्राणेऽपानं तथापरे। प्राणापानगती रुद्ध्वा, प्राणायामपरायणाः।। २९
अपाने जाळिती प्राण, प्राणे अपानही दुजे। दोघांची गति रोधूनि, प्राणायामी परायण।। २९
Inhaling burned by exhaling and reverse; control both flows, breath-experts. 29

अपरे नियताहाराः, प्राणान्प्राणेषु जुह्वति। सर्वेऽप्येते यज्ञविदो, यज्ञक्षपितकल्मषाः।। ३०
दुसरे नियताहारी, प्राणात प्राण होमिती। सारेच यज्ञवेत्ते ते, यज्ञाने दोष जाळिती।। ३०
Some diet-restrictors burn breath in breath; all Yadnya-knower destroy faults by Yadnya. 30

यज्ञशिष्टामृतभुजो, यान्ति ब्रह्म सनातनम्। नायं लोकोऽस्त्ययज्ञस्य, कुतोऽन्यः कुरुसत्तम।। ३१
यज्ञशेषामृताभक्षी, झाले ब्रह्म सनातन। न हा लोक अयज्ञांचा, कुठला अन्य अर्जुना।। ३१
Yadnya-remnant drinkers gain Brahma; this or other world isn't for non-yadnya doers. 31

एवं बहुविधा यज्ञा, वितता ब्रह्मणो मुखे। कर्मजान्विद्धि तान्सर्वान, एवं ज्ञात्वा विमोक्ष्यसे।। ३२
असे बहुविधा यज्ञ, विस्तारले श्रुतीमुखे। सिद्ध कर्मातुनी सारे, जाणुनी सुटशील तू।। ३२
Many Yadnyas expanded by Vedas; perfected by karma, by knowing it you will be freed. 32

श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञात्, ज्ञानयज्ञः परंतप। सर्वं कर्माखिलं पार्थ, ज्ञाने परिसमाप्यते।। ३३

श्रेष्ठ तो द्रव्ययज्ञास, ज्ञानयज्ञ परंतपा। सर्व कर्मे पुरी होत, ज्ञानातचि विलीन ती।। ३३

Arjuna, knowledge-yadnya tops wealth-yadnya; all karmas perfected merge in knowledge. 33

तद्विद्धि प्रणिपातेन, परिप्रश्नेन सेवया। उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञानं, ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः।। ३४

ते जाण प्रणिपाताने, परिप्रश्नेन सेविता। सांगतील तुला ज्ञान, ज्ञानी ते तत्त्वदर्शक।। ३४

Know that with reverence, enquiry and service; truth-visionaries* will tell you knowledge. 34

यज्ज्ञात्वा न पुनर्मोहम्, एवं यास्यसि पाण्डव। येन भूतान्यशेषेण, द्रक्ष्यस्यात्मन्यथो मयि।। ३५

जाणता जे पुन्हा नाही, मोह येणे धनंजया। भुते सारी पहाशील, आत्म्यात ममअंतरी।। ३५

On knowing that, you won't be lured, Arjuna; you will see all beings into my soul. 35

अपि चेदसि पापेभ्यः, सर्वेभ्यः पापकृत्तमः। सर्वं ज्ञानप्लवेनैव, वृजिनं संतरिष्यसि।। ३६

जरी आहेस पापात्मा, तू सर्व पापियाहुनी। सर्वत्र ज्ञाननौकेने, पापाब्धी तरशील तू।। ३६

Even if you r worst of all sinners; with knowledge-boat you will cross over sin-ocean. 36

यथैधांसि समिद्धोऽग्निः, भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन। ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि, भस्मसात्कुरुते तथा।। ३७

जसा काष्ठा प्रदीप्ताग्नी, भस्मचि करतोर्जुना। ज्ञानाग्नि सर्वकर्मांसी, भस्मचि करितो तसा।। ३७

As kindled fire reduces wood to ashes; so knowledge-fire reduces all karmas to ashes. 37

न हि ज्ञानेन सदृशं, पवित्रमिह विद्यते। तत्स्वयं योगसंसिद्धः, कालेनात्मनि विन्दति।। ३८
नाहीच ज्ञानसदृश, पवित्र इहलोकि या। ते स्वयं योगसंसिद्ध, अन्ती आत्म्यात जाणती।। ३८
Nothing equals knowledge in purity in world; yoga-perfectionists find it in soul in end. 38

श्रद्धावांल्लभते ज्ञानं, तत्परः संयतेन्द्रियः। ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिम्, अचिरेणाधिगच्छति।। ३९
श्रद्धावंता मिळे ज्ञान, तत्पर संयमेंद्रिय। ज्ञान होता परं शांती, शीघ्रची पावणार तो।। ३९
Attentive sense-restrainer faithful gains knowledge; on gaining, he gains supreme peace. 39

अज्ञश्चश्रद्दधानश्च, संशयात्मा विनश्यति। नायं लोकोऽस्ति न परो, न सुखं संशयात्मनः।। ४०
अज्ञ जो का विनाश्रद्धा, संशयी नाश पावतो। ना इह ना दुजा लोक, ना सुख संशयात्मिस।। ४०
Ignorant, faithless, doubtful perishes; neither world or beyond or bliss is for a doubtful. 40

योगसंन्यस्तकर्माणं, ज्ञानसंच्छिन्नसंशयम्। आत्मवन्तं न कर्माणि, निबध्नन्ति धनंजय।। ४१
योगाने सोडिली कर्मे, ज्ञाने संशय तोडिले। आत्मवंतास ना कर्मे, बाधताती धनंजया। ४१
Cast karmas by yoga, cut doubts by knowledge; soul-engrossed isn't karma-bound. 41

तस्मादज्ञानसंभूतं, हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः। छित्त्वैनं संशयं योगम्, आतिष्ठोत्तिष्ठ भारत।। ४२

तरी अज्ञानसंभूता, हृदयातील संशया। ज्ञानशस्त्रेन कापूनि, स्थिर हो ऊठ भारता।। ४२

Ignorance-borne doubt in heart; cut with knowledge-sword, resort to yoga n rise, Bharata! 42

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञानकर्मसंन्यासयोगो नाम चतुर्थोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील ज्ञानकर्मसंन्यासयोग नावाचा चौथा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter IV 'Knowledge Renunciation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

1 **Vivasvata**[1]: One of the twelve names of Sun. There was a king named Vivasvata brilliant like Sun, so he was known as Sun. **Manu**[2]: First human being to occupy the world after total dissolution. **Ishvaku**[3]: The scion of Lord Rama's clan.

6 **Illusory energy**[*]: Maya, this is other name of nature i.e. Prakriti which denotes its illusory nature.

13 **Fourfold social class**[*]: Chatur-varny: Vedic system of fourfold social class was based on quality-karma divisions like Brahmins[1], Warriors[2] (*Kshtriya*), Traders[3] (*Vaishya*) and Outcasts[4] (*Shudra*).

25 **Burning Yadnya-essence**[*]: Yadnya-tva, into Brahma-fire is uniting of individual soul with supreme soul.

34 **Truth-visionaries**[*]: Tatva-darshi, whatever efforts a seeker might put in to achieve Brahma-knowledge on his own by practicing yogic path, he becomes baffled by complexities involved which may lead to a madness. In order toavoid this danger, it always advisable to seek advice from knowledgeable experienced Guru who is referred here as Truth-visionary.

CHAPTER V : KARMA RENUNCIATION YOGA

Introduction

Arjuna on hearing Lord asks him pointedly "Krishna, you advocated karma renunciation earlier and now you are supporting karma-yoga. Pl tell which of these two is best suited for me to adopt".

Lord clarifies: Both of them are liberation granters, still Karma-yoga is easy to follow and is special. One not desiring or hating is freed from bondage.

Samkhy and Yoga aren't different. Renunciation for one un-united with yoga is painful. But Yoga-united isn't bound by karma. Lord neither assumes doer-ship, karma, sin or merit. Those gaining Brahma don't return back to worldly life.

One wealthy with knowledge and humiliation sees Brahma in Brahmin, cow, elephant, wretched, beasts and dog too. He isn't interested in enjoyments and attains liberation easily.

Soul engrossed yogi and sinless seers beyond duality attain to Brahma liberation. One, who has conquered senses, mind intellect and whose desire, fear and anger have vanished, is ever liberated.

BHAGAVAD GITA TODAY

पाचवा अध्याय - कर्मसंन्यासयोग

Chapter V - Karma Renunciation Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

संन्यासं कर्मणां कृष्ण, पुनर्योगं च शंससि। यच्छ्रेय एतयोरेकं, तन्मे ब्रूहि सुनिश्चितम्।। १

कर्मसंन्यासही कृष्णा, पुन्हा योग प्रशंसितो। जे श्रेयस्कर दोन्हीत, ते मज सांग निश्चित।। १

You praise karma-renunciation and yoga; which one of two is better, tell surely. 1

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

संन्यासः कर्मयोगश्च, निःश्रेयसकरावुभौ। तयोस्तु कर्मसंन्यासात्, कर्मयोगो विशिष्यते।। २

संन्यास कर्मयोगादी, मोक्षदायक दोघही। परी कर्म नि संन्यासीं, कर्मयोग विशेष तो।। २

Renunciation n karma-yoga; both grant liberation; karma-yoga is better than renunciation. 2

ज्ञेयः स नित्यसंन्यासी, यो न द्वेष्टि न काङ्क्षति। निर्द्वन्द्वो हि महाबाहो, सुखं बन्धात्प्रमुच्यते।। ३

जाण तो नित्यसंन्यासी, जो न द्वेषीत इच्छित। द्वंद्वातीत महाबाहो, सुखे बंधातुनी सुटे।। ३

Know ever-hermit not hating or desiring; beyond duality is happily freed from bondage. 3

सांख्ययोगौ पृथग्बालाः, प्रवदन्ति न पण्डिताः। एकमप्यास्थितः सम्यक्, उभयोर्विन्दते फलम्।। ४
सांख्य नि योग हे भिन्न, अज्ञ बोले न पंडित। जरी एकात सुस्थीत, दोहोंचे पावतो फल।। ४
Samkhya n yoga are different, says ignorant not savant; firmed in one, fruit of both is gained. 4

यत्सांख्यैः प्राप्यते स्थानं, तद्योगैरपि गम्यते। एकं सांख्यं च योगं च, यः पश्यति स पश्यति।। ५
जे सांख्यासी मिळे स्थान, तेच योग्यास लाभते। एक सांख्यास योग्यास, जो पाहे तोच जाणतो।। ५
What state Samkhya gains, Yogi gains same; who sees Samkhya n yoga as one is knower. 5

संन्यासस्तु महाबाहो, दुःखमाप्तुमयोगतः। योगयुक्तो मुनिर्ब्रह्म नचिरेणाधिगच्छति।। ६
संन्यास हा महाबाहो, दुःख देतो अयोगिचा। योगयुक्त मुनीसुद्धा, ब्रह्मासी शीघ्र गाठितो।। ६
This renunciation is painful for non-yogi; yoga-united sage too soon attains to Brahma. 6

योगयुक्तो विशुद्धात्मा, विजितात्मा जितेन्द्रियः। सर्वभूतात्मभूतात्मा, कुर्वन्नपि न लिप्यते।। ७
योगयुक्त विशुद्धात्मा, आत्मजीत जितेंद्रिय। सर्वभूतात्म भूतात्मा, कर्मानेही न लिंपत।। ७
Yoga-united, pure soul, soul and sense conqueror; soul of all souls, isn't karma-tainted. 7

नैव किञ्चित्करोमीति, युक्तो मन्येत तत्त्ववित्। पश्यञ्शृण्वन्स्पृशञ्जिघ्रन्, अश्नन्गच्छन्स्वपञ्श्वसन्।। ८
नच काही करी ऐसे, योगी तत्त्वज्ञ मानितो। पाहे ऐके श्वसे स्पर्शे, हुंगे जेवे चले निजे।। ८
Yogi treats as doing nil; he sees, hears, breaths, touches, smells, eats, walks, sleeps. 8

प्रलपन्विसृजन्गृहणन्, उन्मिषन्निमिषन्नपि। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु, वर्तन्त इति धारयन्।। ९
बोले सोडे धरे आणि, पापण्या उघडे मिटे। इंद्रिये विषयार्थात, वर्तती हेच पाहतो।। ९
Speaks, excretes, grasps, flickers eyelids; he sees his sense organs busy with objects. 9

ब्रह्मण्याधाय कर्माणि, सङ्गं त्यक्त्वा करोति यः। लिप्यते न स पापेन, पद्मपत्रमिवाम्भसा।। १०
ब्रह्मात अर्पुनी कर्मे, आसक्ती सोडुनी करे। लिप्त ना होय पापाने, पद्मपत्र जसे जळी।। १०
He offering karmas sans attachment in Brahma; isn't tainted by sin as lotus-leaf in water. 10

कायेन मनसा बुद्ध्या, केवलैरिन्द्रियैरपि। योगिनः कर्म कुर्वन्ति, सङ्गं त्यक्त्वात्मशुद्धये।। ११
काया मानस बुद्धीने, केवळ इंद्रियांनिही। योगि कर्मे करीतात, निःष्काम आत्मशुद्धिसी।। ११
With body-mind-intellect, only with senses; yogis do desire-less karmas for soul-purity. 11

युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा, शान्तिमाप्नोति नैष्ठिकीम्। अयुक्तः कामकारेण, फले सक्तो निबध्यते।। १२
युक्त कर्मफले सोडी, शांती पावे सुनिश्चल। अयुक्त कामलोभाने, फलासक्तीत बांधला।। १२
United casting karma-fruits gains peace; un-united by desire-lust is bound in fruit-desire. 12

सर्व कर्माणि मनसा, संन्यस्यास्ते सुखं वशी। नवद्वारे पुरे देही, नैव कुर्वन्न कारयन्।। १३
सर्व कर्मे मनातूनि, त्यागुनी राहतो सुखी। नवद्वार पुरी देही, करे ना करवेहि ना।। १३
Casting karmas by mind, being happy; in 9 gate city*, embodied works not nor gets done. 13

न कर्तृत्वं न कर्माणि, लोकस्य सृजति प्रभुः। न कर्मफलसंयोगं, स्वभावस्तु प्रवर्तते।। १४

ना कर्तेपण ना कर्मे, लोकांचे निर्मितो प्रभू। न की कर्मफळी युक्त, प्रकृतीनेच वर्ततो।। १४

God creates not people's karmas or credit; or unites with karma-fruits; acts via Nature. 14

नादत्ते कस्यचित्पापं, न चैव सुकृतं विभुः। अज्ञानेनावृतं ज्ञानं, तेन मुह्यन्ति जन्तवः।। १५

न घे पाप कुणाचेही, नाहीच पुण्यही विभू। अज्ञाने झाकिले ज्ञान, त्यायोगे मोहिले जन।। १५

God shares not sin or merit of anyone; ignorance hides knowledge, by it people get lured. 15

ज्ञानेन तु तदज्ञानं, येषां नाशितमात्मनः। तेषामादित्यवज्ज्ञानं, प्रकाशयति तत्परम्।। १६

ज्ञानाने तेच अज्ञान, नष्टले अंतरातले। त्यांचे सूर्यसमां ज्ञान, ब्रह्मासही प्रकाशते।। १६

Knowledge destroys that ignorance in heart; his sun like knowledge reveals Brahma. 16

तद्बुद्धयस्तदात्मानः, तन्निष्ठास्तत्परायणाः। गच्छन्त्यपुनरावृत्तिं, ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः।। १७

तशी बुद्धी तसा आत्मा, तशी निष्ठा तशी गती। गेले न येत माघारे, ज्ञानाने पाप धूतले।। १७

As intellect so is soul, as loyalty so is goal; who went don't return; knowledge washes sin. 17

विद्याविनयसंपन्ने, ब्राह्मणे गवि हस्तिनि। शुनि चैव श्वपाके च, पण्डिताः समदर्शिनः।। १८

विद्याविनयसंपन्ना, द्विज गायी तसा गज। श्वान चांडाळ यांनाही, पंडित सम पाहतो।। १८

Learned humble Brahmin, cow, elephant; dog or wretch, Pundit views with equality. 18

इहैव तैर्जितः सर्गो, येषां साम्ये स्थितं मनः। निर्दोषं हि समं ब्रह्म, तस्माद् ब्रह्मणि ते स्थिताः।। १९

येथेच जिंकुनी सर्व, ज्याचे साम्यी असे मन। निर्दोष का जसे ब्रह्म, तेणे ब्रह्मात तो स्थिर।। १९

Winning all whose mind is fixed in equality; as Brahma is faultless, he is firm in Brahma. 19

न प्रहृष्येत्प्रियं प्राप्य, नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम्। स्थिरबुद्धिरसंमूढो, ब्रह्मविद् ब्रह्मणि स्थितः।। २०

ना हर्षे प्रिय होता तो, न त्रासे अप्रियातही। स्थिरबुद्धी विनामोह, ब्रह्मज्ञ ब्रह्म होतसे।। २०

Not enjoying pleasant or detesting unpleasant; firm-intellect, Brahma-knower is Brahma. 20

बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा, विन्दत्यात्मनि यत्सुखम्। स ब्रह्मयोगयुक्तात्मा, सुखमक्षयमश्नुते।। २१

विषयात नसे गोडी, पाहे आत्म्यात जो सुख। तो ब्रह्मयोगयुक्तात्मा, सुख अक्षय भोगितो।। २१

Who detests objects, enjoys soul-bliss; soul united in Brahma enjoys unending bliss. 21

ये हि संस्पर्शजा भोगा, दुःखयोनय एव ते। आद्यन्तवन्तः कौन्तेय, न तेषु रमते बुधः।। २२

विषयजन्य जे भोग, दुःखकारक होत ते। येती जातीहि कौंतेया, रमेना तेथ पंडित।। २२

Object-borne experiences are sorrowful; they frequent, Pundit isn't interested there. 22

शक्नोतीहैव यः सोढुं, प्राक्शरीरविमोक्षणात्। कामक्रोधोद्भवं वेगं, स युक्तः स सुखी नरः।। २३

समर्थ होय सोसाया, मृत्युपुर्वीच आणि जो। कामक्रोधातले वेग, तोच योगी सुखी नर।। २३

Who is capable of bearing before death; rushes of desire-anger, he is yogi and happy. 23

योऽन्तःसुखोऽन्तरारामः, तथान्तर्ज्योतिरेव यः। स योगी ब्रह्मनिर्वाणं, ब्रह्मभूतोऽधिगच्छति।। २४
जो अंतसुख आरामी, आणि अंतर्प्रकाशित। तो योगी मोक्षब्रह्माला, ब्रह्म होऊनि पावतो।। २४
Who enjoying inner bliss, is soul-lighted; Yogi gaining Brahma-liberation, is Brahma. 24

लभन्ते ब्रह्मनिर्वाणम्, ऋषयः क्षीणकल्मषाः। छिन्नद्वैधा यतात्मानः, सर्वभूतहिते रताः।। २५
पावती ब्रह्ममोक्षाला, ऋषी का मुक्तपाप जे। द्वंद्वातीत च युक्तात्मे, सर्वभूता हिती रत।। २५
Sinless seers gain Brahma-liberation; doubtless n united r engaged in being's welfare. 25

कामक्रोधवियुक्तानां, यतीनां यतचेतसाम्। अभितो ब्रह्मनिर्वाणं, वर्तते विदितात्मनाम्।। २६
कामक्रोधातुनी मुक्त, यती जे चित्तसंयमी। सर्वही बाजुने मोक्ष, भोगती आत्मज्ञानि ते।। २६
Desire, anger free, self-restrained ascetics; soul-knower enjoy liberation from all sides*. 26

स्पर्शान्कृत्वा बहिर्बाह्यान्, चक्षुश्चैवान्तरे भ्रुवोः। प्राणापानौ समौ कृत्वा, नासाभ्यन्तरचारिणौ।। २७
बाह्यविषय बाहेर, नेत्रे भृकुटिच्यामध्ये। प्राणापान समे केले, नासांभ्यंतरि जो फिरे।। २७
Expelling outer objects, fixing vision in eyebrows; equalizing in-out breaths in nostrils. 27

यतेन्द्रियमनोबुद्धिः, मुनिर्मोक्षपरायणः। विगतेच्छाभयक्रोधो, यः सदा मुक्त एव सः।। २८
जितेंद्रिय मनोबुद्धी, मुनि मोक्षपरायण। गेले इच्छाभयक्रोध, सदा मुक्तचि तो असे।। २८
Winning sense, mind, intellect, liberation-crazy sage; casting desire, fear, anger is free. 28

भोक्तारं यज्ञतपसां, सर्वलोकमहेश्वरम्। सुहृदं सर्वभूतानां, ज्ञात्वा मां शान्तिमृच्छति।। २९

भोक्ता यज्ञतपांचाही, सर्वलोक महेश्वर। सुहृद सर्व भूतांचा, जाणुनी शांति पावतो।। २९

Enjoyer of Yadnya, severity, Maheshwara; friend of all beings, by knowing attains peace. 29

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मसंन्यासयोगो नाम पंचमोऽध्याय:।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील कर्मसंन्यासयोग नाम पाचवा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter V 'Karma Renunciation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

13 **Body-city of nine gates***: Nava-dwara-pura, a human body having nine outlets namely two eyes, two ears, two nostrils, mouth, anus and penis.

26 **From all sides***: This means no limitation from any side. They enjoy Brahma-liberation not only during this life but during future life too.

CHAPTER VI: MEDITATION YOGA

Introduction

While explaining yoga to Arjuna elaborately,

Lord says: Renunciator and Yogi are same, as both do karmas sans desire. One can't be yogi sans discarding planning.

Here is method of practicing yoga. In solitude, arranging firm seat on level ground to be arranged on a spread of grass, deer skin and cloth. 1. There yogi to seat for meditation. 2. Keeping body, neck and head firmly in straight line and concentrating sight on nose tip with half closed eyes.3. Controlling mind and trying to be united with me. 4. Mind is to be kept aligned with soul not thinking of anything else by setting rules for it.

Arjuna asks: As mind being flickering is difficult to control. Does he derailed from yoga perishes.

Lord replies: It is possible to control mind by study and asceticism. He derailed from yoga is reborn in a pious family and due to previous study, continues his yoga practice and gains supreme status. Knowledgeable is greater than a ascetic and a karmic. Yogi with efforts can attain to me. I treat yogi who devotes me with faith as greatest.

BHAGAVAD GITA TODAY

सहावा अध्याय - ध्यानयोग

Chapter VI - Meditation Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

अनाश्रितः कर्मफलम्, कार्यं कर्म करोति यः। स संन्यासी च योगी च, न निरग्निर्नचाक्रियः।। १
कर्मफली अनासक्त, कार्य कर्म करीत जो। संन्यासी तोच तो योगी, त्यागे ना अग्नि ना क्रिया।। १
Who does obligatory karma sans fruit-desire; is hermit n yogi, not fire n ritual abstainer. 1

यं संन्यासमिति प्राहुः, योगं तं विद्धि पाण्डव। न ह्यसंन्यस्तसंकल्पो, योगी भवति कश्चन।। २
संन्यास सांगती ज्यास, योग तो जाण पांडवा। न त्यागिताच संकल्प, योगी होता न ये कधी।। २
Know what is renunciation is yoga; sans discarding planning, none would be yogi. 2

आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं, कर्म कारणमुच्यते। योगारूढस्य तस्यैव, शमः कारणमुच्यते।। ३
करू जाता मुनी योग, कर्म साधन बोलिले। योगारुढास त्यालाच, शम साधन बोलिले।। ३
For sage attempting yoga, karma is means; for yoga-achiever, peace is means. 3

यदा हि नेन्द्रियार्थेषु, न कर्मस्वनुषज्जते। सर्वसंकल्पसंन्यासी, योगारूढस्तदोच्यते।। ४
जेव्हा न विषयामध्ये, न कर्मातहि सक्त जो। सर्व संकल्प त्यागीले, योगारुढ तया म्हणा।। ४
Who isn't attached to object or karma; and casts all planning, call him as yoga-achiever. 4

उद्धरेदात्मनाऽऽत्मानं, नात्मानमवसादयेत्। आत्मैव ह्यात्मनो बन्धुः, आत्मैव रिपुरात्मनः।। ५
उद्धरावा स्वये आत्मा, न करावी अधोगती। बंधू स्वये स्वतःचाच, स्वतःचाच रिपू स्वतः।। ५
One should elevate his soul, not debase it; for it is your brother and your foe too. 5

बन्धुरात्माऽऽत्मनस्तस्य, येनात्मैवात्मना जितः। अनात्मनस्तु शत्रुत्वे, वर्तेतात्मैव शत्रुवत्।। ६
बंधु आत्मा स्वतः त्याचा, ज्याने आत्माच जिंकिला। आत्म्यासी परि शत्रुत्व, वर्ते आत्माहि शत्रुवत्।। ६
Soul is brother of him who conquers soul; soul is enemy of him having enmity with soul. 6

जितात्मनः प्रशान्तस्य, परमात्मा समाहितः। शीतोष्णसुखदुःखेषु, तथा मानापमानयोः।। ७
जितात्म्याच्याच शांतीत, परमात्मा विसावतो। शीतोष्णसुखदुःखात, तसा मानापमानिही।। ७
Supreme soul rests in peace of soul-conqueror; same in cold-hot, bliss-pain, fame-blame. 7

ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा, कूटस्थो विजितेन्द्रियः। युक्त इत्युच्यते योगी, समलोष्टाश्मकाञ्चनः।। ८
ज्ञानविज्ञान तृप्तात्मा, अविकारी जितेंद्रिय। सिद्ध ऐसा म्हणे योगी, सम सोने शिळा मृद।। ८
Knowledge-science soul-content, faultless, sense-winner Yogi treats same gold, stone, clod. 8

सुहृन्मित्रार्युदासीन, मध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु। साधुष्वपि च पापेषु, समबुद्धिर्विशिष्यते।। ९
सखा मित्र रिपू दूजा, मध्यस्थ द्वेष्य बंधुही। साधूत आणि पाप्यात, समबुद्धी विशेष तो।। ९
Same to lover, friend, foe, stranger, mediator, hateful, brother, sage, sinner, he is special. 9

योगी युञ्जीत सततम्, आत्मानं रहसि स्थितः। एकाकी यतचित्तात्मा, निराशीरपरिग्रहः।। १०
योगी स्थिरावतो नित्य, स्वतः एकांत बैसुनी। एकटा युक्त चित्तात्मा, निरासक्त असंग्रही।। १०
Yogi ever firms sitting in solitude; alone uniting mind-heart, sans affinity and possession. 10

शुचौ देशे प्रतिष्ठाप्य, स्थिरमासनमात्मनः। नात्युच्छ्रितं नातिनीचं, चैलाजिनकुशोत्तरम्।। ११
शुद्ध जागेत स्थापावे, स्थिर आसन आपले। नको उंच नको नीच, दर्भचर्मावरी पट।। ११
At clean place, firm seat is set; not high, low, covering with grass, deer skin n cloth. 11

तत्रैकाग्रं मनः कृत्वा, यतचित्तेन्द्रियक्रियः। उपविश्यासने युञ्ज्यात्, योगमात्मविशुद्धये।। १२
तेथैकाग्र मने होता, सम चित्तेंद्रियक्रिया। बसावे आसनी ध्याना, योगासी आत्मशुद्धिसी।। १२
Concentrating mind, equal mind-sense-acts; sit for meditation, yoga and self-purity. 12

समं कायशिरोग्रीवं, धारयन्नचलं स्थिरः। संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं स्वं, दिशश्चानवलोकयन्।। १३
सम काया शिरो मान, राखावे अचले स्थिर। नासिकाग्री स्थिरे दृष्टी, नका पाहू कुणीकडे।। १३
Steadying body, head n neck erect; fixing gaze at nose-tip without looking anywhere. 13

प्रशान्तात्मा विगतभीः, ब्रह्मचारिव्रते स्थितः। मनः संयम्य मच्चित्तो, युक्त आसीत मत्परः।। १४
शांतचित्त भितीहीन, ब्रह्मचर्यात जो स्थिर। मन संयमि माझ्यात, युक्त राहूनि मत्पर।। १४
With serene, fearless mind, who is firm in celibacy; mind subdued in me; unites with me. 14

युञ्जन्नेवं सदाऽऽत्मानं, योगी नियतमानसः। शान्तिं निर्वाणपरमां, मत्संस्थामधिगच्छति।। १५
जोडतो नित्य आत्म्यासी, योगी नियमुनी मना। शांती परम माझ्यात, राहते तीच पावतो।। १५
Yogi uniting with soul by controlling mind; gains supreme peace residing into me. 15

नात्यश्नतस्तु योगोऽस्ति, न चैकान्तमनश्नतः। न चाति स्वप्नशीलस्य, जाग्रतो नैव चार्जुन।। १६
नाति भक्षी तया योग, अल्प भक्षी तयासही। न अति निजणाऱ्याचा, नाति जागे तयासही।। १६
Yoga is not for him eating excess, less; sleeping much, remaining ever awake, Arjuna! 16

युक्ताहारविहारस्य, युक्तचेष्टस्य कर्मसु। युक्तस्वप्नावबोधस्य, योगो भवति दुःखहा।। १७
युक्ताहारी विहारीचा, युक्त क्रिया करी तया। युक्त जागे निजे त्याचा, योग हा दुःखनाशक।। १७
For him moderate in eating, activity; sleeping, wakefulness, yoga is sorrow-destroyer. 17

यदा विनियतं चित्तम्, आत्मन्येवावतिष्ठते। निःस्पृहः सर्वकामेभ्यो, युक्त इत्युच्यते तदा।। १८
जेव्हा नियमिले चित्त, स्वात्म्यातच स्थिरावते। निरिच्छ सर्वभोगात, योगयुक्त म्हणा तया।। १८
When controlled mind stays in soul; he desire-less in enjoyment is called yoga-united. 18

यथा दीपो निवातस्थो, नेङ्गते सोपमा स्मृता। योगिनो यतचित्तस्य, युञ्जतो योगमात्मनः।। १९
जसा दीप निवांतात, न हाले उपमा दिली। योगीस्वाधीन चित्ताला, ध्यानात मग्न योगिच्या।। १९
Steady flame at quiet place simile used; for yoga united mind of yogi in meditation. 19

यत्रोपरमते चित्तं, निरुद्धं योगसेवया। यत्र चैवात्मनाऽऽत्मानं, पश्यन्नात्मनि तुष्यति।। २०
जिथे विरामते चित्त, निरुद्ध योगसेवता। जेथ आत्माच आत्म्याला, पाहुनी तुष्टतो स्वये।। २०
State where mind restrained by yoga-study rests; soul on seeing soul becomes happy. 20

सुखमात्यन्तिकं यत्तद्, बुद्धिग्राह्यमतीन्द्रियम्। वेत्ति यत्र न चैवायं, स्थितश्चलति तत्त्वतः।। २१
सुख पूर्ण असे जे ते, बुद्धिग्राह्य अतींद्रिय। घेतो तेथेच नाही हा, तेथुनी तत्त्वतः चळे।। २१
Such whole bliss grasped by intellect beyond senses; he enjoys, never truly deviates. 21

यं लब्ध्वा चापरं लाभं, मन्यते नाधिकं ततः। यस्मिन्स्थितो न दुःखेन, गुरुणाऽपि विचाल्यते।। २२
पावताच परं लाभ, मानुनी तुच्छ दूसरे। राहता ज्यात दारूण, दुःखाने विचले न तो।। २२
On gaining bliss, he scorns other; staying in which, he is un-shaken by great pain. 22

तं विद्याद्दुःखसंयोग-, वियोगं योगसंज्ञितम्। स निश्चयेन योक्तव्यो, योगोऽनिर्विण्णचेतसा।। २३
त्यां जाण दुःखसंयोग,-वियोग योग नाम हे। तो निश्चये करा योग, चित्तात हर्ष ठेवुनी।। २३
Know this pain-contact-detachment yoga*; study that resolutely with contented mind. 23

संकल्पप्रभवान्कामान्, त्यक्त्वा सर्वानशेषतः। मनसैवेन्द्रियग्रामं, विनियम्य समन्ततः।। २४
संकल्पी जन्मल्या इच्छा, त्यागुनी पूर्ण सर्वही। मनाने विषयांसीही, संयमी सर्व बाजुने।। २४
Casting fully all planning-borne desires; restraining senses by mind from all sides. 24

शनैः शनैरुपरमेद्, बुद्ध्या धृतिगृहीतया। आत्मसंस्थं मनःकृत्वा, न किंचिदपि चिन्तयेत्।। २५
हळूहळू निवारावे, बुद्धीने धैर्ययुक्त त्या। आत्म्यात मन ठेवूनि, न चिंती अन्य काहिच।। २५
Gradually controlling resolute intellect; fixing mind on soul and thinking of nothing. 25

यतो यतो निश्चरति, मनश्चञ्चलमस्थिरम्। ततस्ततो नियम्यैतत्, आत्मन्येव वशं नयेत्।। २६
जसजसे निघू पाहे, मन चंचल अस्थिर। तसतसे नियामूनि, आत्म्यातचि करी वश।। २६
When fickle and wavering mind starts wandering; then on restraining, subjugate it in soul. 26

प्रशान्तमनसं ह्येनं, योगिनं सुखमुत्तमम्। उपैति शान्तरजसं, ब्रह्मभूतमकल्मषम्।। २७
स्थिर शांत मनाच्याच, योग्यासी सुख उत्तम। होता शांत रजोदुःखे, निष्पाप ब्रह्म होतसे।। २७
With steady, serene mind yogi gains bliss; bereft of passion-pain and sin, he is Brahma. 27

युञ्जन्नेवं सदाऽऽत्मानं योगी विगतकल्मषः। सुखेन ब्रह्मसंस्पर्शमत्यन्तं सुखमश्नुते।। २८
युक्त असा सदा आत्मा, योगी पापातुनी सुटे। सुखाने ब्रह्मऐक्याचे, अत्यंत सुख पावतो।। २८
Ever united with soul, sinless yogi; happily enjoys ultimate bliss of Brahma-unity. 28

सर्वभूतस्थमात्मानं, सर्वभूतानि चात्मनि। ईक्षते योगयुक्तात्मा, सर्वत्र समदर्शनः।। २९
सर्वभूती भरे आत्मा, भूतेही अंतरामध्ये। पाहतो योगयुक्तात्मा, सर्वत्र समदृष्टिने।। २९
His soul abiding in all beings, all beings in his soul; yoga-united views with equality. 29

यो मां पश्यति सर्वत्र, सर्वं च मयि पश्यति। तस्याहं न प्रणश्यामि, स च मे न प्रणश्यति।। ३०
जो पाहे मज सर्वत्र, सर्व माझ्यात पाहतो। त्याला मीच दुरावे ना, तो मला न दुरावतो।। ३०
He seeing me everywhere and all in me; neither I am lost to him nor is he lost to me. 30

सर्वभूतस्थितं यो मां, भजत्येकत्वमास्थितः। सर्वथा वर्तमानोऽपि, स योगी मयि वर्तते।। ३१
सर्व भूतस्थिता म्या जो, भजे ऐक्यात राहुनी। सर्वथा वर्तताही तो, योगी माझ्यात राहतो।। ३१
He devotes me dwelling in all beings by uniting; where he may be, yogi dwells in me. 31

आत्मौपम्येन सर्वत्र, समं पश्यति योऽर्जुन। सुखं वा यदि वा दुःखं, स योगी परमो मतः।। ३२
आपल्यासम सर्वांना, देखे जो सम अर्जुना। सुख किंवा असो दुःख, तो योगी श्रेष्ठ सांगती।। ३२
Like his own who sees equally all; in pleasure or pain, yogi is called as supreme. 32

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

योऽयं योगस्त्वया प्रोक्तः, साम्येन मधुसूदन। एतस्याहं न पश्यामि, चञ्चलत्वात्स्थितिं स्थिराम्।। ३३
जो हा तू योग बोलीला, समत्वे मधुसूदना। याची मज दिसेना की, चंचलत्वे स्थिती स्थिर।। ३३
You told this yoga with equality; due to fickleness of mind, I don’t see its stability. 33

चञ्चलं हि मनः कृष्ण, प्रमाथि बलवद् दृढम्। तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम्।। ३४

चंचल मन हे कृष्णा, दाहक बळि हेकट। त्याचा निरोध म्या वाटे, वारियासम दुष्कर।। ३४

Mind is fickle, agitating, strong, stubborn; I think it is difficult to control as wind. 34

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

असंशयं महाबाहो, मनो दुर्निग्रहं चलम्। अभ्यासेन तु कौंतेय, वैराग्येण च गृह्यते।। ३५

निःसंशय महाबाहो, मन दुःसाध्य चंचल। अभ्यासे परि कौंतेया, वैराग्याने तरी घडे।। ३५

Arjuna, surely unrestrained mind is fickle; with study and asceticism, it is possible. 35

असंयतात्मना योगो, दुष्प्राप इति मे मतिः। वश्यात्मना तु यतता, शक्योऽवाप्तुमुपायतः।। ३६

संयमरहिता योग, दुष्प्राप्य मीहि मानितो। संयमिता परी यत्ने, शक्य आहे उपायता।। ३६

I agree for unrestrained, yoga is hard to gain; for restrained remediy is possible with efforts.36

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हाणाला) **Arjuna said**

अयतिः श्रद्धयोपेतो, योगाच्चलितमानसः। अप्राप्य योगसंसिद्धिं, कां गतिं कृष्ण गच्छति।। ३७

आळशी पण श्रद्धाळू, योगातुनि ढळे मन। मुकला योगसिद्धीला, कोण्या गतीस जातसे।। ३७

Lethargic, faithful, mind drifted from yoga; failing in yoga, what goal does he reach? 37

कच्चिन्नोभयविभ्रष्टः, छिन्नाभ्रमिव नश्यति। अप्रतिष्ठो महाबाहो, विमूढो ब्रह्मणः पथि।। ३८
नाही ना उभयात्भ्रष्ट, छिन्नाभ्रासम नष्टतो। निराधार महाबाहो, दुरावे ब्रह्मपंथही।। ३८
Doesn't he fallen from both perish as torn cloud; baseless is lured on Brahma-path too. 38

एतन्मे संशयं कृष्ण, छेत्तुमर्हस्यशेषतः। त्वदन्यः संशयस्यास्य, छेत्ता न ह्युपपद्यते।। ३९
या माझ्या संशया कृष्णा, भेदू शकेल पूर्ण तू। तुजवाचूनि ही शंका, भेदणारा असंभव।। ३९
You alone can dispel my doubt fully Krishna; none else than you can dispel this doubt. 39

श्रीभगवानुवाच – (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

पार्थ नैवेह नामुत्र, विनाशस्तस्य विद्यते। न हि कल्याणकृत्कश्चित्, दुर्गतिं तात गच्छति।। ४०
इथे वा परलोकात, नाश त्याचा न होतसे। शुभकर्ता कधीही बा, दुर्गतीसी न जातसे।। ४०
He doesn't perish here or hereafter; benefactor never reaches evil goal, Friend! 40

प्राप्य पुण्यकृतां लोकान्, उषित्वा शाश्वतीः समाः। शुचीनां श्रीमतां गेहे, योगभ्रष्टोऽभिजायते।। ४१
लाभुनी पुण्यलोकास, राहुनी शतके बहू। शुद्ध नि श्रीमता वंशी, तो योगभ्रष्ट जन्मतो।। ४१
Gaining merit world, dwelling for centuries; in pure, wealthy clan yoga-drifted is born. 41

अथवा योगिनामेव, कुले भवति धीमताम्। एतद्धि दुर्लभतरं, लोके जन्म यदीदृशम्।। ४२
अथवा योगियांच्याच, कुळी जन्मे सुबुद्धिच्या। हाच तो दुर्लभात्यंत, लोकी जन्म अशापरी।। ४२
Else he is born in pious intelligent yogi-clan; this is very rarely obtained birth in world. 42

तत्र तं बुद्धिसंयोगं, लभते पौर्वदेहिकम्। यतते च ततो भूयः, संसिद्धौ कुरुनन्दन।। ४३

तेथ तो बुद्धिसंस्कार, लाभतो पूर्वजन्मिचे। यत्ने मागीलची येती, सिद्धिसी कुरुनंदना।। ४३

There past birth intellect-impressions are gained; n past efforts are perfected, Kurunandan!43

पूर्वाभ्यासेन तेनैव, ह्रियते ह्यवशोपि सः। जिज्ञासुरपि योगस्य, शब्दब्रह्मातिवर्तते।। ४४

पूर्वाभ्यासेच खेचीला, ईश्वराने पराधिना। जिज्ञासुही नि योगाचा, शब्दब्रह्मास लंघितो।। ४४

Due to earlier study, pulled by God involuntarily; yoga-seeker leaps beyond Vedas. 44

प्रयत्नात् यतमानः तु, योगी संशुद्धकिल्बिषः। अनेकजन्मसंसिद्धः, ततः याति पराम् गतिम्।। ४५

यत्ने अधिक झाल्याने, योग्यासी पाप सोडिते। सिद्ध होती बहू जन्मे, तो पावे परमा गती।। ४५

With hard efforts, sin leaves yogi; perfected in many lives, he attains supreme goal. 45

तपस्विभ्योऽधिको योगी, ज्ञानिभ्योऽपि मतोऽधिकः। कर्मिभ्यश्चाधिको योगी, तस्माद्योगी भवार्जुन।। ४६

तपीसी श्रेष्ठ योगी हा, ज्ञान्याहुनहि श्रेष्ठ तो। थोर कर्मीहुनी योगी, तरी योगी भवार्जुन।। ४६

As yogi is greater than ascetic, savant; and great karmic, so Arjuna you become yogi! 46

योगिनामपि सर्वेषां, मद्गतेनान्तरात्मना। श्रद्धावान्भजते यो मां, स मे युक्ततमो मतः।। ४७

योगियांतहि सर्वत्र, माझ्यात जीव ठेवुनी। श्रद्धाळू भजतो जो म्या, तो योगी मज वाटतो।। ४७

Among all yogis, faithful one with soul firmed in me; devotes me, I treat him as yogi. 47

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपषनित्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ध्यानयोगो नाम षष्ठोध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील ध्यानयोग नाम सहावा अध्याय। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter VI 'Meditation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

23 **Pain-contact-detachment-yoga**[*]: Dukkha-sanga-viyoga-yoga, Contact of pain causes worldly life sorrow and detachment from pain grants liberation from worldly life. This is called as Pain-contact-detachment yoga.

CHAPTER VII: KNOWLEDGE AND REALIZATION YOGA

Introduction

Lord further says: I will tell you knowledge with science knowing which nothing remains to be known. Hardly anyone with efforts is able to know me. I created eightfold material Nature of great elements of earth, water, fire, air n space plus mind, intellect n ego. Another is spiritual Nature of living beings. I am everything from fragrance of earth, seed of Beings, brilliance of brilliant and tri-qualities of pious, passionate n dark. Beings don't understand me beyond these qualities.

Four types of Beings devote me earnestly. They are the Distressed, Savant, Knowledge seekers and Wealth seekers. Out of them the savant who sees Brahma in all is dearer to me. Some devoting else deities gain their desired fruit which is perishable.

Some treat me un-manifest as manifested. I know all past, present and future Beings but none knows me. Those whose sin has been eliminated and who are devoid of duality and lure devote me resolutely.

The elemental, divine and sacrificial essence knower remaining alert at end gains me.

BHAGAVAD GITA TODAY

सातवा अध्याय - ज्ञानविज्ञानयोग

Chapter VII - Knowledge and Realization Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

मय्यासक्तमनाः पार्थ, योगं युञ्जन्मदाश्रयः। असंशयं समग्रं मां, यथा ज्ञास्यसि तच्छृणु।। १

मजासक्त मने पार्था, योगयुक्त मजाश्रित। समग्रा मज निःशंक, जाणावे ऐक तू कसे।। १

Intent on me, yoga-united, surrendering to me; how to fully know me, you listen to. 1

ज्ञानं तेऽहं सविज्ञानम्, इदं वक्ष्याम्यशेषतः। यज्ज्ञात्वा नेह भूयोऽन्यत्, ज्ञातव्यमवशिष्यते।। २

ज्ञान ते मी सविज्ञान। सांगतो सर्वतोपरी। जे जाणताच या लोकी, अन्य जाणावया नुरे।। २

I will tell knowledge[1] with science[2]; on knowing it nothing is to be known in world. 2

मनुष्याणां सहस्रेषु, कश्चिद्यतति सिद्धये। यततामपि सिद्धानां, कश्चिन्मां वेत्ति तत्त्वतः।। ३

मनुष्यांच्या सहस्रात, झटे एकच सिद्धिसी। यत्नसिद्धात एकादा, जाणतो मज तत्त्वतः।। ३

In thousands, only one strives for perfection; in perfected, only one knows me truly. 3

भूमिरापोऽनलो वायुः, खं मनो बुद्धिरेव च। अहंकार इतीयं मे, भिन्ना प्रकृतिरष्टधा।। ४
भू जल तेज नी वायू, आकाश मन बुद्धिही। अहंकार अशी माझी, भिन्ना प्रकृति अष्टधा।। ४
Earth, water, fire, air, space with mind, intellect; ego; such is my eightfold Nature*. 4

अपरेयमितस्त्वन्यां, प्रकृतिं विद्धि मे पराम्। जीवभूतां महाबाहो, ययेदं धार्यते जगत्।। ५
जड ही, जाण दूजी ती, प्रकृती मम चेतन। जीवरूप महाबाहो, जिने हे धरितो जगत्।। ५
It is material[1]; know other my conscious[2] Nature; of beings, by which I support world. 5

एतद्योनीनि भूतानि, सर्वाणीत्युपधारय। अहं कृत्स्नस्य जगतः, प्रभवः प्रलयस्तथा।। ६
योनितूनचि ह्या भूते, सर्व ही जन्मती पहा। मीच पूर्ण जगाची या, उत्पत्ती लयही तसा।। ६
All living beings are born from this womb; I am origin also dissolution of entire world. 6

मत्तः परतरं नान्यत्, किंचिदस्ति धनञ्जय। मयि सर्वमिदं प्रोतं, सूत्रे मणिगणा इव।। ७
थोर माझ्याहुनी अन्य, कुणी नाही धनंजया। माझ्यात गुंफले सारे, सुतामध्ये मणी जसे।। ७
There is none greater than me, Dhananjaya; all are strung on to me like beads in string. 7

रसोऽहमप्सु कौन्तेय, प्रभाऽस्मि शशिसूर्ययोः। प्रणवः सर्ववेदेषु, शब्दः खे पौरुषं नृषु।। ८
रस मीच जळी पार्था, प्रभा शशिरवीत जी। ॐ वेदात नभी शब्द, पौरुष पुरुषातले।। ८
I am taste in water, aura of sun, moon; Aum* in Veda, sound in space, manhood in men. 8

पुण्यो गन्धः पृथिव्यां च, तेजश्चास्मि विभावसौ। जीवनं सर्वभूतेषु, तपश्चास्मि तपस्विषु।। ९

पवित्र गंध पृथ्वीचा, तेज अग्नीत मीच ते। जीवन सर्व भूतांत, तप असे तपस्विचे।। ९

I am pious fragrance of earth, brilliance in fire; life in all beings, severity in ascetics. 9

बीजं मां सर्वभूतानां, विद्धि पार्थ सनातनम्। बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मि, तेजस्तेजस्विनामहम्।। १०

बीज मी सर्वभूतांचे, जाण पार्था सनातन। बुद्धि मी बुद्धिवंताची, तेज तेजाळत्यांत मी।। १०

I am ancient seed* of all beings; I am intellect of intelligent, and brilliance of brilliant. 10

बलं बलवतां चाहं कामरागविवर्जितम्। धर्माविरुद्धो भूतेषु कामोऽस्मि भरतर्षभ।। ११

बल मी बलवंताचे, कामलोभविहीन जे। धर्मसंमत भूतांत, काम मी भरतर्षभ।। ११

I am strength of strong, sans desire-passion; I am religious desire in beings, Arjuna! 11

ये चैव सात्त्विका भावा, राजसास्तामसाश्च ये। मत्त एवेति तान्विद्धि, न त्वहं तेषु ते मयि।। १२

असे जे भाव सात्त्वीक, राजस तामसीच जे। मजपासूनि ते जाण, न मी त्यांच्यात मीत ते।। १२

Pious, passionate, dark quality-forms; spring from me, I am not in them, they are in me. 12

त्रिभिर्गुणमयैर्भावैः, एभिः सर्वमिदं जगत्। मोहितं नाभिजानाति, मामेभ्यः परमव्ययम्।। १३

तिन्ही या गुणभावात, सर्व हे जग मोहिले। मोहे मला न जाणीत, गुणांच्या पार अव्यया।। १३

World lured by tri-quality forms; doesn't recognize immutable me beyond qualities. 13

दैवी ह्येषा गुणमयी, मम माया दुरत्यया। मामेव ये प्रपद्यन्ते, मायामेतां तरन्ति ते।। १४
दैवी का ही गुणी तीन, मम माया दुरासध। मलाच जे समर्पीत, माया ही तरतात ते।। १४
My divine illusory energy with tri-quality is un-crossable; those surrendering me cross it. 14

न मां दुष्कृतिनो मूढाः, प्रपद्यन्ते नराधमाः। माययाऽपहृतज्ञाना, आसुरं भावमाश्रिताः।। १५
ना मज दुष्कर्मी मूढ, भजताती नराधम। मायेने हरले ज्ञान, आसुरी भाव आश्रित।। १५
Wicked, ignorant, villains don't devote me; knowledge-less by illusion, devilry refugees. 15

चतुर्विधा भजन्ते मां, जनाः सुकृतिनोऽर्जुन। आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी, ज्ञानी च भरतर्षभ।। १६
चौघेही भजती पार्था, पुण्यकर्मी मला जन। आर्त जिज्ञासु अर्थार्थी, ज्ञानीही भरतर्षभा।। १६
Four pious men worshiping me; r distressful, knowledge, wealth seekers and savant. 16

तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त, एकभक्तिर्विशिष्यते। प्रियो हि ज्ञानिनोऽत्यर्थम्, अहं स च मम प्रियः।। १७
त्यात ज्ञानी सदायुक्त, एकभक्ती विशेष तो। प्रिय ज्ञान्यास मी फार, आणि तो मजला प्रिय।। १७
Among them, savant united, specially devoted; I am much dear to him, he is dear to me. 17

उदाराः सर्व एवैते, ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम्। आस्थितः स हि युक्तात्मा, मामेवानुत्तमां गतिम्।। १८
थोर जरीच हे सारे, ज्ञानी आत्मा मते मम। सुस्थित तोच युक्तात्मा, मीच त्याला परं गती।। १८
As all are great, I feel savant as my soul; established he is united, I am his final goal. 18

बहूनां जन्मनामन्ते, ज्ञानवान्मां प्रपद्यते। वासुदेवः सर्वमिति, स महात्मा सुदुर्लभः।। १९
अनेकानेक जन्मांती, ज्ञानवंत मला भजे। ब्रह्म सर्वत्र मानूनी, तो महात्मा सुदुर्लभ।। १९
On many births, savant devotes me; treating everything as Brahma, that great soul is rare. 19

कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः, प्रपद्यन्तेऽन्यदेवताः। तं तं नियममास्थाय, प्रकृत्या नियताः स्वया।। २०
कामांनी हरले ज्ञान, भजती अन्य देवता। ते ते नियम पाळिती, स्वभावे नेमिले स्वया।। २०
Knowledge destroyed by desire, devoting other deities; they follow rites per own nature. 20

यो यो यां यां तनुं भक्तः, श्रद्धयार्चितुमिच्छति। तस्य तस्याचलां श्रद्धां, तामेव विदधाम्यहम्।। २१
जो जो ज्या ज्या रुपे भक्त, श्रद्धेने इच्छि पूजणे। त्याच्या त्या अचला श्रद्धा, त्याच रूपी दृढावतो।। २१
Whatever forms devotee seeks to worship faithfully; I steady his firm faith in same form. 21

स तया श्रद्धया युक्तः, तस्याराधनमीहते। लभते च ततः कामान्, मयैव विहितान्हि तान्।। २२
तो युक्त त्याच श्रद्धेत, त्यांचि आराधना करे। लाभतो त्याच भोगास, निर्मिले मीच त्यांस्तव।। २२
He united in faith, worshiping that form; receives desired fruits granted by me alone. 22

अन्तवत्तु फलं तेषां, तद्भवत्यल्पमेधसाम्। देवान्देवयजो यान्ति, मद्भक्ता यान्ति मामपि।। २३
नाशवंत फले त्यांची, होतात अल्पबुद्धिची। देवांना देवताभक्त, मद्भक्त पावती मला।। २३
Ignorant gain destructible fruits; deity-worshipers gain deities, my devotees gain me. 23

अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं, मन्यन्ते मामबुद्धयः। परं भावमजानन्तो, ममाव्ययमनुत्तमम्।। २४
अव्यक्त व्यक्ति झालो हे, मानिती मज निर्बुध। परंभावां न जाणोनि, माझ्या या अव्ययोत्तमा।। २४
Ignorant think of un-manifest me as manifest; not knowing my immutable nature. 24

नाहं प्रकाशः सर्वस्य, योगमायासमावृतः। मूढोऽयं नाभिजानाति, लोको मामजमव्ययम्।। २५
न मी प्रकट सर्वांना, योगमायेत झाकला। मूढ झाले न जाणीत, लोक म्या अजअव्यया।। २५
I veiled by illusory energy not revealed to all; deluded don't know unborn, immutable I. 25

वेदाहं समतीतानि, वर्तमानानि चार्जुन। भविष्याणि च भूतानि, मां तु वेद न कश्चन।। २६
जाणतो मीच पूर्वीची, वर्तमानीचि अर्जुना। भविष्यातीलही भूते, मज ना जाणती कुणी।। २६
I know beings of past and present, Arjuna; and also of future, but no one knows me. 26

इच्छाद्वेषसमुत्थेन, द्वन्द्वमोहेन भारत। सर्वभूतानि संमोहं, सर्गे यान्ति परन्तप।। २७
इच्छाद्वेषे समुत्पन्न, द्वंद्वमोहात भारत। सर्व भूतांस अज्ञान, सृष्टीत प्राप्त अर्जुना।। २७
Born of desire-hatred, lured by duality; all beings gain ignorance in world, Arjuna! 27

येषां त्वन्तगतं पापं, जनानां पुण्यकर्मणाम्। ते द्वन्द्वमोहनिर्मुक्ता, भजन्ते मां दृढव्रताः।। २८
ज्यांचे का नष्टले पाप, जनांचे पुण्यकर्मिंचे। ते द्वंद्वमोहनिर्मुक्त, भजती मज निश्चये।। २८
Those meritorious men freed from sin; duality and lure, devote me steadfastly. 28

जरामरणमोक्षाय, मामाश्रित्य यतन्ति ये । ते ब्रह्म तद्विदुः कृत्स्नम्, अध्यात्मं कर्म चाखिलम्।। २९

जरामरण मोक्षासी, मजाश्रयेच यत्नी जे। ते ब्रह्म जाणती पूर्ण, अध्यात्म कर्मही पुरे।। २९

Old-age, death, liberation strivers by my support; know Brahma, soul-knowledge, karma. 29

साधिभूताधिदैवं मां, साधियज्ञं च ये विदुः। प्रयाणकालेऽपि च मां, ते विदुर्युक्तचेतसः।। ३०

अधीभूत अधीदैव अधियज्ञास जाणतो। अंतकाळी मला तोही, जाणे सावध राहुनी।। ३०

My elemental[1], divine[2], sacrificial[3] essence knower; knows me with alert mind at end. 30

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञानविज्ञानयोगोनाम सप्तमोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पाणम् अस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील ज्ञानविज्ञानयोग नामे सातवा अध्याय। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter VII 'Knowledge And Realization Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

2 **Knowledge**[1]: Dnyana, realization of absolute Brahma. **Science**[2]: Vidnyana, rational knowledge of manifested cosmos.

4 **Eightfold Nature**[*]: Ashtdha prakriti, Eightfold Nature is differently formed out of five great elements of **Space**[1], **Air**[2], **Fire**[3], **Water**[4] and **Earth**[5] along with **Mind**[6], **Intellect**[7] and **Ego**[8].

5 **Material Nature**[1]: Jad prakriti, eightfold Nature consisting of five principle elements, Intellect, Mind and Ego. **Conscious Nature**[2]: Chetan prakruti, This consists of all living creatures.

8 **Aum**[*]: First sound that is supposed to have been emitted at the time of creation of manifest cosmos.

10 **Primordial seed**[*]: Sanatan beej, Primordial seed of supreme soul, which is cast into great Principle i.e. the Nature.

25 **Yogic trance**[*]: Yoga-maya, Yogic contemplation stage of Lord Vishnu when he doesn’t assume any incarnation.

30 **Elemental essence**[1]: Adhi-bhuta, it is body supported by five elements that appears when they combine togetherand disappears as they are separated. **Divine essence**[2]: Adhi-daiva, it is embodied soul experiencing what is gained by the Nature. **Sacrificial essence**[3]: Adhi-yadnya, supreme soul present in all living beings wiping out body-sense.

CHAPTER VIII: INDESTRUCTIBLE BRAHMA YOGA

Introduction

Arjuna asks: What are Brahma, spirituality, karma, elemental, divine n sacrificial essences?

Lord replies: Brahma is indestructible principle, Beings are spiritual, business of creation is karma, perishable is elemental, soul is divine and supreme soul is sacrificial essence. Who leaves body while remembering me gains me. So you remember me while fighting.

Now I will tell what's indestructible. Knower of Brahmadeva's day and night, equal to thousand groups of 4 ages, is time knower. The principle, going even beyond time older than unmanifest, which isn't perished even when all Beings perish; is indestructible. That's my abode. Those reaching there have no rebirth.

Those dying during fire, flame, day, bright fortnight, 6 northern months gain Brahma and don't return. Those dying during smoke, night, dark fortnight, 6 southern months return on reaching lunar abode. As yogis not lured on knowing both of these paths gain my supreme my abode, you become yogi Arjuna.

BHAGAVAD GITA TODAY

आठवा अध्याय - अक्षरब्रह्मयोग

Chapter VIII - Indestructible Brahma Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

किं तद्ब्रह्म किमध्यात्मं, किं कर्म पुरुषोत्तम। अधिभूतं च किं प्रोक्तम्, अधिदैवं किमुच्यते।। १
काय ब्रह्म नि अध्यात्म, कर्मही पुरुषोत्तमा। अधिभूत कसे सांगा, अधिदैव कुणा म्हणो? १
What are Brahma, spirituality, karma, Krishna; what are elemental, divine essences? 1

अधियज्ञः कथं कोऽत्र, देहेऽस्मिन्मधुसूदन। प्रयाणकाले च कथं, ज्ञेयोऽसि नियतात्मभिः।। २
अधियज्ञ कसा कोण, या देही मधुसूदना। अंतकाळी कसा ज्ञेय, आहेस योगियास तू।। २
What is sacrificial essence in body Krishna; how are you known to yogi at death-time? 2

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

अक्षरं ब्रह्म परमं, स्वभावोऽध्यात्ममुच्यते। भूतभावोद्भवकरो, विसर्गः कर्मसंज्ञितः।। ३
अविनाशी तत्त्व ब्रह्म, अध्यात्म सहजस्थिती। भूतभावास निर्मीत्या, व्यापारा कर्म सांगती।। ३
Indestructible is Brahma, spirituality is natural; being's creation business is karma. 3

अधिभूतं क्षरो भावः, पुरुषश्चाधिदैवतम्। अधियज्ञोऽहमेवात्र, देहे देहभृतां वर।। ४
अधिभूत विनाशी ते, आत्मा हा अधिदैवत। मी अधियज्ञ सर्वात, हे श्रेष्ठा देहधारिया।। ४
Perishable is elemental essence; soul is divine essence; I am sacrificial essence, Arjuna! 4

अन्तकाले च मामेव, स्मरन्मुक्त्वा कलेवरम्। यः प्रयाति स मद्भावं, याति नास्त्यत्र संशयः।। ५
अंतकाळी मला मात्र, स्मरता त्यागुनी तनू। जातो तो पावतो म्याच, ना असे यात संशय।। ५
At death-time remembering me alone while casting body; he attains to me surely. 5

यं यं वाऽपि स्मरन्भावं, त्यजत्यन्ते कलेवरम्। तं तमेवैति कौन्तेय, सदा तद्भावभावितः।। ६
जो ज्याही स्मरता भावा, सोडे अन्ती कलेवर। तो त्यालाच मिळे पार्था, सदा भावात त्या रमे।। ६
What state he remembers while leaving body, he gains same being ever engrossed in it. 6

तस्मात्सर्वेषु कालेषु, मामनुस्मर युध्य च। मय्यर्पितमनोबुद्धिः, मामेवैष्यस्यसंशयम्।। ७
म्हणुनी सर्वही काळी, मला स्मरूनि झुंज तू। मजार्पिता मनोबुद्धी, पावसी मज निःश्चित।। ७
Always remembering me you fight; offering mind-intellect to me, you will gain me. 7

अभ्यासयोगयुक्तेन, चेतसा नान्यगामिना। परमं पुरुषं दिव्यं, याति पार्थानुचिन्तयन्।। ८
अभ्यासयोगयुक्तीने, चित्ताला करुनी स्थिर। परंदिव्य पुरुषास, पावतो पार्थ चिंतने।। ८
Steadying mind by yoga-study; he attains to supreme divine Person* by thinking, Partha! 8

कविं पुराणमनुशासितारम्, अणोरणीयांसमनुस्मरेद्यः।
सर्वस्य धातारमचिन्त्यरूपम्, आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्।। ९

पुराण ज्ञानी सर्वांनुशास्ता, सुक्ष्मातिसूक्ष्मास नित्य स्मरे जो।
सर्वांस धर्ता नि अचिंत्यरूपी, सूर्यापरी आणि तमास पार।। ९

Who remembers ancient, savant, controller, subtlest;
supporter, incomprehensible, as sun and beyond darkness. 9

प्रयाणकाले मनसाऽचलेन, भक्त्या युक्तो योगबलेन चैव।
भ्रुवोर्मध्ये प्राणमावेश्य सम्यक्, स तं परं पुरुषमुपैति दिव्यम्।। १०

प्रयाणकाळी अचला मनाने, भक्तीस जोडोनि तपोबलाने।
भ्रूमध्य प्राणास स्थापूनि सम्यक, तो त्या पुरूषास पावेल दिव्य।। १०

In end, with steady mind, devotion gained by yoga-strength;
fixing vital force at eyebrow, he gains divine Person. 10

यदक्षरं वेदविदो वदन्ति, विशन्ति यद्यतयो वीतरागाः।
यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति, तत्ते पदं संग्रहेण प्रवक्ष्ये।। ११

वेदी जया अक्षर बोलताती, जातात ज्याच्यात यती विरागी।
जे इच्छुनी राहत ब्रह्मचारी, ते सांगतो संक्षिप्त शब्द आता।। ११

What Veda-knower call indestructible; where yogi ascetics enter;
who observe celibacy willingly, that I will tell. 11

सर्वद्वाराणि संयम्य, मनो हृदि निरुध्य च। मूर्ध्न्याधायात्मनः प्राणम्, आस्थितो योगधारणाम्।। १२
सर्व द्वारे निरोधूनि, हृदयी मन कोंडुनी। मुर्ध्नीत स्थापुनी प्राण, स्थिरावी योगधारणे।। १२
Closing all gates, confining mind in heart; fixing vital-force in brain-void, firming in yoga. 12

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म, व्याहरन्मामनुस्मरन्। यः प्रयाति त्यजन्देहं, स याति परमां गतिम्।। १३
ॐ एकाक्षर हे ब्रह्म, उच्चारी स्मरुनी मज । जो जातो त्यागुनी देहा, पावतो तो परंगती।। १३
Uttering Aum, uni-word Brahma, thinking of me; who gains goal on casting body. 13

अनन्यचेताः सततं, यो मां स्मरति नित्यशः। तस्याहं सुलभः पार्थ, नित्ययुक्तस्य योगिनः।। १४
सदा अनन्य चित्ताने, जो मला स्मरतो सदा । त्याला सुलभ मी पार्था, नित्ययुक्तास योगिया।। १४
With singular mind who remembers me; I am easily available to that ever united yogi. 14

मामुपेत्य पुनर्जन्म, दुःखालयमशाश्वतम्। नाप्नुवन्ति महात्मानः, संसिद्धिं परमां गताः।। १५
मी मिळता पुनर्जन्म, दुःखालय अशाश्वत। न मिळती महात्म्यास, परंसिद्धीस जो गत।। १५
On gaining me, rebirth, impermanent sorrow-place; not gained by perfected great soul. 15

आब्रह्मभुवनाल्लोकाः, पुनरावर्तिनोऽर्जुन। मामुपेत्य तु कौन्तेय, पुनर्जन्म न विद्यते।। १६
ब्रह्मलोकातल्यांनाही, जन्म आहेच अर्जुना। मला मिळूनि कौंतेया, पुनर्जन्म न राहती।। १६
Brahmaloka dwellers too have rebirth; on gaining me, Arjuna, there's no rebirth. 16

सहस्रयुगपर्यन्तम्, अहर्यद्ब्रह्मणो विदुः। रात्रिं युगसहस्रान्तां, तेऽहोरात्रविदो जनाः।। १७
सहस्रयुगपर्यंत, ब्रह्माचा दिन जाणती। रात्री युगसहस्रांची, ते दिनरात्र जाणते।। १७
Knower of Brahmadeva's day* of one thousand ages; n similar night, are day-night knower. 17

अव्यक्ताद्व्यक्तयः सर्वाः, प्रभवन्त्यहरागमे। रात्र्यागमे प्रलीयन्ते, तत्रैवाव्यक्तसंज्ञके।। १८
अव्यक्तांतूनि ते व्यक्त, सर्व होती दिनोदयी। रात्र येता लया जाती, अव्यक्ताआत तेथचि।। १८
From un-manifest emerge manifestations at dawn; at night dissolve in same un-manifest. 18

भूतग्रामः स एवायं, भूत्वा भूत्वा प्रलीयते। रात्र्यागमेऽवशः पार्थ, प्रभवत्यहरागमे।। १९
भूतगण पुन्हा तोच, जन्मे नाशे पुनःपुन्हा। रात्र येता अनिच्छेने, जन्म घेतो दिनोदयी।। १९
Same being-groups emerge, dissolve again; at night unwillingly to re-emerge at dawn. 19

परस्तस्मात्तु भावोऽन्यो, ऽव्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः। यः स सर्वेषु भूतेषु, नश्यत्सु न विनश्यति।। २०
पार त्याच्या दुजे तत्त्व, अव्यक्ताहूनही जुने। जे ते तत्त्व भुते सर्व, नाशताही न नाशते।। २०
Other ancient principle beyond un-manifest; which doesn't perish even if all beings perish. 20

अव्यक्तोऽक्षर इत्युक्तः, तमाहुः परमां गतिम्। यत् प्राप्य न निवर्तन्ते, तद्धाम परमं मम।। २१
अक्षर नाम अव्यक्ता, त्यास म्हणा परं गती। जे मिळता नसे जन्म, ते धाम परमं मम।। २१
Indestructible un-manifest is supreme goal; having no birth, that is my supreme home. 21

पुरुषः स परः पार्थ, भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया। यस्यान्तःस्थानि भूतानि, येन सर्वमिदं ततम्।। २२
पुरुष तो परं पार्था, अनन्य भक्तिने मिळे। ज्याच्यात सर्वही भूते, ज्याच्याने सर्व व्याप्त हे।। २२
Supreme Person is attained by exclusive devotion; all beings r in it, it is omnipresent. 22

यत्र काले त्वनावृत्तिम्, आवृत्तिं चैव योगिनः। प्रयाता यान्ति तं कालं, वक्ष्यामि भरतर्षभ।। २३
ज्या काळात मोक्षास, पुनर्जन्मास योगि ते। मरता येत, तो काल, सांगतो भरतर्षभा।। २३
Period during which yogis are liberated; or are reborn on death, that I will tell, Arjuna. 23

अग्निर्ज्योतिरहः शुक्लः, षण्मासा उत्तरायणम्। तत्र प्रयाता गच्छन्ति, ब्रह्म ब्रह्मविदो जनाः।। २४
अग्निज्योती दिनः शुक्ल, षण्मास उत्तरायण। तेव्हा मेल्यास, जातात, ब्रह्मासी ब्रह्मविज्जन।। २४
Fire, flame, day, bright-fortnight, north 6 months*; dying Brahma-knower gain Brahma. 24

धूमो रात्रिस्तथा कृष्णः, षण्मासा दक्षिणायनम्। तत्र चान्द्रमसं ज्योतिः, योगी प्राप्य निवर्तते।। २५
धूम रात्र पक्ष कृष्ण, षण्मास दक्षिणायन। तव त्या चंद्रज्योतीस, योगी जाऊनि येतसे।। २५
With smoke, night, dark-fortnight, south 6 months*; yogi returns on reaching moon. 25

शुक्लकृष्णे गती ह्येते, जगतः शाश्वते मते । एकया यात्यनावृत्तिम्, अन्ययाऽऽवर्तते पुनः।। २६
शुक्ल कृष्ण गती दोन, जगी शाश्वत मान्यता। एकाने मिळतो मोक्ष। दुज्याने परते पुन्हा।। २६
Bright, dark are 2 standard eternal paths in world; 1st causes liberation, 2nd causes return. 26

नैते सृती पार्थ जानन्, योगी मुह्यति कश्चन। तस्मात्सर्वेषु कालेषु योगयुक्तो भवार्जुन।। २७

दोघास पार्थ जाणूनी, योगी न मोहती कुणी। म्हणूनि सर्वही काळी, योगीच होइ अर्जुना।। २७

On knowing both paths yogis aren't lured; so always become yogi, Arjuna! 27

वेदेषु यज्ञेषु तपःसु चैव, दानेषु यत्पुण्यफलं प्रदिष्टम्।

अत्येति तत्सर्वमिदं विदित्वा, योगी परं स्थानमुपैति चाद्यम्।। २८

वेदात यज्ञात तपात तैसे, दानात जे पुण्यफल प्रविष्ट।

टाकूनि त्या सर्व फलास जे का, योगी परंस्थानि येतोच आद्या।। २८

From Veda, Yadnya, severity, charity, what merit-fruits are gained;

casting all fruits, yogi gains primeval supreme goal. 28

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अक्षरब्रह्मयोगो नाम अष्टमोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्‌भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील अक्षरब्रह्मयोग नामे आठवा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter VIII 'Indestructible Brahma Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

1 **Brahma**[1]: The eternal, indestructible, omnipresent and primordial uni-principle, the cause of manifest cosmos. **Soul-study**[2]: Adhyatma, Knowledge of soul. It is natural state in which soul ever exists in body of living beings.

8 **Person**[*]: Purusha, Supreme soul. The term used here is in context of cosmic consciousness.

12 **Vital force**[1]: Prana, The force that keeps the living creatures alive.

17 **Brahmadeva's day and night**[*]: Brahmadeva's day is equal to 1000 groups of four ages (Namely Kali, Dwapar, Treta and Satya Yugas). In terms of figures it is 1000 (0.432+0.864+0.1.296+1.728) million human years which equals to 4320 million human years. That constitutes Era i.e. Kalp. And Bramhadeva's night is also of same duration as above.

24 **North six months**[*]: Uttaraayana, six months of the northern tilt of earth towards sun in its orbit during which sun appears to rise from the north-east direction.

25 **South six months**[*]: Dakshinayana, six months of southern tilt of earth towards sun in its orbit during which sun appears to rise from south-east direction.

CHAPTER IX: ROYAL KNOWLEDGE AND SECRET YOGA

Introduction

Lord further states: Arjuna, now I will tell you most secret knowledge with science, easy to acquire, knowing which you will be liberated. All Beings remaining dormant in my illusory energy at end of era are brought back into life by me at beginning of next era being subjugated to Nature.

I am not bound by karmas. Nature creates entire manifested world. Those of demonic wealth not knowing me live in vain. Those of divine wealth knowing me devote me variously. I am yadnya, mantra, oblation, father, Aumkara, Vedas, witness, support, origin, status, destruction and seed immutable.

Veda performers desiring heaven go to heaven by merit and come back on exhaustion of merit. I take care of all needs of my devotees. Those devoting else deities gain those deities. Whatever you eat, give in charity, do severity offer those to me. I dwell in all creatures. I have no affinity or hatred for anyone. Whoever devotes me, they are in me. Even a wrong doer devoting me becomes sage in end. You have been born in temporary unhappy world, so surrender to me and devote me. You will gain me by yoga. So become my worshiper and be intent on me by becoming my mind soul Arjuna.

BHAGAVAD GITA TODAY

नववा अध्याय - राजविद्याराजगुह्ययोग

Chapter IX - Royal Knowledge and Secret Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

इदं तु ते गुह्यतमं, प्रवक्ष्याम्यनसूयवे। ज्ञानं विज्ञानसहितं, यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात्।। १

गुह्यात्गुह्य तुला जे हे, सांगतो असुयाहिना। ज्ञान विज्ञानही सारे, जाणुनी पापमुक्त हो।। १

I will tell you profound secret, Arjuna; on knowing knowledge, science, be free from sin. 1

राजविद्या राजगुह्यं, पवित्रमिदमुत्तमम्। प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं, सुसुखं कर्तुमव्ययम्।। २

राजविद्या राजगुह्य, हे पवित्रात उत्तम। प्रत्यक्षानुभवे धर्म्य, सोपे करावया सदा।। २

Royal knowledge and secret, best in holy; directly experienced, religious, easy to do. 2

अश्रद्दधानाः पुरुषा, धर्मस्यास्य परंतप। अप्राप्य मां निवर्तन्ते, मृत्युसंसारवर्त्मनि।। ३

अश्रद्ध माणसे जी का, धर्मावरी परंतपा। मला न मिळता चक्री, मृत्युसंसारि वर्तती।। ३

Men unfaithful in religion, Parantapa; without gaining me return to mortal world life. 3

मया ततमिदं सर्वं, जगदव्यक्तमूर्तिना। मत्स्थानि सर्वभूतानि, न चाहं तेष्ववस्थितः।। ४
माझ्याने व्याप्त हे सर्व, जग अव्यक्तमूर्तिने। माझ्यात सर्व ही भूते, न मी त्यांच्यात राहतो।। ४
My un-manifest form pervades world; all beings dwell in me, I don't dwell in them. 4

न च मत्स्थानि भूतानि, पश्य मे योगमैश्वरम्। भूतभृन्न च भूतस्थो, ममात्मा भूतभावनः।। ५
नाही मजमध्ये भूते, पहा हा योग ईश्वरी। भूतभर्ता तरी नाही, भूती मी भूतनिर्मिता।। ५
Beings aren't in me, see my divine yoga; I create, sustain beings, still I am not in beings. 5

यथाऽऽकाशस्थितो नित्यं, वायुः सर्वत्रगो महान्। तथा सर्वाणि भूतानि, मत्स्थानीत्युपधारय।। ६
जसा नभामध्ये नित्य, वायु सर्वीकडे महान्। तशी सर्वच भूते ही, मजठायीच जाण तू।। ६
As mighty air is ever present in sky everywhere; so know that all beings dwell in me. 6

सर्वभूतानि कौन्तेय, प्रकृतिं यान्ति मामिकाम्। कल्पक्षये पुनस्तानि, कल्पादौ विसृजाम्यहम्।। ७
सर्वभूतेच कौंतेया, मायेत लीन ती मम। कल्पाअंती, पुन्हा तीच, कल्पारंभी सृजीत मी।। ७
All beings dormant in my Nature; at era's* end, I rejuvenate them at beginning of era. 7

प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य, विसृजामि पुनः पुनः। भूतग्राममिमं कृत्स्नम्, अवशं प्रकृतेर्वशात्।। ८
स्वमायेला अधिष्ठूनि, निर्मितो मी पुनःपुन्हा। भूतांचा संघ हा सारा, असे जो प्रकृतीवश।। ८
Supporting my Nature, I create again; entire hosts of beings subjugated by Nature. 8

न च मां तानि कर्माणि, निबध्नन्ति धनंजय। उदासीनवदासीनम्, असक्तं तेषु कर्मसु।। ९

नाहीच मज ती कर्मे, बाध्य होती धनंजया। उदासीनापरी ऐशा, अनासक्तास कर्मी त्या।। ९

Karmas never bind me; who's such indifferent and detached from these karmas. 9

मयाऽध्यक्षेण प्रकृतिः, सूयते सचराचरम्। हेतुनाऽनेन कौन्तेय, जगद्विपरिवर्तते।। १०

ममाश्रयेच प्रकृती, निर्मिते हे चराचर। कारणे याच कौंतेया, जग हे परिवर्तते।। १०

With my support Nature creates cosmos; due to same reason this world functions. 10

अवजानन्ति मां मूढा, मानुषीं तनुमाश्रितम्। परं भावमजानन्तो, मम भूतमहेश्वरम्।। ११

अपमानिति म्या मूढ, मानवी शरिराश्रित। परं भावा न जाणोनि, मम भूतमहेश्वरा।। ११

Fools scorn at me in human body; not knowing supreme nature of me, Being's Lord! 11

मोघाशा मोघकर्माणो, मोघज्ञाना विचेतसः। राक्षसीमासुरीं चैव, प्रकृतिं मोहिनीं श्रिताः।। १२

व्यर्थ आशा नि कर्मे ती, व्यर्थचि ज्ञान अज्ञ जे। राक्षसी आसुरी आणि, मोहिनी प्रकृत्याश्रित।। १२

Vain are ignorant's hope, karma, knowledge; demonic, devilish, dependent on nature. 12

महात्मानस्तु मां पार्थ, दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः। भजन्त्यनन्यमनसो, ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम्।। १३

महात्मे ते मला पार्था, दैवी प्रकृत्तियुक्त जे। भजती अनन्याभावे, जाणूनि आदि अव्यया।। १३

Great-souls united by divine Nature; worship exclusively knowing eternal, immutable I. 13

सततं कीर्तयन्तो मां, यतन्तश्च दृढव्रताः। नमस्यन्तश्च मां भक्त्या, नित्ययुक्ता उपासते।। १४
नित्यचि कीर्तनी माझ्या, यत्नवादी व्रती दृढ। वंदती मज भक्तीने, नित्ययुक्त उपासिती।। १४
Ever praising me, firm in efforts, vows; bowing me devotedly, ever united worship me. 14

ज्ञानयज्ञेन चाप्यन्ये, यजन्तो मामुपासते। एकत्वेन पृथक्त्वेन बहुधा विश्वतोमुखम्।। १५
ज्ञानयज्ञे नि दूजे ते, पुजूनी भजती मज। एकभावे पृथक्भावे, विविधे विश्वतोमुखा।। १५
They by knowledge-yadnya devote n worship me; facing all singly, distinctly and variously. 15

अहं क्रतुरहं यज्ञः, स्वधाऽहमहमौषधम्। मन्त्रोऽहमहमेवाज्यम्, अहमग्निरहं हुतम्।। १६
मीच देवान्न मी यज्ञ, पितराहुति औषधी। मंत्र मी घृतही मीच, अग्नी हवन सर्व मी।। १६
I am ritual, Yadnya, ancestral offerings, herbs; mantra, ghee, fire and all oblations I am. 16

पिताऽहमस्य जगतो, माता धाता पितामहः। वेद्यं पवित्रमोंकार, ऋक्साम यजुरेव च।। १७
पिता मी जगताचा या, माता धर्ता पितामह। ज्ञेय पवित्र ओंकार, ऋक्साम वेदही यजु।। १७
I am world's father, mother, supporter, grandsire; knowable, Aum, Rig, Sama, Yajura Vedas. 17

गतिर्भर्ता प्रभुः साक्षी, निवासः शरणं सुहृत्। प्रभवः प्रलयः स्थानं, निधानं बीजमव्ययम्।। १८
गती भर्ता प्रभू साक्षी, निवास आसरा सखा। उत्पत्ती नि स्थिती नाश, भांडार बीज अव्यय।। १८
Goal, supporter, Lord, witness, abode, refuge, friend;
creation, continuation, dissolution, store, seed immutable. 18

तपाम्यहमहं वर्षं, निगृह्णाम्युत्सृजामि च। अमृतं चैव मृत्युश्च, सदसच्चाहमर्जुन।। १९

तापतो मीच मी वर्षा, आकर्षी वर्षितोही मी। अमृत आणि मृत्यूही, सत् असत् मीच अर्जुना।। १९

I am heat, I attract water, send rain; I am immortality, death, truth and untruth, Arjuna. 19

त्रैविद्या मां सोमपाः पूतपापा, यज्ञैरिष्ट्वा स्वर्गतिं प्रार्थयन्ते।

ते पुण्यमासाद्य सुरेन्द्रलोकम्, अश्नन्ति दिव्यान्दिवि देवभोगान्।। २०

त्रीवेदि म्या सोमपी मुक्तपापा, यज्ञात पूजोनि कामीत स्वर्गा।

ते सुकृते पावुनि इंद्रलोका, भोगीत स्वर्गी दिव्य देवभोग।। २०

Tri-Veda-scholars, Somi[1] worshiping sinless me in Yadnya, desire heaven;

they reach Indraloka[2] with merit and enjoy divine joys. 20

ते तं भुक्त्वा स्वर्गलोकं विशालं, क्षीणे पुण्ये मर्त्यलोकं विशन्ति।

एवं त्रयीधर्ममनुप्रपन्ना, गतागतं कामकामा लभन्ते।। २१

ते भोगुनी स्वर्ग विशाल लोका, संपूनि पूण्येच मर्त्यात येती।

धर्मात आचार असे तरीही, पुन्हा पुन्हा भोगूनि पुण्य येती।। २१

On enjoying vast heaven and exhausting merits, they return to mortal world;

abiding righteous code, enjoying merits, return. 21

अनन्याश्चिन्तयन्तो मां, ये जनाः पर्युपासते। तेषां नित्याभियुक्तानां, योगक्षेमं वहाम्यहम्।। २२
अनन्य चिंतने माते, जन जेही उपासती। त्या नित्य अभियुक्तांचे, योगक्षेम वहात मी।। २२
Who worship me with exclusive meditation; for those united; I provide for their needs. 22

येऽप्यन्यदेवता भक्ता, यजन्ते श्रद्धयान्विताः। तेऽपि मामेव कौन्तेय, यजन्त्यविधिपूर्वकम्।। २३
जे अन्य देवता भक्त, पूजिती भक्तिभावने। तेही मलाच कौंतेया, भजती विधि सोडुनी।। २३
Who faithfully worship other deities; devote me alone, Kaunteya, by discarding rules. 23

अहं हि सर्वयज्ञानां, भोक्ता च प्रभुरेव च। न तु मामभिजानन्ति, तत्त्वेनातश्च्यवन्ति ते।। २४
मीच या सर्व यज्ञांचा, भोक्ता आणि प्रभूहि मी। नेणती मज तत्त्वाने, म्हणोनि जन्मतात ते।। २४
I am enjoyer n Lord of all Yadnyas; they don't know my true essence, so they are born. 24

यान्ति देवव्रता देवान्, पितृन्यान्ति पितृव्रताः। भूतानि यान्ति भूतेज्या, यान्ति मद्याजिनोऽपि माम्।। २५
जाती देवव्रती देवां, पितरांसी पिताव्रती। भूतां पावत भूतेज्य, मद्भक्त पावती मला।। २५
Worshipers of deities, ancestors, sprits; gain respective goals, my devotees gain me. 25

पत्रं पुष्पं फलं तोयं, यो मे भक्त्या प्रयच्छति। तदहं भक्त्युपहृतम्, अश्नामि प्रयतात्मनः।। २६
पत्र पुष्प फले नीर, जे भक्त्या मज अर्पिती। ते प्रेमे अर्पिलेले मी, सेवितो शुद्ध देहिचे।। २६
Leaf, flower, fruit, water who offer devotedly; I enjoy lovingly offered by pious beings. 26

यत्करोषि यदश्नासि, यज्जुहोषि ददासि यत्। यत्तपस्यसि कौन्तेय, तत्कुरुष्व मदर्पणम्।। २७
करिसी सेविसी जेही, हविसी दान देसि जे। जे तप करिसी पार्था, ते करी मज अर्पण।। २७
Whatever you do, eat, sacrifice, give in charity; or do as severity, Partha, offer it to me. 27

शुभाशुभफलैरेवं, मोक्ष्यसे कर्मबन्धनैः। संन्यासयोगयुक्तात्मा, विमुक्तो मामुपैष्यसि।। २८
शुभाशुभ फलांचीही, सोडुनी कर्मबंधने। संन्यासयोग युक्तात्मा, सुटुनी मज पावसी।। २८
Casting karma-bonds of well-evil karma-fruits; renunciation-yoga united soul gains me. 28

समोऽहं सर्वभूतेषु, न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः। ये भजन्ति तु मां भक्त्या, मयि ते तेषु चाप्यहम्।। २९
सम मी सर्वभूतांत, न मला द्वेष ना प्रिती। जे भजती मला भक्त्या, माझ्यात ते नि त्यांत मी।। २९
I am same in all beings sans hatred, love; my devotees are in me; I am in them. 29

अपि चेत्सुदुराचारो, भजते मामनन्यभाक्। साधुरेव स मन्तव्यः, सम्यग्व्यवसितो हि सः।। ३०
जरी एक दुराचारी, भजे अनन्यभक्तिने। साधूच तोहि मानावा, यथार्थ निश्चयीच तो।। ३०
If sinful man worships me with exclusive devotion; he too be treated as resolved sage. 30

क्षिप्रं भवति धर्मात्मा, शश्वच्छान्ति निगच्छति। कौन्तेय प्रति जानीहि, न मे भक्तः प्रणश्यति।। ३१
शीघ्रचि होय धर्मात्मा, शाश्वत शांति पावतो। कौंतेया जाण निश्चीत, न माझा भक्त नष्टतो।। ३१
He swiftly becomes religious soul, gains eternal peace; know my devotee perishes not. 31

मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य, येऽपि स्युः पापयोनयः। स्त्रियो वैश्यास्तथा शूद्राः, तेऽपि यान्ति परां गतिम्।। ३२
मला शरण पार्था जे, जरी का पापयोनिचे। स्त्रिया वैश्य तसे शूद्र, तेहि येती परां गती।। ३२
Those surrendering me though lowly born; women, traders, outcasts, gain supreme goal. 32

किं पुनर्ब्राह्मणाः पुण्या, भक्ता राजर्षयस्तथा। अनित्यमसुखं लोकम्, इमं प्राप्य भजस्व माम्।। ३३
का न ब्राह्मण पुण्यात्मा, भक्त राजर्षिही तसा? अनित्य असुखी लोकी, जन्मला भज तू मला।। ३३
Why pious Brahmin, royal seer devotee; you born in temporary, unhappy world devote me.33

मन्मना भव मद्भक्तो, मद्याजी मां नमस्कुरु। मामेवैष्यसि युक्त्वैवम्, आत्मानं मत्परायणः।। ३४
माझे हो मन मद्भक्त, मत्पूजक मला नम। योगे म्या प्राप्त होशील, तू आत्मा मत्परायण।। ३४
Become my mind, devotee, worshiper, bow to me; you intent on me will gain me. 34

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे राजविद्याराजगुह्ययोगो नाम नवमोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील राजविद्याराजगुह्ययोग नामे नववा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter IX 'Royal knowledge and Secret Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

7 **Era*** Kalpa, Period of one era is supposed to be equal to Brahma's day or night or 4320 million human years.

20 **Somi**[1]: Sages who perform Yadnyas use to drink this concoction prepared out of divine herbs as per Vedic prescriptions. **Indra-loka**[2]: Indr-resort.

CHAPTER X: MANIFESTATION YOGA

Introduction

Lord confides in Arjuna: Neither Gods or Maharishis know my origin. I am primordial root of Gods and Maharishis. One knowing me is freed from sins. Seven Maharishis and four Manus are created from my mind. I remove darkness of ignorance by knowledge lamp in hearts of my devotees.

Arjuna asks Lord: You are supreme Brahma, eternal divine primordial unborn self knower God. Tell me all your manifestations by which you occupy this world so as to know and meditate on you.

Lord tells Arjuna: There are un-manifested ones like soul, origin-state-end and Aumkara. And manifested ones like Aditya, Sun, Moon, Yadnya. Personified like Vishnu, Shiva, Indra, Kuber, Brihaspati, Bhrigu, Skanda, Narada, Kapila and Rama. Among animals are Ucchaishrawa, Airavata, Kamdhenu, Kandarpa, Lion, Alligator, Shesha and Garuda. Rest are Time, Air, Aryama, Soul-knowledge, Gamble, Victory, Gayatri, Punishment, Ethics, Silence and Knowledge.

There is no end to my manifestations. Whatever is glorious, wealthy and powerful is my manifestation. What will you do knowing all. I am supporting entire cosmos with fraction of my being.

BHAGAVAD GITA TODAY

दहावा अध्याय - विभूतियोग

Chapter X - Manifestation Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

भूय एव महाबाहो, शृणु मे परमं वचः। यत्तेऽहं प्रीयमाणाय, वक्ष्यामि हितकाम्यया।। १

पुन्हा एक महाबाहो, ऐक माझे महावचन्। जे तुला मी परंप्रिय, सांगतोहे हितास्तव।। १

Again listen to my great word; which I am telling to you dearest in your interest. 1

न मे विदुः सुरगणाः, प्रभवं न महर्षयः। अहमादिर्हि देवानां, महर्षीणां च सर्वशः।। २

न माझी जाणती देव, उत्पत्ती न महर्षिही। मी आदिमूळ देवांचे, महर्षींचे नि सर्वशः ।। २

Neither Gods or Maharishis know my origin; I am root cause of Gods, Maharishis fully. 2

यो मामजमनादि च, वेत्ति लोकमहेश्वरम्। असंमूढः स मर्त्येषु, सर्वपापैः प्रमुच्यते।। ३

जो म्या अजा अनादीस, जाणे लोकमहेश्वरा। ज्ञानीच तो मनुष्यात, सर्व पापांतुनी सुटे।। ३

He knowing me unborn, eternal World Lord; savant in mortals is freed from sins. 3

बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः, क्षमा सत्यं दमः शमः। सुखं दुःखं भवोऽभावो, भयं चाभयमेव च।। ४
बुद्धी ज्ञान असंमोह, सत्य दम क्षमाशम। सुख दुःख भवाभाव, भयही आणि निर्भय।। ४
Intellect, knowledge, non-lure, truth, sense-restraint, patience, peace;
joy, pain, existence, non-existence, fear, fearlessness. 4

अहिंसा समता तुष्टिः, तपो दानं यशोऽयशः। भवन्ति भावा भूतानां, मत्त एव पृथग्विधाः।। ५
अहिंसा समता तोष, तप दान यशायश। होतात भाव भूतांचे, माझ्यातूनचि वेगळे।। ५
Non-violence, equality, contentment, severity; charity, success, failure;
all forms of beings are separated from me alone. 5

महर्षयः सप्त पूर्वे, चत्वारो मनवस्तथा। मद्भावा मानसा जाता, येषां लोक इमाः प्रजाः।। ६
महर्षी सात पूर्वीचे, मनु चौघे तसेचि ते। मम भाव मनी झाले, त्यांची जगात ही प्रजा।। ६
Seven Maharishis[1], four Manus[2]; were born of my mind; all beings are their subjects. 6

एतां विभूतिं योगं च, मम यो वेत्ति तत्त्वतः। सोऽविकम्पेन योगेन, युज्यते नात्र संशयः।। ७
या विभूती नि योगाला, माझ्या जाणेल तत्त्वतः। तो स्थिरावूनि योगासी, जुडे न यात संशय।। ७
He knowing my manifestations and yoga truly; is steadied and united with yoga surely. 7

अहं सर्वस्य प्रभवो, मत्तः सर्वं प्रवर्तते। इति मत्वा भजन्ते मां, बुधा भावसमन्विताः।। ८
मीच कारण सर्वांचे, माझ्याने सर्व प्रेरित। जाणुनी भजती माते, ज्ञानी ते भाव ठेवुनी।। ८
I am cause of everything, everyone inspired by me; knowing, savants devote me faithfully. 8

मच्चित्ता मद्गतप्राणा, बोधयन्तः परस्परम्। कथयन्तश्च मां नित्यं, तुष्यन्ति च रमन्ति च। ९
मज ठायी चित्त प्राण, ज्ञान देती परस्परा। वर्णितात मला नित्य, तुष्टती रमतातिच।। ९
Mind, vitality fixed in me, mutually enlightening; ever praising me, content and engrossed. 9

तेषां सततयुक्तानां, भजतां प्रीतिपूर्वकं। ददामि बुद्धियोगं तं, येन मामुपयान्ति ते।। १०
त्या मज नित्ययुक्तांस, भजकां प्रीतिपूर्वक। बुद्धियोग असा देतो, जेणे ते मज पावती।। १०
To those ever united, devoting me lovingly; I give intellect-yoga, so that they gain me. 10

तेषामेवानुकम्पार्थम्, अहमज्ञानजं तमः। नाशयाम्यात्मभावस्थो, ज्ञानदीपेन भास्वता।। ११
त्यांच्यावरी कृपेसाठी, मी, अज्ञानज जो तम। नाशितो हृदयातील, ज्ञानदीपेन तेवत्या।। ११
To bless them, ignorance-borne darkness; I destroy by burning knowledge-lamp in heart. 11

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

परं ब्रह्म परं धाम, पवित्रं परमं भवान्। पुरुषं शाश्वतं दिव्यम्, आदिदेवमजं विभुम्।। १२
परं ब्रह्म परं धाम, पवित्रोत्तमही तुम्ही। पुरुष शाश्वता दिव्य, आदिदेव अजा विभू।। १२
You are supreme Brahma, home, holy; eternal divine Person, primeval God, unborn, strong.12

आहुस्त्वामृषयः सर्वे, देवर्षिर्नारदस्तथा। असितो देवलो व्यासः, स्वयं चैव ब्रवीषि मे।। १३
म्हणती त्वा ऋषी सर्व, देवर्षी आणि नारद। असित देवलो व्यास, स्वतः सांगीत ते मला।। १३
So say all seers and Devarshi Narada about you; Asita, Devala and Vyasa told that to me. 13

सर्वमेतदृतं मन्ये, यन्मां वदसि केशव । न हि ते भगवन्व्यक्तिं, विदुर्देवा न दानवाः।। १४
सर्व हे सत्य मानीतो। जे म्या वदसि केशवा। नच देवा विभूती त्या, ज्ञात देवा न दानवा।। १४
I treat this all as true as told to me; your manifestations not known by Gods or demons. 14

स्वयमेवात्मनात्मानं, वेत्थ त्वं पुरुषोत्तम। भूतभावन भूतेश, देवदेव जगत्पते।। १५
स्वतःच तू स्वताहाला, जाणतो पुरुषोत्तमा। भूतकर्त्या नि भूतेशा, देवदेवा जगत्पते।। १५
You know yourself Purushottama; Creator, Lord, God of gods, World Lord. 15

वक्तुमर्हस्यशेषेण, दिव्या ह्यात्मविभूतयः। याभिर्विभूतिभिर्लोकान्, इमांस्त्वं व्याप्य तिष्ठसि।। १६
सांगू शकसि तू सर्व, दिव्य त्या विभुती तव। ज्या ज्या विभूतिने लोकी, या तू व्यापूनि राहसी।। १६
You can tell all your divine manifestations; by which you have pervaded this world. 16

कथं विद्यामहं योगिं, त्वां सदा परिचिन्तयन्। केषु केषु च भावेषु, चिन्त्योऽसि भगवन्मया।। १७
कसा मी जाणु योगीया, तुजला नित्य चिंतनी। कोणकोण्या स्वरूपात, चिंत्य तू ईश्वरा मला। १७
How will I know you yogi in constant meditation; in what forms you r knowable, Lord. 17

विस्तरेणात्मनो योगं, विभूतिं च जनार्दन। भूयः कथय तृप्तिर्हि, शृण्वतो नास्ति मेऽमृतम्।। १८
विस्तारुनी तुझा योग, विभुतीही जनार्दना। पुन्हा सांग नसे तृप्ती, ऐकुनी मज अमृत।। १८
Extending your yoga and manifestations; repeat as I am un-satiated on hearing word-nectar. 18

श्रीभगवानुवाच – (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

हन्त ते कथयिष्यामि, दिव्या ह्यात्मविभूतयः। प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ, नास्त्यन्तो विस्तरस्य मे।। १९
आता मी तुज सांगेन, दिव्य माझ्या विभूतिच। मुख्य मुख्य कुरूश्रेष्ठा। विस्तारा अन्त ना मम।। १९
Now I will tell my divine manifestations; chief, Arjuna, there's no end to my extent. 19

अहमात्मा गुडाकेश, सर्वभूताशयस्थितः। अहमादिश्च मध्यं च, भूतानामन्त एव च।। २०
मीच आत्मा गुडाकेशा, सर्वभूतांमध्ये स्थित। मीच आदी नि मध्यात, भूतांचा आणि अन्तही।। २०
Arjuna, I am soul dwelling in all beings; I am origin, middle and end of all beings. 20

आदित्यानामहं विष्णुः, ज्योतिषां रविरंशुमान्। मरिचिर्मरुतामस्मि, नक्षत्राणामहं शशी।। २१
आदित्यातील मी विष्णु, ज्योतींत रवि तेजस। मरीचि मी मरूतात, नक्षत्रांतील मी शशी।। २१
I am Vishnu in Aadityas[1], radiant Ravi in luminaries; Marichi in Maruta[2], Shashi[3] in stars. 21

वेदानां सामवेदोऽस्मि, देवानामस्मि वासवः। इन्द्रियाणां मनश्चास्मि, भूतानामस्मि चेतना।। २२
वेदात वेद मी साम, देवांत मीच इंद्र तो। मन मी इंद्रियांमध्ये, प्राण्यांची चेतनाहि मी।। २२
I am Sama in Vedas, Indra in Gods; Mind in senses, Consciousness too of beings I am. 22

रुद्राणां शंकरश्चास्मि, वित्तेशो यक्षरक्षसाम्। वसूनां पावकश्चास्मि, मेरुः शिखरिणामहम्।। २३
शंकर मीच रुद्रात, कुबेर यक्षराक्षसी। अष्टवसूत अग्नी मी, मेरू तो शिखरांत मी।। २३
I am Shiva in Rudra, Kubera in Yaksharakshsa; Fire in Ashtavasu*; Meru in mountains. 23

पुरोधसां च मुख्यं मां, विद्धि पार्थ बृहस्पतिम्। सेनानीनामहं स्कन्दः, सरसामस्मि सागरः।। २४
पुरोहितांत मी मुख्य, जाण पार्था बृहस्पती। सेनापतीत मी स्कंद, जलाशयात सागर।। २४
I am Brihaspati, chief in priests; Skanda in commanders and Ocean in water-bodies. 24

महर्षीणां भृगुरहं, गिरामस्म्येकमक्षरम्। यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि, स्थावराणां हिमालयः।। २५
महर्षींत भृगू तो मी, ॐ कार अक्षरांत तो। मी जपयज्ञ यज्ञांत, स्थावरी मी हिमालय।। २५
I am Bhrigu in Maharishis, Aum in indestructible; Chanting in Yadnya, Himalaya in immovable. 25

अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां, देवर्षीणां च नारदः। गन्धर्वाणां चित्ररथः, सिद्धानां कपिलो मुनिः।। २६
पिंपळ सर्व वृक्षांत, देवर्षींतील नारद। मी चित्ररथ गंधर्वी, सिद्धांत कपिलो मुनि।। २६
I am Ashvattha* in trees, Narada in seers; Chitraratha in Gandharvas; Kapila in perfected. 26

उच्चैःश्रवसमश्वानां, विद्धि माममृतोद्भवम्। ऐरावतं गजेन्द्राणां, नराणां च नराधिपम्।। २७
उच्चेःश्रवा अश्वांच्यात, जन्मला अमृतातुनि। ऐरावत गजेन्द्रांत, नरांमध्ये नराधिप।। २७
I am Uccheshrava[1] in horses, born of nectar; Aairavata[2] in elephants and King in men. 27

आयुधानामहं वज्रं, धेनूनामस्मि कामधुक्। प्रजनश्चास्मि कन्दर्प:, सर्पाणामस्मि वासुकि:।। २८
आयुधांच्यात मी वज्र, धेनूंत कामधेनु मी। प्रजननात कंदर्प, सर्पांत मीच वासुकी।। २८
I am Vajra1 in weapons, Kamdhenu in cows; Madana in procreation, Vasuki2 in snakes. 28

अनन्तश्चास्मि नागानां, वरुणो यादसामहम् । पितृणामर्यमा चास्मि, यम: संयमतामहम्।। २९
मी शेषनाग नागांत, वरूण जलदेवतीं। अर्यमा पितरांचा मी, यम तो शासकांत मी।। २९
I am Ananta* in cobras; Varuna in water-deities; Aryama in ancestors; Yama in controllers. 29

प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां, काल: कलयतामहम्। मृगाणां च मृगेन्द्रोऽहं, वैनतेयश्च पक्षिणाम्।। ३०
प्रल्हाद मीच दैत्यांत, काळ मी गणत्यातला। श्वापदांतील मी सिंह, गरुड पांखरामध्ये।। ३०
I am Pralhada in demons, Time in measurers; Lion in beasts, Eagle in birds. 30

पवन: पवतामस्मि, राम: शस्त्रभृतामहम्। झषाणां मकरश्चास्मि, स्त्रोतसामस्मि जान्हवी।। ३१
वायू मी वेगवंतात, राम मी शस्त्रधारित, जलचरात मी नक्र, जलस्रोतात जान्हवी।। ३१
I am Wind in speeders, Rama in arms-wielders; Alligator in aquatics, Ganges in rivers. 31

सर्गाणामादिरन्तश्च, मध्यं चैवाहमर्जुन। अध्यात्मविद्या विद्यानां, वाद: प्रवदतामहम्।। ३२
सृष्टीचा आदि मी अन्त, मध्यही मीच अर्जुना। विद्येत मीच अध्यात्म, वाद मी प्रतिवादींत।। ३२
I am cosmos' Origin, End, Middle; Soul-knowledge in knowledge, Argument in debates. 32

अक्षराणामकारोऽस्मि, द्वन्द्वः सामासिकस्य च। अहमेवाक्षयः कालो, धाताऽहं विश्वतोमुखः।। ३३
अक्षरी मी अकाराहे, द्वंद्व आहे समास मी। मीच तो अक्षयी काल, कर्ता मी विश्वसन्मुख।। ३३
I am A' in letters, Duel* in compound words; inexhaustible Time; Creator Facing world. 33

मृत्युः सर्वहरश्चाहम्, उद्भवश्च भविष्यताम्। कीर्तिःश्रीर्वाक् च नारीणां, स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा।। ३४
मृत्यु मी सर्वहर्ता बा, भूतकर्ता भविष्यही। नारींत कीर्ति श्री वाणी, स्मृती मेधा धृती क्षमा।। ३४
I Death, killer of all, Creator of past and future;
in femininities Fame, Wealth, Speech, Memory, Intellect, Courage, Forgiveness. 34

बृहत्साम तथा साम्नां, गायत्री छन्दसामहम्। मासानां मार्गशीर्षोऽहम् ऋतूनां कुसुमाकरः।। ३५
सामातील बृहत्साम, गायत्री छंद छंदि मी। मासांत मार्गशीर्षो मी, ऋतूंमध्ये वसंत मी।। ३५
I am Brihatsama in Sama; Gayatri[1] in metres; Margashirsha[2] in months, Spring in seasons. 35

द्यूतं छलयतामस्मि, तेजस्तेजस्विनामहम्। जयोऽस्मि व्यवसायोऽस्मि, सत्त्वं सत्त्ववतामहम्।। ३६
द्यूत छद्म्यात मी आहे, तेज तेजस्वितील मी। जय उद्यमही मीच, सत्त्वमंतात सत्त्व मी।। ३६
I am Gamble in deceitful; Brilliance in brilliant; Victory and Business; Piousness in pious. 36

वृष्णीनाम् वासुदेवोऽस्मि, पाण्डवानां धनंजयः। मुनीनामप्यहं व्यासः, कवीनामुशना कविः।। ३७
वृष्णींत वासुदेवो मी, पांडवांचा धनंजय। मुनींमध्येहि मी व्यास, कवींत उशना कवी।। ३७
I am Vasudeva in Vrishnis[1], Dhananjaya in Pandava, Vyasa in sages; Ushana[2] in poets. 37

दण्डो दमयतामस्मि, नीतिअस्मि जिगीषताम्। मौनं चैवास्मि गुह्यानां, ज्ञानं ज्ञानवतामहम्।। ३८
दंड दमनकर्त्यांचा, नीति मी विजयेच्छुत। मौनही मीच गुह्यांत, ज्ञान जे ज्ञानियांत मी।। ३८
I am Fine of enforcers; Ethics in victory-seekers; Silence in secrets; Knowledge in savants. 38

यच्चापि सर्वभूतानां, बीजं तदहमर्जुन। न तदस्ति विना यत्स्यान्, मया भूतं चराचरम्।। ३९
जेही का सर्व भूतांचे, बीज ते मीच अर्जुना। नसे माझ्याविना काही, भूतैकही चराचरी।। ३९
I alone am Seed of all beings, Arjuna; not single being exists sans me in cosmos. 39

नान्तोऽस्ति मम दिव्यानां, विभूतीनां परंतप। एष तूद्देशतः प्रोक्तो, विभूतेर्विस्तरो मया।। ४०
नान्त माझ्या अशा दिव्य, विभुतींचा परंतपा। हा संक्षेपेच बोलीला, विस्तार मी विभूतिचा।। ४०
There is no end to my divine manifestations; I told you briefly their expanse. 40

यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वं, श्रीमदूर्जितमेव वा। तत्तदेवावगच्छ त्वं, मम तेजोंऽशसंभवम्।। ४१
जी जी वैभवाने वस्तू, संपत्ती बलयुक्त वा। ती तीही समजावी तू, माझ्या तेजांशसंभव।। ४१
Everything prosperous or mighty; know as sprung from fragment of my brilliance. 41

अथवा बहुनैतेन, किं ज्ञातेन तवार्जुन। विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नम्, एकांशेन स्थितो जगत्।। ४२

वा करिसी बहूतांस, काय जाणूनि अर्जुना। धरिले मीच सारे हे, एकांशे सर्व हे जग।। ४२

What will you gain by knowing details; I support entire world with my single fragment. 42

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विभूतियोगो नाम दशमोऽध्यायः।। श्रीकृष्णामर्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील विभूतियोग नामे दहावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter X 'Manifestation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

6 **Seven Rishis**[1]: Sapta-rishi, they are Kashypa, Atri, Bharadjwaja, Vishvamitra, Gautama, Jamdagni, and Vasishtha. **Four Manus**[2]: They are Savayambhu, Svarochis, Vaivasvata and Savarni.

21 **Aadityas**[1]: Suns, they are Mitra, Ravi, Surya, Bhanu, Khaga, Pooshana, Hranygarbha, Marichi, Aaditya, Savita, Arka and Bhaskara. **Maruta**[2]: Winds, they are forty-nine. **Shashi**[3]: Moon.

23 **Ashtvasus**[*]: They are Aapa, Dhruva, Dhara, Anila, Anala, Pratyusha and Prabhasa.

26 **Ashvattha**[*]: Ficus religiosa or Indian fig tree treated as tree of worldly life in Treatise XV.

27 **Uccairshrava**[1]: Royal horse of Indr. **Airavata**[2]: Royal elephant of Indr.

29 **Vajra**[1]: Thunderbolt a Weapon of Indr. **Vasuki**[2]: One of three kings of the Nag-race.

29 **Ananta**[*]: Partial incarnation of Lord Vishnu and his resting bed in milky ocean.

33 **Duel**[*]: Dvanda, Duel compound word wherein two words of opposite meaning are joined together like Pleasure- pain.

35 **Gayatri**[1]: Sun's prayer or Sanskrit metre consisting of eight letters in each of three parts of a verse. **Margashirsha**[2]: Month of August as per Indian system of calendar.

37 **Vrishnis**[1]: Community to which Lord Krishna belonged. **Ushna**[2]: Other name of Shukracharya, Guru of demons.

CHAPTER XI: COSMIC FORM VISION YOGA

Introduction

Arjuna demands: Lord, what you said about your divine form, now show me that immutable form.

So Lord offered: Here, behold my unseen forms at one place. I am also bestowing you with divine vision to see this Godly yoga. Arjuna sees numerous faces, eyes, hands with divine ornaments and armaments, thousands of brilliant suns rising simultaneously and many universes appearing on many bodies. Also hosts of Beings and Gods are wearing many brilliant crowns, maces, chakras. Arjuna says: Lord, on seeing your fierce forms, jaws and teeth, world and me too have become agitated. All Kuru-sons with Bhishma, Drona, Karna and many warriors are being devoured by you. Entire armies with their chariots, elephants, horses are entering in your fierce burning jaws. Tell me who are you and why are you doing this terrible deed.

Lord replies: I am time and have come to destroy Beings. Except you Pandavas, none from these armies will survive. So you get up, be victorious by conquering your enemies. I have already killed them and you just become a cause. Hearing Lord's words, with folded hands,

Arjuna prays: You are omnipotent almighty, so I am surrendering to you, now be merciful and show me your four armed form.

Lord assures: Don't be afraid. None except you have seen this divine form. Now see my usual form. Arjuna, one who surrenders to me with devotion, gains me.

BHAGAVAD GITA TODAY

अकरावा अध्याय - विश्वरूपदर्शनयोग

Chapter XI - Cosmic Form Vision Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

मदनुग्रहाय परमं, गुह्यमध्यात्मसंज्ञितम्। यत्त्वयोक्तं वचस्तेन, मोहोऽयं विगतो मम।। १
मज कृपे परं जे का, गुह्य अध्यात्म नामक। बोलिल्या तव वाक्याने, मोह गेलाच हा मम।। १
Blessing me immensely by secret soul-knowledge; revealed by your talk, my lure has gone. 1

भवाप्ययौ हि भूतानां, श्रुतौ विस्तरशो मया। त्वत्तः कमलपत्राक्ष, माहात्म्यमपि चाव्ययम्।। २
उत्पत्ती लय भूतांचा। ऐकिला मी सविस्तर। बोलिले पद्मनेत्रा तू, ते माहात्म्यहि अव्यय।। २
Origin, dissolution of beings I heard in detail; from you Lotus-eyed, also that immutable glory. 2

एवमेतद्यथाऽऽत्थ, त्वमात्मानं परमेश्वर। द्रष्टुमिच्छामि ते रूपम्, ऐश्वरं पुरुषोत्तम।। ३
तसे ते कथिले जेही, तू तुझे परमेश्वरा। इच्छितो पाहु ते रूप, ईश्वरी पुरुषोत्तमा।। ३
Whatever you told me about you, Parameshwara; I wish to see your divine form, Lord. 3

मन्यसे यदि तच्छक्यं, मया द्रष्टुमिति प्रभो। योगेश्वर ततो मे त्वं, दर्शयात्मानमव्ययम्।। ४
मानसी जरि ते शक्य, मलाही दिसणे प्रभो। योगेश्वरा मला ते तू, दाखवी रूप अव्यय।। ४
If you think it is possible for me to see it, Prabhu; show me your immutable form, Lord. 4

श्रीभगवानुवाच – (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

पश्य मे पार्थ रूपाणि, शतशोऽथ सहस्रशः। नानाविधानि दिव्यानि, नानावर्णाकृतीनि च।। ५
पहा माझी रुपे पार्था, शत आणि सहस्रश। नानाविधचि का दिव्य, नानावर्णा प्रकारची।। ५
Behold my forms, Partha, in hundreds and thousands; divine, of various kinds and colours. 5

पश्यादित्यान्वसून्रुद्रान्, अश्विनौ मरुतस्तथा। बहून्यदृष्टपूर्वाणि, पश्याश्चर्याणि भारत।। ६
हा आदित्य वसू आणि, रुद्र अश्विनि वायुही। बहू न पाहिलेले जे, आश्चर्ये देख भारता।। ६
Aaditya, Vasu, Rurdra, Ashvini*, Maruta; never seen before wonders, see them, Bharata! 6

इहैकस्थं जगत्कृत्स्नं, पश्याद्य सचराचरम्। मम देहे गुडाकेश, यच्चान्यद्द्रष्टुमिच्छसि।। ७
एकजागी जग सारे, पहा आता चराचर। मम देही गुडाकेश, अन्य जे पाहु इच्छिसी।। ७
At one place entire world, see moveable-immoveable; in my body, what you desire to see. 7

न तु मां शक्यसे द्रष्टुम्, अनेनैव स्वचक्षुषा। दिव्यं ददामि ते चक्षुः, पश्य मे योगमैश्वरम्।। ८
ना जरी मज पाहाणे, शक्य ह्याचि स्वचक्षुने। दिव्य देतो तुला चक्षु, पहा हा योग ईश्वरी।। ८
If unable to see me with your own eyes; I bestow you divine vision, see this divine yoga. 8

संजय उवाच – (संजय म्हणाला) **Sanjaya said**

एवमुक्त्वा ततो राजन्, महायोगेश्वरो हरिः। दर्शयामास पार्थाय, परमं रूपमैश्वरम्।। ९
असे सांगूनि हे राजा, महायोगेश्वरे हरि। दाखवीत असे पार्था, परमं रूप ईश्वरी।। ९
Saying O King, that Yogrshwara Hari; revealed to Partha supreme divine form. 9

अनेकवक्त्रनयनम्, अनेकाद्भुतदर्शनम्। अनेकदिव्याभरणम्, दिव्यानेकोद्यतायुधम्।। १०
अनेक ती मुखेनेत्रे, अनेकाद्भूत दर्शने। बहू दिव्य अलंकार, दिव्य नि सज्ज आयुधे।। १०
Many mouths, eyes, wondrous spectacle; many divine ornaments, divine ready weapons. 10

दिव्यमाल्याम्बरधरं, दिव्यगन्धानुलेपनम्। सर्वाश्चर्यमयं देवमनन्तं विश्वतोमुखम्।। ११
दिव्य माला नि वस्त्रात, दिव्य गंधानुलिप्त जो। सर्वाश्चर्यमयी देव, अनन्त विश्वतोमुख।। ११
Divine garlands n dresses coated by divine perfumes; wondrous God, Infinite Vishtomukha. 11

दिवि सूर्यसहस्रस्य, भवेद्युगपदुत्थिता। यदि भाः सदृशी सा स्यात्, भासस्तस्य महात्मनः।। १२
नभी सूर्य सहस्रांनी, उगावे एकदाच ते। प्रभा का हो तुळावी ती, महात्म्याच्या प्रभेस त्या।। १२
If thousands of suns were to blaze together; that might resemble brilliance of Great soul. 12

तत्रैकस्थं जगत्कृत्स्नं, प्रविभक्तमनेकधा। अपश्यद्देवदेवस्य, शरीरे पाण्डवस्तदा।। १३
एक झाले जगत् सारे, विभागले बहू परी। पाहिले अधिदेवाच्या, शरीरी पांडवे तदा।। १३
World united entirely but with many divisions; in body of Devdeva, Pandava saw then. 13

ततः स विस्मयाविष्टो, हृष्टरोमा धनंजयः। प्रणम्य शिरसा देवं, कृताञ्जलिरभाषत।। १४
तेव्हा तो विस्मयाविष्ट, रोमांचित धनंजय। नमोनि शिरसा देवा, हात जोडूनि बोलिला।। १४
Wonderstruck Arjuna with raised hairs; bowed head to God and spoke with folded hands. 14

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

पश्यामि देवांस्तव देव देहे, सर्वांस्तथा भूतविशेषसङ्घान्।
ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थम्, ऋषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान्।। १५
पाहेच देही तुझ्या देव देवा, साऱ्या भुतांच्याच अनेक संघा।
ब्रह्मा नि ईश्वर पद्मासनी जो, ऋषी नि सर्प सगळेचि दिव्या।। १५
I see in your body all Gods, many hosts of all beings;
Lotus seated Brahmadeva, all seers and divine snakes. 15

अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रं, पश्यामि त्वां सर्वतोऽनन्तरूपम्।
नान्तं न मध्यं न पुनस्तवादिं, पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूप।। १६
अनेक बाहूदर मूख नेत्रे, पाहे तुझी सर्व अनंत रूपे।
नसे तुझा अन्त ना मध्य आदी, पाहेच विश्वेश्वर विश्वरूपा।। १६
Many arms, bellies, mouths, eyes, I see your infinite forms;
not origin, middle, end, I do see Cosmic form, Cosmic God! 16

किरीटिनं गदिनं चक्रिणं च, तेजोराशिं सर्व तो दीप्ति मन्तम्।
पश्यामि त्वां दुर्निरीक्ष्यं समन्तात्, दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम्।। १७

मुगूट गदा नि चक्रे हि सारे, तेजपुंज सर्वतः दीप्तिमंत।
पाहे अगम्या तुला सर्व जागी, तेजाळती अग्नि सूर्ये अनंत।। १७

Crowns, maces and wheels brilliantly glowing everywhere;
I see you are everywhere, blazing fire of infinite suns. 17

त्वमक्षरं परमं वेदितव्यं, त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम्।
त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता, सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे।। १८

तू अक्षरापार ज्ञानास योग्य, तू या जगाचे परमोच्च स्थान।
तू अव्यया शाश्वत धर्मपाला, सनातना तू पुरूषा मते म्या।। १८

You are beyond indestructible knowable, world's supreme resort;
I feel you immutable eternal law-guardian, ancient Person. 18

अनादिमध्यान्तमनन्तवीर्यम्, अनन्तबाहुं शशिसूर्यनेत्रम्।
पश्यामि त्वां दीप्तहुताशवक्त्रं, स्वतेजसा विश्वमिदं तपन्तम्।। १९

अनादिमध्यांत अनंत वीर्या, अनंतबाहू शशीसूर्यनेत्रा।
पाहे मुखातील प्रदीप्त अग्नी, तेजात विश्वासहि तापवे जो।। १९

Sans origin, middle, end, of infinite vigour, arms, eyes like sun-moon;
seeing mouths with burning fire; radiance scorches cosmos. 19

द्यावापृथिव्योरिदमन्तरं हि, व्याप्तं त्वयैकेन दिशश्च सर्वाः।
दृष्ट्वाद्भुतं रूपमुग्रं तवेदं, लोकत्रयं प्रव्यथितं महात्मन्।। २०

स्वर्गामहीतील आकाश सारे, व्यापे तुझ्या एकट्याने दिशा या।
पाहून अद्भूत रुपूग्र ते हे, त्रैलोक्य सारे शिणले महात्म्या।। २०

Entire space between heaven and earth; you are occupying all directions;
seeing fantastic fearful form, tri-world is agitated. 20

अमीहि त्वां सुरसंघा विशन्ति, केचिद्भीताः प्राञ्जलयो गृणन्ति।
स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिद्धसंघाः, स्तुवन्ति त्वां स्तुतिभिः पुष्कलाभिः।। २१

तुझ्यात तेही सुरसंघ येती, काही भयाने नमू प्रार्थिताती।
स्वस्ती महर्षी वदे सिद्धसंघा, स्तवीत तूते स्तुतीने बहूती।। २१

Host of Gods enter in you; some are bowing and praying fearfully;
blessing Maharishis, host of Siddhas are hailing and praising you. 21

रुद्रादित्या वसवो ये च साध्या, विश्वेऽश्विनौ मरुतश्चोष्मपाश्च।
गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसंघा, वीक्षन्ते त्वां विस्मिताश्चैव सर्वे।। २२

आदित्यरुद्रा वसू साध्य जेही, विश्वेश्विनी मारुत पितृ आणि।
गंधर्व यक्षासुर सिद्ध संघा, तुला पहाती नवलेच सारे।। २२

Aadity, Rudra, Vasu, Sadhya[1], Vishvashvini[2], Maruta, Ancestors;
Gandharva, Yaksha, Demon, host of Siddha are seeing you spellbound. 22

रूपं महत्ते बहुवक्त्रनेत्रं, महाबाहो बहुबाहूरुपादम्।
बहूदरं बहुदंष्ट्राकरालं, दृष्ट्वा लोकाः प्रव्यथितास्तथाऽहम्।। २३
रूपे महा ती बहुमूखनेत्रे, महा बहू बाहु उरू नि पाये।
बहूदरे बाहु कराल दाढा, पाहूनि हे लोक व्यथीत मीही।। २३
Great forms with many mouths, eyes, arms, chests, feet;
bellies, terrible molars, on seeing worlds are trembling, so do I. 23

नभःस्पृशं दीप्तमनेकवर्णं, व्यात्ताननं दीप्तविशालनेत्रम्।
दृष्ट्वा हि त्वां प्रव्यथितान्तरात्मा, धृतिं न विन्दामि शमं च विष्णो।। २४
नभस्पर्शी दीप्त अनेकवर्णी, बहूमुखे दीप्त विशालनेत्रे।
पाहूनि त्वा व्याकुळ अंतरात्मा, धीरा धरावे न, शांती न, विष्णो।। २४
Touching blazing skies many hued; mouths, flashing eyes;
on seeing my inner soul agitates, lose courage and peace, Vishnu! 24

दंष्ट्राकरालानि च ते मुखानि, दृष्ट्वैव कालानलसन्निभानि।
दिशो न जाने न लभे च शर्म, प्रसीद देवेश जगन्निवास।। २५
कराल दाढा नि मुखे तुझी ही, पाहूनि काळाग्निने प्रज्वळीली।
दिशा न जाणे न लाभे सुखाही, प्रसन्न हो देव जगन्निवासा।। २५
Seeing your fearful molars, mouths, illumined by dissolution-fire;
can’t find direction, joy; be gracious, World-resort. 25

अमी च त्वां धृतराष्ट्रस्य पुत्राः, सर्वे सहैवावनिपालसंघैः।
भीष्मो द्रोणः सूतपुत्रस्तथाऽसौ, सहास्मदीयैरपि योधमुख्यैः।। २६

तुझ्यात सारे कुरूपुत्रही ते, सारे महीपाल संघासहीते।
तो भीष्म तो द्रोण राधेयही तो, आम्हात ते सर्व प्रमूख योद्धे।। २६

All these Kaurava along with all hosts of kings;
that Bhishma, Drona and Karna; along with all our chief warriors. 26

वक्त्राणि ते त्वरमाणा विशन्ति, दंष्ट्राकरालानि भयानकानि।
केचिद्विलग्ना दशनान्तरेषु, संदृश्यन्ते चूर्णितैरुत्तमाङ्गैः।। २७

मुखी तुझ्या हे शिरतात वेगे, दाढाहि विक्राळ भयावहा त्या।
काही फसूनीच दांतांमध्येही, दिसून येतात चूर्णीत शीरे।। २७

They are rushing into your mouths having terrible molars;
some heads caught in teeth are seen grinded into powder. 27

यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः, समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति।
तथा तवामी नरलोकवीरा, विशन्ति वक्त्राण्यभिविज्वलन्ति।। २८

जसे नद्यांचे बहू ते प्रवाह, समुद्रमूखात प्रवेशती ते।
तसे तुझ्या हे नरवीर सारे, प्रवेशताहे जळत्या मुखात।। २८

As many river-torrents entering into ocean-mouth;
so all these heroes are rushing into your flaming mouths. 28

यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतङ्गा, विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः।
तथैव नाशाय विशन्ति लोकाः, तवापि वक्त्राणि समृद्धवेगाः।। २९

जसे प्रदीप्ताग्निमध्ये पतंगे, येतात नाशास समृद्धवेगे।
तैसेच नाशा शिरतात योद्धे, तोंडी तुझ्या सर्व सुसाट वेगे।। २९

As moths rush in fire to perish with full speed;
warriors to perish rush in your mouths with full speed. 29

लेलिह्यसे ग्रसमानः समन्तात्, लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः।
तेजोभिरापूर्य जगत्समग्रम्, भासस्तवोग्राः प्रतपन्ति विष्णो।। ३०

चाटीत ग्रासीत साऱ्या दिशांनी, लोकांस साऱ्या वदनी ज्वलंत।
तेजात व्यापूनि जगा समग्रा, दीप्ती तुझी उग्र जाळीत विष्णो।। ३०

Licking, devouring on all sides worlds with mouths flaming;
filling world with fire, your brilliance is burning, Vishnu! 30

आख्याहि मे को भवानुग्ररूपो, नमोऽस्तु ते देववर प्रसीद।
विज्ञातुमिच्छामि भवन्तमाद्यं, न हि प्रजानामि तव प्रवृत्तिम्।। ३१

सांगा तुम्ही कोण म्या उग्ररूपा, देवा नमस्ते तु प्रसन्न व्हावे।
जाणू पहातो तुला आदिरूपा, जाणू शकेना तुझ्या या स्वभावा।। ३१

Tell who you are in terrible form, I salute you, be gracious;
I intend to know your primeval form; I can't know your nature. 31

श्रीभगवानुवाच – (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो, लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः।
ऋतेऽपि त्वां न भविष्यन्ति सर्वे, येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः।। ३२

मी काल हा लोक नाशास आलो, प्रवृत्त झालो जना संहराया।
वाचूनि तुम्हास राहे न कोणी, आहेत जे दोन पक्षात योद्धे।। ३२

I am time engaged in destroying world, impelled to destroy people;
except Pandavas none will survive among warriors on both sides. 32

तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व, जित्वा शत्रून्भुङ्क्ष्व राज्यं समृद्धम्।
मयैवैते निहताः पूर्वमेव, निमित्तमात्रं भव सव्यसाचिन्।। ३३

तरी उठावे यशवंत व्हावे, जिंकी रिपू भोगि समृद्ध राज्ये।
माझ्याकडूनीच पूर्वीच मेले, निमित्त तू मात्र हो सव्यसाची।। ३३

So arise, gain glory, conquer enemy and enjoy wealthy kingdoms;
they are already killed by me; you just be pretext, Savyasachi! 33

द्रोणं च भीष्मं च जयद्रथं च, कर्णं तथान्यानपि योधवीरान्।
मया हतास्त्वं जहि मा व्यथिष्ठा, युध्यस्व जेतासि रणे सपत्नान्।। ३४

द्रोणासि भीष्मासि जयद्रथासी, कर्णासि तैश्या दुज्या युद्धवीरा।
मी मारिले तू निपटी न भ्यावे, लढूनि जिंकी रणी वैरियांना।। ३४

Drona, Bhishma, Jayadratha, Karna, and also other warriors;
I killed, you settle, don't grieve; by fighting win foes on war-field. 34

संजय उवाच – (संजय म्हणाला) **Sanjaya said**

एतच्छ्रुत्वा वचनं केशवस्य, कृताञ्जलिर्वेपमानः किरीटी।
नमस्कृत्वा भूय एवाह कृष्णं, सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्यः।। ३५
हे ऐकुनी बोलणे केशवाचे, जोडोनि कंपीत करा किरीटी।
नमूनि पून्हा म्हणे केशवासी, सगद्गदे भीत भीता नमोनी।। ३५
On hearing these words by folding trembling hands, Kiriti;
bowing again spoke to Krishna in choked fearful tone. 35

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या, जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते च।
रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति, सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंघाः।। ३६
आता अनंता तव कीर्तनाने, होतो जगी हर्ष आनंद आणि।
भीऊनि ते दैत्य दिशेस जाती, सारे नमीतीच हे सिद्धसंघ।। ३६
Ananta, in your praise, world fondly rejoices and
on fearing you demons flee randomly; all hosts of Siddhas are bowing. 36

कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन्, गरीयसे ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे।
अनन्त देवेश जगन्निवास, त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत्।। ३७

का ना तुला ते नमितील देवा, महान ब्रह्माहुनि आदिकर्त्या।
अनंत देवेश जगन्निवासा, तू अक्षरा पार सतासताही।। ३७

Why shouldn't they bow to you, greater than Brahmadeva, Primeval Creator;
Ananta, Devesha, Jaggannivasa, you are beyond imperishable, truth, untruth. 37

त्वमादिदेवः पुरुषः पुराणः, त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम्।
वेत्ताऽसि वेद्यं च परं च धाम त्वया ततं विश्वमनन्तरूप।। ३८

तू आदिदेवा पुरुषा पुराणा, तू या जगाचेच परं निधान।
ज्ञाना नि तू ज्ञेय परंहि धामा, तू व्यापिले विश्व अनंतरूपा।। ३८

You are primeval God, ancient Person, world's resort;
knower, knowable, abode pervading cosmos, Infinite form. 38

वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशाङ्कः, प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च।
नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वा, पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते।। ३९

वायू यमाग्नी नि वरूण चंद्रा, प्रजापती तू प्रपितामहाही।
नमो नमो तूज सहस्र वेळा, पुनःपुन्हा तूज नमो नमस्ते।। ३९

You are wind, Yama, fire, Varuna, moon, Creator and great grandsire;
I bow, bow to you thousand times, repeatedly bow to you. 39

नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते, नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व।
अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वं, सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः।। ४०

नमो पुढूनी तुला मागुनिही, नमोनमो तूज दहा दिशांनी।
अनंतवीर्या अतिविक्रमा तू, सर्वास व्यापी तसा सर्वरूप।। ४०

I bow to you in front, from behind; from all sides;
Infinite vitality, Infinite power, you are omnipresent and all forms. 40

सखेति मत्वा प्रसभं यदुक्तं, हे कृष्ण हे यादव हे सखेति।
अजानता महिमानं तवेदं, मया प्रमादात्प्रणयेन वापि।। ४१

सखाच मानू नि बळेच बोलो, हे कृष्ण हे यादव हे सख्यारे।
न जाणुनीया महिमा तुझा हा, प्रमाद प्रेमात पडूनि सुद्धा।। ४१

Treating friendly, I called you as Krishna, Yadava, Friend;
Unaware of your glory, due to blunder and falling in love. 41

यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि, विहारशय्यासनभोजनेषु।
एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं, तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम्।। ४२

जोही विनोदे अपमान केला, विहार शय्यासन भोजनीही।
एकांत किंवा असताहि सारे, तेही क्षमी तू मला अप्रमेया।। ४२

Disrespecting you in jest while we strolled, slept, sat, ate;
in private, in public I pray your forgiveness, O Infinite. 42

पितासि लोकस्य चराचरस्य, त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान्।
न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो, लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभावः।। ४३

पिता जगाचा नि चराचराचा, तू पूज्य तैसा गुरु थोर त्यांचा।
नसे तुझ्याहून अधीक कोठे, लोकी तिन्हीही इतका प्रभावी।। ४३

You are father of world and cosmos, worship-worthy and great guru;
none excels you anywhere in tri-world so powerfully. 43

तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं, प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम्।
पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः, प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम्।। ४४

ठेवूनि काया चरणी नमीतो, संतुष्ट हो तू मज ईश्वरारे।
पिता मुलासीच सखा सख्यासी, प्रिया प्रियेसी तसे सोस देवा।। ४४

I prostrate at your feet and bow, I seek your grace, God!
As father to son, friend to friend, lover to beloved; bear with me. 44

अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा, भयेन च प्रव्यथितं मनोमे।
तदेव मे दर्शय देव रूपं, प्रसीद देवेश जगन्निवास।। ४५

अदृष्ट जो हर्षचि पाहुनीया, भयात दुःखात हे चित्त माझे।
त्या त्याच म्या दाखवि विष्णुरूपा, संतुष्ट हो देव जगन्निवासा।। ४५

On seeing unseen pleasure, my heart is full of grief and fear;
show me your God-form, be gracious, Devesha, Jaggannivasa. 45

किरीटिनं गदिनं चक्रहस्तम्, इच्छामि त्वां द्रष्टुमहं तथैव।
तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन, सहस्रबाहो भव विश्वमूर्ते।। ४६
गदा नि मूगूट हातात चक्र, मनी असे की बघुदे तसेच।।
ते आणि ते रूप चतुर्भुजास, सहस्रबाहो भव विश्वमूर्ते।। ४६
With crown, mace and wheel in hands, I long in mind to see;
that four-armed form, thousand armed, Cosmic form! 46

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

मया प्रसन्नेन तवार्जुनेदं, रूपं परं दर्शितमात्म योगात्।
तेजोमयं विश्वमनन्तमाद्यं, यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम्।। ४७
होऊनि संतुष्ट तुलार्जुना हे, रूपंपरं दाविले आत्मयोगे।
तेजोमयी विश्व अनंत आदी, तुझ्याविना दृश्य अन्यास नाही।। ४७
Being content I showed to you supreme form by my yoga;
brilliant, infinite and eternal cosmos that none but you have seen. 47

न वेद यज्ञाध्ययनैर्न दानैः, न च क्रियाभिर्न तपोभिरुग्रैः।
एवंरूपः शक्य अहं नृलोके, द्रष्टुं त्वदन्येन कुरुप्रवीर।। ४८
न वेद यज्ञाध्ययने न दाने, नाही क्रियेने न तपेहि उग्र।
रूपात मी शक्य मनुष्यलोकी, दिसेल तूझ्याविण अर्जुनारे।। ४८
Neither by Vedas, Yadnya, study, charity, rituals, severity;
I could be seen in this form in world by none but you. 48

मा ते व्यथा मा च विमूढभावो, दृष्ट्वा रूपं घोरमीदृङ्ममेदम्।
व्यपेतभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वं, तदेव मे रूपमिदं प्रपश्य।। ४९
ना तू व्यथेनेच दिग्मूढ व्हावे, पाहूनि रूपा मम उग्रही या।
भीती नसावी नि प्रसन्न व्हावे, हे तेच माझे रुप पाहि आता।। ४९
You needn't be baffled with pain on seeing my fierce form;
sans fear and with cheer see my usual form now. 49

संजय उवाच – (संजय म्हणाला) **Sanjaya said**

इत्यर्जुनं वासुदेवस्तथोक्त्वा, स्वकं रूपं दर्शयामास भूयः।
आश्वासयामास च भीतमेनं, भूत्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा।। ५०
कथूनि हे अर्जुन यास देवे, रूपास त्या दाखविले पुन्हाही।
विश्वास देऊनि भित्यास त्याला, आला पुन्हा सौम्य रुपा महात्मा।। ५०
Having spoken to Arjuna, Vasudeva revealed again that form;
reassuring terrified soul, Krishna resumed gentle form. 50

अर्जुन उवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

दृष्ट्वेदं मानुषं रूपं, तव सौम्यं जनार्दन। इदानीमस्मि संवृत्तः, सचेताः प्रकृतिं गतः।। ५१
पाहुनी मानवी रूप, तुझे सौम्य जनार्दना। आलाच तोच पूर्वीचा, प्रसन्न गत भाव जो।। ५१
Seeing your gentle human form, Janandarna; my earlier cheerful nature has been restored. 51

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

सुदुर्दर्शमिदं रूपं, दृष्ट्वानसि यन्मम। देवा अप्यस्य रूपस्य, नित्यं दर्शनकाङ्क्षिणः।। ५२
नेत्रदुर्लभ हे रूप, पाहिले तूच जे मम। देवही याच रूपाचे, नित्य दर्शन इच्छुक।। ५२
My rare to be seen form, you have seen; even Gods are ever eager to view this form. 52

नाहं वेदैर्न तपसा, न दानेन न चेज्यया। शक्य एवंविधो द्रष्टुं, दृष्टवानसि मां यथा।। ५३
न मी वेद तपानेही, करूनि दान यज्ञही। शक्य ऐसेच पाहाणे, पाहिले तू मला जसे।। ५३
Even by Veda, severity, charity, Yadnya; I can't be seen in this form as you have seen. 53

भक्त्या त्वनन्यया शक्य, अहमेवंविधोऽर्जुन। ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन, प्रवेष्टुं च परंतप।। ५४
अनन्य भक्तिने शक्य। मी अशा परि अर्जुना। ज्ञात होऊनि तत्त्वाने, प्राप्त होतो परंतपा।। ५४
By exclusive devotion, Arjuna, I could be; known truly and gained, Parantapa! 54

मत्कर्मकृन्मत्परमो, मद्भक्तः सङ्गवर्जितः। निर्वैरः सर्वभूतेषु, यः स मामेति पाण्डव।। ५५
ममकर्मी वसे नित्य, मद्भक्त संग त्यागुनी। निर्वैर सर्वभूतांत, तो मला प्राप्त पांडवा। ५५
Ever doing my karma, my devotee casting attachment; sans enmity for beings, gains me. 55

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विश्वरूपदर्शनयोगो नाम एकादशोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील विश्वरूपदर्शनयोग नामे अकरावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter XI 'Cosmic Form Vision Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

6 **Ashwinis**[*]: Physicians of Gods, also known as Ashvinikumars being twins.

22 **Sadhyas**[1]: Twelve sons of Dharma and Sadhya. **Vishvashini**[2]: Ten sons of Dharma and Vishva.

CHAPTER XII: DEVOTION YOGA

Introduction

Arjuna asks: Who is best among those devoting you and those devoting indestructible un-manifest.

Lord replies: I treat those who faithfully devote me by keeping mind in me and by controlling senses are best. But they suffer more. I support those offering their karmas to me and carry them over existence-sea. You keep your mind and intellect in me. If it's difficult, desire me alone by study and do karmas for me. If not, discard karma-fruit desire by steadying mind.

Peace is greatest than discarding karma-fruit desire than meditation than knowledge than study.

Now you know who are dearer to me. They are Non-hater, Ego-less, Equipoise, Contented, Having firm resolution, Offering mind n intellect to me, Non-averting for people and vice versa, Desire-less, Pure, Alert, Indifferent, Discarding auspicious and inauspicious, Equal to friend and foe, hot and cold, blame and fame, Non-dependent, Having firm intellect, Religion worshiper and Faithful.

BHAGAVAD GITA TODAY

बारावा अध्याय - सगुणभक्तियोग

Chapter XII - Devotion Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

एवं सततयुक्ता ये, भक्तास्त्वां पर्युपासते। ये चाप्यक्षरमव्यक्तं, तेषां के योगवित्तमाः।। १

ऐसे सतत जे युक्त, भक्त तुम्हां उपासती। नि जे अक्षर अव्यक्ता, त्यांच्यात कोण उत्तम।। १

Among ever united devotees worshiping you;
and those devoting imperishable, un-manifest, who is best yogi? 1

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

मय्यावेश्य मनो ये मां, नित्ययुक्ता उपासते। श्रद्धया परयोपेतास्ते, ते मे युक्ततमा मताः।। २

माझ्यात मन ठेवूनि, नित्ययुक्त उपासती। श्रद्धेने जे परं युक्त, ते युक्तोत्तम मानितो।। २

Mind fixed in me ever united worshiping; with supreme faith, I treat them as best yogis. 2

ये त्वक्षरमनिर्देश्यम्, अव्यक्तं पर्युपासते। सर्वत्रगमचिन्त्यं च, कूटस्थमचलं ध्रुवम्।। ३

जे अक्षर अनिर्देश्या, अव्यक्ता भजतात जे। सर्वव्यापी अचिंत्यास, अगम्या अचला ध्रुवा।। ३

Who devote imperishable, indescribable, un-manifest;
omnipresent, unconceivable, un-knowable, immutable, steady. 3

संनियम्येन्द्रियग्रामं, सर्वत्र समबुद्धयः। ते प्राप्नुवन्ति मामेव सर्वभूतहिते रताः।। ४
नियमी इंद्रिये सारी, सर्वत्र समबुद्धिने। ते पावती मला मात्र, सर्वभूतहिती रता।। ४
Controlling all senses, even-minded everywhere; they gain me engrossed in welfare of beings. 4

क्लेशोऽधिकतरस्तेषाम्, अव्यक्तासक्तचेतसाम्। अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं, देहवद्भिरवाप्यते।। ५
क्लेश अधिक त्यांनाचि, अव्यक्ती चित्त गोविती। अव्यक्तात गती कष्टे, देहधाऱ्यास होतसे।। ५
Pains are great for whose mind is set on un-manifest; as that goal is harder for embodied. 5

ये तु सर्वाणि कर्माणि, मयि संन्यस्य मत्पराः। अनन्येनैव योगेन मां ध्यायन्त उपासते।। ६
जे परी सर्वची कर्मे, मला अर्पूनि मत्पर। अनन्य भाव योगाने, मज ध्याती उपासती।। ६
Who offer all karmas to me; attain to me with exclusive yoga, meditate and worship me. 6

तेषामहं समुद्धर्ता, मृत्युसंसारसागरात्। भवामि नचिरात्पार्थ, मय्यावेशितचेतसाम्।। ७
त्यांचा मीच समुद्धर्ता, मृत्युसंसारसागरी। होतसे शीघ्र पार्था, जे, माझ्यात चित्त ठेविती।। ७
Their rescuer from mortal existence sea; swiftly I become, Partha, who keep mind fixed in me. 7

मय्येव मन आधत्स्व, मयि बुद्धिं निवेशय। निवसिष्यसि मय्येव, अत ऊर्ध्वं न संशयः।। ८
माझ्यातच मना लावी, माझ्यात बुद्धि ठेविता। राहशीलच माझ्यात, येथे मुळी न संशय।। ८
Fix your mind on me, keep your intellect in me; you will dwell in me alone here surely. 8

अथ चित्तं समाधातुं, न शक्नोषि मयि स्थिरम्। अभ्यासयोगेन ततो, मामिच्छाप्तुं धनंजय।। ९

जरी का चित्त ठेवाया। अशक्य म्यामध्ये स्थिर, तरी अभ्यासयोगाने, मला इच्छी धनंजया।। ९

If it is impossible to steady mind in me; then by yoga-study seek me, Dhananjaya. 9

अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि, मत्कर्मपरमो भव। मदर्थमपि कर्माणि, कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि।। १०

अभ्यासही नसे शक्य, मानी माझेच कर्म तू। मजसाठीच ही कर्मे, होता सिद्धीस पावसी।। १०

If study isn't possible, treat it as my karma; doing karmas for me, you will be perfected. 10

अथैतदप्यशक्तोऽसि, कर्तुं मद्योगमाश्रितः। सर्वकर्मफलत्यागं, ततः कुरु यतात्मवान्।। ११

हेही नाही जरी शक्य, कर्म माझ्याच आश्रये। सर्व कर्मफले त्याग, करी चित्ता स्थिरावुनी।। ११

If this isn't possible, do karma with my support; discard karma-fruits by controlling mind. 11

श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासात्, ज्ञानाद्ध्यानं विशिष्यते। ध्यानात्कर्मफलत्यागः, त्यागाच्छान्तिरंतरम्।। १२

श्रेष्ठ ज्ञानचि अभ्यासा, ज्ञानी ध्यान विशेष ते। ध्यानाहुनी फलेत्याग, त्यागासी शांति नंतर।। १२

Knowledge tops study, in knowledge meditation is special;
fruit casting tops meditation, that followed by peace. 12

अद्वेष्टा सर्वभूतानां, मैत्रः करुण एव च । निर्ममो निरहंकारः, समदुःखसुखः क्षमी।। १३

अद्वेष्ट्या सर्वभूतांचा, मित्र कारुण्यवंतही। ना मीपण अहंकार, समदुःखसुखी क्षमी।। १३

Non-hating all beings, friend and pitiful; egoless, pride-less, equitable in joy-pain, patient. 13

संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः। मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मद्भक्तः स मे प्रियः।। १४
संतुष्ट नित्य तो योगी, स्वतःत दृढनिश्चयी। मला अर्पे मनोबुद्धी, मद्भक्त तो मला प्रिय।। १४
Content yogi firmly self-resolved; offers mind-intellect to me, my devotee is dear to me. 14

यस्मान्नोद्विजते लोको, लोकोन्नोद्विजते च यः। हर्षामर्षभयोद्वेगैः, मुक्तो यः स च मे प्रियः।। १५
ज्याला ना उबगे लोक, लोकांसी उबगे न जो। हर्षद्वेषाभयोद्वेग मुक्त तोही मला प्रिय।। १५
World detests not him, nor he detests world; free from joy, hate, fear, detest; is dear to me. 15

अनपेक्षः शुचिर्दक्ष, उदासीनो गतव्यथः। सर्वारम्भपरित्यागी, यो मद्भक्तः स मे प्रियः।। १६
निरपेक्ष शुची दक्ष, तटस्थ त्यागिली व्यथा। कर्माभिमान त्यागी जो, मद्भक्त तो मला प्रिय।। १६
Desire-less, pure, alert, indifferent, unperturbed; initiative-less; my devotee is dear to me. 16

यो न हृष्यति न द्वेष्टि, न शोचति न काङ्क्षति। शुभाशुभपरित्यागी, भक्तिमान्यः स मे प्रियः।। १७
जो हर्षतो न द्वेषीतो, न करे शोक कामना। शुभाशूभ परीत्यागी, भक्त जो तो मला प्रिय।। १७
Not rejoicing, hating, grieving, desiring; discarding well-evil, my devotee is dear to me. 17

समः शत्रौ च मित्रे च, तथा मानापमानयोः। शीतोष्णसुखदुःखेषु, समः सङ्गविवर्जितः।। १८
सम शत्रूत मित्रात, आणि मानापमानिही। शीतोष्ण सुखदुःखात, सम तो संगवर्जित।। १८
Same to foe-friend, respect-insult; cold-heat, pleasure-pain, he is contact free. 18

तुल्यनिन्दास्तुतिर्मौनी, संतुष्टो येन केनचित्। अनिकेतः स्थिरमतिः, भक्तिमान्मे प्रियो नरः।। १९

सम निंदास्तुती मौनी, संतुष्टच कशातही। निराश्रित मती स्थीर, भक्तिमान मला प्रिय।। १९

Same in blame-praise, silent, content in anything;
support-less, firm intellect, devotee is dear to me. 19

ये तु धर्म्यामृतमिदं, यथोक्तं पर्युपासते । श्रद्दधाना मत्परमा, भक्तास्तेऽतीव मे प्रियाः।। २०

धर्मामृत परी जे हे, यथोक्तच उपासती। मला परम श्रद्धेने, भक्त ते म्या अतीप्रिय।। २०

But this religion-nectar, worshiping me as per text; faithfully, devotees r dearest to me. 20

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे भक्तियोगो नाम द्वादशोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील भक्तियोग नामे बारावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter XII 'Devotion Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

CHAPTER XIII: FIELD AND FIELD-KNOWER YOGA

Introduction

Lord elaborates: This body is Field and one who knows it is Field-knower or Principle-knower. Know me as Field-knower. Seers have clearly defined Field poetically in Brahma-aphorisms by logic. Field consists of Thirty six principles of Five great elements, Ego, Intellect, Un-manifest, Five knowledge and five karma senses and their ten objects, Mind, Desire, Hatred, Pleasure, Pain, Aggregate, Consciousness and Courage. Its eighteen indications are Humility, Non-pride, Non-violence, Humbleness, Patience, Guru-worship, Purity, Firmness, Sense control, Asceticism, Non-ego, Not worrying about Birth, Death, Diseases, pain and fault, Non-affection for son, wife and home, Ever equipoise in pleasant and un-pleasant events, Soul-knowledge and of Philosophical knowledge.

Lord now explains: Knowable is that which is sense-less though appears with senses, dwells in-out of Beings, appears divided but is continuous, is near and far too, it is brilliance of all brilliant objects, it is beyond darkness. Nature is ancient, cause of senses and modifications. Person is ancient soul and is witness to all. One who knows Nature and Person, isn't reborn. All karmas are done by Nature, soul isn't tainted by association with body. Supreme soul occupies cosmos and brightens all Fields. Knower of difference between Field and Field-knower by intellect eyes are liberation knower.

BHAGAVAD GITA TODAY

तेरावा अध्याय - क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग

Chapter XIII - Field and Field-Knower Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

इदं शरीरं कौन्तेय, क्षेत्रमित्यभिधीयते। एतद्यो वेत्ति तं प्राहुः, क्षेत्रज्ञ इति तद्विदः।। १

ह्या शरीरास कौंतेया, क्षेत्र हे नाम बोलिले। हे जाणे त्यास बोलीत, क्षेत्रज्ञ तत्त्व-जाणते।। १

This body is called Field[1]; knower of this is called Field-knower[2] by principle-knower. 1

क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि, सर्वक्षेत्रेषु भारत। क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं, यत्तज्ज्ञानं मतं मम।। २

क्षेत्रज्ञही मला जाण, सर्वक्षेत्रांत भारत। क्षेत्रक्षेत्रज्ञ जाणीव, तेच ज्ञान मते मम।। २

Know me as Field-knower in all Fields; I treat knowing Field, Field-knower as knowledge. 2

तत्क्षेत्रं यच्च यादृक्च, यद्विकारि यतश्च यत्। स च यो यत्प्रभावश्च तत्समासेन मे शृणु।। ३

क्षेत्र ते जे जसे आणि, विकारी कारणेच ज्या। तो जो याच्या प्रभावात, ते संक्षेपेच सांगतो।। ३

Field as it is, its modifications n causes; he who is under its influence; I will tell briefly. 3

ऋषिभिर्बहुधा गीतं, छन्दोभिर्विविधैः पृथक्। ब्रह्मसूत्रपदैश्चैव, हेतुमद्भिर्विनिश्चितैः।। ४
ऋषींनी बहुता गीती, छन्दी विविध वेगळ्या। ब्रह्मसूत्रपदी आणि, युक्तियुक्ते सुनिश्चित।। ४
Seers in hymns in various metres; have in Brahmasutra* reasoned it conclusively. 4

महाभूतान्यहंकारो, बुद्धिरव्यक्तमेव च। इन्द्रियाणि दशैकं च, पञ्च चेन्द्रियगोचराः।। ५
महाभूते अहंकार, बुद्धी अव्यक्त आणिक। इंद्रिये अकरा आणि, त्यांचे विषय पाच ते।। ५
Great elements, egoism, intellect and un-manifest; eleven senses and their five objects. 5

इच्छा द्वेषः सुखं दुःखं, संघातश्चेतना धृतिः। एतत्क्षेत्रं समासेन, सविकारमुदाहृतम्।। ६
इच्छा द्वेष सुखे दुःख, संघात चेतना धृती। असे क्षेत्र संक्षेपाने, विकारासह बोलिले।। ६
Desire, hatred, pleasure, pain, aggregate, consciousness, Firmness;
such Field with modifications is told in brief. 6

अमानित्वमदम्भित्वम्, अहिंसा क्षान्तिरार्जवम्। आचार्योपासनं शौचं, स्थैर्यमात्मविनिग्रहः।। ७
लीनता दंभशुन्यत्व, अहिंसा ऋजुता क्षमा। आचार्योपासना शौच, स्थैर्य इंद्रियनिग्रह।। ७
Humility, non-pride, non-violence, simplicity, patience;
guru-worship, purity, firmness, sense-restraint. 7

इन्द्रियार्थेषु वैराग्यम्, अनहंकार एव च। जन्ममृत्युजराव्याधि, दुःखदोषानुदर्शनम्।। ८
विषयांच्यात वैराग्य, अनहंकार आणखी। जन्ममृत्युजराव्याधी, दुःख-दोषास चिंतणे।। ८
Dispassion for objects, non-egoism; thinking of pain-fault in birth, death, old-age, disease. 8

असक्तिरनभिष्वङ्ग:, पुत्रदारगृहादिषु। नित्यं च समचित्तत्वम्, इष्टानिष्टोपपत्तिषु।। ९
आसक्ती ममता नाही, पुत्रदारागृहादित। नित्य समत्त्व चित्तात, प्रियाप्रिय घडे जरी।। ९
No attachment, affection for son, wife, house; ever evenness for pleasant-unpleasant events. 9

मयि चानन्ययोगेन, भक्तिरव्यभिचारिणी। विविक्तदेशसेवित्वम्, अरतिर्जनसंसदि।। १०
मला अनन्ययोगाने, भक्ती अव्यभिचारिणी। एकांतदेशि राहाणे, अरुची जनसंपदी।। १०
Having resolute yoga, exclusive devotion for me; living in solitude and detesting crowd. 10

अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं, तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम्। एतज्ज्ञानमिति प्रोक्तम्, अज्ञानं यदतोऽन्यथा।। ११
अध्यात्मज्ञानि स्थीरत्व, तत्त्वज्ञानार्थ दर्शन। यालाच ज्ञान बोलीले, अज्ञान यास अन्यथा।। ११
Firmness in soul-study, philosophical insight; are called knowledge, rest is ignorance. 11

ज्ञेयं यत्तत्प्रवक्ष्यामि, यज्ज्ञात्वामृतमश्नुते। अनादिमत्परं ब्रह्म, न सत्तन्नासदुच्यते।। १२
ज्ञेय जे तेच सांगेन, जाणता अमृता मिळे। अनादि जे परब्रह्म, जे सतासतही नसे।। १२
I will tell knowable, knowing it nectar is gained; it is eternal Brahma neither truth/untruth. 12

सर्वत:पाणिपादं तत्, सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम्। सर्वत:श्रुतिमल्लोके, सर्वमावृत्य तिष्ठति।। १३
हात नि पाय सर्वत्र, आणि नेत्रेशिरेमुखे। सर्वत्र कान विश्वात, सर्वां व्यापूनि राहिले।। १३
Its hands, feet, eyes, heads, mouths are everywhere; ears are cosmos-wide, pervade all. 13

सर्वेन्द्रियगुणाभासं, सर्वेन्द्रियविवर्जितम्। असक्तं सर्वभृच्चैव, निर्गुणं गुणभोक्तृ च।। १४
सर्वेंद्रियगुणे भासे, सर्व इंद्रियहीन जे। सर्वधारी अनासक्त, निर्गुण गुणभोगिते।। १४
Senseless appears with sense-qualities; supporter, unattached, quality-less enjoys qualities. 14

बहिरन्तश्च भूतानाम्, अचरं चरमेव च। सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयं, दूरस्थं चान्तिके च तत्।। १५
बाहेर आत भूतांच्या, अचर नि चरातही। सूक्ष्मत्वानेच अज्ञेय, दूर नि जवळीहि ते।। १५
It is in-out of all beings, movable, immovable; by subtlety unknowable is far n near too. 15

अविभक्तं च भूतेषु, विभक्तमिव च स्थितम्। भूतभर्तृ च तज्ज्ञेयं, ग्रसिष्णु प्रभविष्णु च।। १६
अखंड सर्व भूतांत, विभागिले दिसे स्थित। भूतांना पाळिते ज्ञेय, संहरे प्रसवे नि ते।। १६
It is continuous in beings yet seen divided; knowable creates, supports, destroys beings. 16

ज्योतिषामपि तज्ज्योतिः, तमसः परमुच्यते। ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं, हृदि सर्वस्य विष्ठितम्।। १७
सर्व ज्योतींचि ते ज्योति, अंधारापार सांगती। ज्ञान ज्ञेय कळे ज्ञाने, सर्वांच्या हृदयी स्थित।। १७
It is light of lights, beyond darkness;
knowledge, knowable are known by knowledge, dwelling in all hearts. 17

इति क्षेत्रं तथा ज्ञानं, ज्ञेयं चोक्तं समासतः। मद्भक्त एतद्विज्ञाय, मद्भावायोपपद्यते।। १८
असे क्षेत्र तथा ज्ञान, संक्षेपे ज्ञेय बोलिले। मद्भक्त त्यास जाणूनि, मम भावास पावतो।। १८
Field, knowledge, knowable are told in brief; my devotee by knowing that attains to me. 18

प्रकृतिं पुरुषं चैव, विद्ध्यनादी उभावपि। विकारांश्च गुणांश्चैव, विद्धि प्रकृतिसंभवान्।। १९
प्रकृती पुरुषा आणि, जाण प्राचीन दोघिही। विकार गुण ते सारे, जन्मले प्रकृतीतुनी।। १९
Know Nature, Person* both are eternal; all modifications, qualities r born of Nature. 19

कार्यकारणकर्तृत्वे, हेतुः प्रकृतिरुच्यते। पुरुषः सुखदुःखानां, भोक्तृत्वे हेतुरुच्यते।। २०
कार्य कारण कर्तृत्वा, हेतू प्रकृति सांगती। जीवात्मा सुखदुःखांच्या, भोगां कारण सांगती।। २०
Motive of action-cause-agency is Nature; Person* is motive for experience of pain-joy. 20

पुरुषः प्रकृतिस्थो हि, भुङ्क्ते प्रकृतिजान्गुणान्। कारणं गुणसङ्गोऽस्य, सदसद्योनिजन्मसु।। २१
पुरूष प्रकृतीमध्ये, भोगी प्रकृतिचे गुण। कारण ही गुणासक्ती, येणाऱ्या जन्मयोनिसी।। २१
Person in Nature experiences Nature's qualities; quality-contact is cause of birth of species. 21

उपद्रष्टानुमन्ता च, भर्ता भोक्ता महेश्वरः। परमात्मेति चाप्युक्तो, देहेऽस्मिन्पुरुषः परः।। २२
साक्षी नि संमतीदाता, भर्ता भोक्ता महेश्वर। परमात्मा म्हणा यास, देही हा पुरुषोत्तम।। २२
Witness, consenter, supporter, enjoyer; call him supreme soul, he is Person in body. 22

य एवं वेत्ति पुरुषं, प्रकृतिं च गुणैः सह। सर्वथा वर्तमानोऽपि, न स भूयोऽभिजायते।। २३
जो पुरुषा असे जाणे, प्रकृतीला गुणांसह। सर्व कर्मी जरी राहे, ना पुन्हा जन्म घेतसे।। २३
So on knowing Person, Nature with qualities; as remaining in karmas, he isn't reborn. 23

ध्यानेनात्मनि पश्यन्ति, केचिदात्मानमात्मना। अन्ये सांख्येन योगेन, कर्मयोगेन चापरे।। २४
ध्याने आत्माच पाहातो, कुणी तो अंतरी स्वतः। अन्य ते ज्ञानयोगाने, कर्मयोगे कितीतरी।। २४
Some realize soul in heart by meditation; some by intellect-yoga, many by karma-yoga. 24

अन्ये त्वेवमजानन्तः, श्रुत्वाऽन्येभ्य उपासते। तेऽपि चातितरन्त्येव, मृत्युं श्रुतिपरायणाः।। २५
अजाण ते कुणी अन्य, ऐकुनीचि उपासती। तेही तरति निःश्चीत, मृत्यू श्रुतिपरायण।। २५
Some ignorant worship on hearing; they too certainly cross death by Shriti-means. 25

यावत्संजायते किंञ्चित्, सत्त्वं स्थावरजङ्गमम्। क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्, तद्विद्धि भरतर्षभ।। २६
जेवढे उपजे काही, वस्तू स्थावरजंगम। क्षेत्रक्षेत्रज्ञ-संयोगे, ते जाण भरतर्षभ।। २६
What movable-immovable is born; know it is by union of Field, Field-Knower, Bharata! 26

समं सर्वेषु भूतेषु, तिष्ठन्तं परमेश्वरम्। विनश्यत्स्वविनश्यन्तं, यः पश्यति स पश्यति।। २७
समत्वे सर्व भूतात, पाहतो परमेश्वर। विनाशीत अवीनाशी, पाहे तो सत्य पाहतो।। २७
Supreme God sees equally in all beings; he seeing imperishable in perishable sees truly. 27

समं पश्यन्हि सर्वत्र, समवस्थितमीश्वरम्। न हिनस्त्यात्मनात्मानं, ततो याति परां गतिम्।। २८
सम पाहेच सर्वत्र, समस्थ ईश्वरास जो। स्वयं स्वतःस नाशेना, त्याने पावे परं गती।। २८
Who sees eqully everywhere God present in all; sans destroying self, he attains goal. 28

प्रकृत्यैव च कर्माणि, क्रियमाणानि सर्वशः। यः पश्यति तथात्मानम्, अकर्तारं स पश्यति।। २९

प्रकृतीकडुनी कर्मे, केली जातात सर्वही। स्वतःत जो असा पाहे, अकर्ता तोच पाहतो।। २९

All karmas are done by Nature; who sees such soul in himself, only he sees non-doer. 29

यदा भूतपृथग्भावम्, एकस्थमनुपश्यति। तत एव च विस्तारं, ब्रह्म संपद्यते तदा।। ३०

जेव्हा भूतपृथग्भाव, एक जागीच पाहतो। तेथेच सर्व विस्तार, ब्रह्म होतो तदाचि तो।। ३०

When he sees beings-diversity in one entity; there is entire expanse, then he gains Brahma. 30

अनादित्वान्निर्गुणत्वात्, परमात्माऽयमव्ययः। शरीरस्थोऽपि कौन्तेय, न करोति न लिप्यते।। ३१

अनादि निर्गुणत्वाने, परमात्माचि अव्यय। शरीरी तरि कौंतेया, न करे न मळेचि तो।। ३१

By eternal, quality-less, supreme soul is immutable; embodied he doesn’t act or get tainted. 31

यथा सर्वगतं सौक्ष्म्यात्, आकाशं नोपलिप्यते। सर्वत्रावस्थितो देहे, तथात्मा नोपलिप्यते।। ३२

सर्व व्यापूनि सूक्ष्मत्वे, नभ हे ना मळे जसे। सर्वत्र राहुनी देही, आत्मा न तो मळे कधी।। ३२

As space subtly occupying all isn’t tainted; soul present in entire body isn’t tainted. 32

यथा प्रकाशयत्येकः, कृत्स्नं लोकमिमं रविः। क्षेत्रं क्षेत्री तथा कृत्स्नं, प्रकाशयति भारत।। ३३

जसा प्रकाशतो एक, सर्व लोकास हा रवी। क्षेत्रासही तसा क्षेत्री। प्रकाशे तोच भारता।। ३३

As single sun illumines entire world; so Field-knower illumines Field too, Bharata! 33

क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवम्, अन्तरं ज्ञानचक्षुषा। भूतप्रकृतिमोक्षं च, ये विदुर्यान्ति ते परम्।। ३४

क्षेत्रक्षेत्रज्ञ हा भेद, पाहिला ज्ञानचक्षुने। भूतप्रकृतिचा मोक्ष, जाणते होत ते परम्।। ३४

Distinction in Field, Field-Knower is seen by knowledge-eye;
knower of liberation of beings, Nature are supreme. 34

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगो नाम त्रयोदशोऽध्याय:।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग नामे तेरावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter XIII ‘Field And Field Knower Yoga’ from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

1 **Field**[1]: Kshetra, body of living beings formed out of five principle elements. It consists of Body made up of 36 Vedic principles comprising 5 great elements of Earth, Water,Fire, Air and Space, 5 Knowledge senses of Sound, Touch, Form, Taste and Smell, 5 Knowledge organs of Ear, Skin, Eyes, Tongue and Nose, 5 Karma actions of Talking, Exchanging, Walking, Excretion urine and filth, 5 Karma organs of Mouth, Hands, Legs, Urethra and Anus, 11 principles of Mind, Ego, Intellect, Aggregate, Desire, Hatred, Pleasure, Pain, Consciousness, Firmness and Un-manifest. It also refers to Nature. **Field-knower**[2]: Kshetrdnya, Soul who is aware of Field in case of living beings. It also refers to Supreme Soul.

4: **Brahma-sutra**[*]: Brahma-aphorisms, systematically explaining absolute Brahma composed by ancient seers while conducting deliberations Naimisha forest..

19 **Person**[*]: This term is used here in context of supreme soul.

20 **Person**[*]: This term is used here in context with the embodied being.

CHAPTER XIV: TRI-QUALITY DIVISION YOGA

Introduction

Lord continues: Now I will tell you supreme knowledge knowing which sages gain supreme perfection and aren't born at origin of Nature or destructed at its dissolution. Great Brahma is my womb where I cast my seed and all Beings are born from there. So I am father of all.

Tri-quality of Pious, Passionate and Dark born from Nature bind embodied eternal soul. Pure pious binds soul to pleasure, passionate to affection through karma and ignorance-born dark to sloth and sleep. Pious increases light in body, passionate increases desire and lust and dark increases sloth and blunders.

Those dying in pious-increase reach meritorious abode, those dying in passionate reach workaholic's abode and those dying in dark reach fool's abode. Those born in pious gain knowledge, born in passionate gain lust, and born in dark gain blunders. Those going beyond tri-qualities are freed from diseases, death and pain and gain nectar of liberation.

Arjuna asks: What are the indications of one going beyond tri-qualities.

Lord replies: He remains as only witness in all qualities. He isn't elated by gain or becomes sorrowful by loss. My devotee crosses all qualities and gains absolute Brahma.

BHAGAVAD GITA TODAY

चौदावा अध्याय - गुणत्रयविभागयोग

Chapter XIV - Tri-Quality Division Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

परं भूयः प्रवक्ष्यामि, ज्ञानानां ज्ञानमुत्तमम्। यज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे, परां सिद्धिमितो गताः।। १

परम् पुनश्च सांगेन, ज्ञानात ज्ञान उत्तम। जे जाणुनी मुनी सर्व, परम् सिद्धीस पावले।। १

I will repeat best of all knowledge; by knowing which all sages gained supreme perfection. 1

इदं ज्ञानमुपाश्रित्य, मम साधर्म्यमागताः। सर्गेऽपि नोपजायन्ते, प्रलये न व्यथन्ति च।। २

ह्याच ज्ञाना उपासूनि, मम साधर्म्य पावले। जन्मती ना सृष्ट्यारंभी, प्रलयी नष्टती न ते।। २

Worshiping knowledge, being like me; they aren't born at creation or perished at dissolution. 2

योनिर्महद्ब्रह्म, तस्मिन्गर्भं दधाम्यहम्। संभवः सर्वभूतानां, ततो भवति भारत।। ३

मम योनी महद्ब्रह्म, तीत मी गर्भ स्थापितो। उत्पत्ती सर्व भूतांची, तेथुनी होत भारत।। ३

Great-Brahma* is my womb, where I cast seed; all living beings are born from there. 3

सर्वयोनिषु कौन्तेय, मूर्तयः संभवन्ति याः। तासां ब्रह्म महद्योनिः, अहं बीजप्रदः पिता।। ४
सर्वयोनीत कौंतेया, प्राणी का जन्मतात जे। त्यांची ब्रह्म महायोनी, मी बीज देतसे पिता।। ४
Whatever species are born; Brahma is their great womb*, I am father casting seed. 4

सत्त्वं रजस्तम इति, गुणाः प्रकृतिसंभवाः। निबध्नन्ति महाबाहो, देहे देहिनमव्ययम्।। ५
सतो रज तमो ऐसे, गूण प्रकृतिसंभव। बांधतात महाबाहो, देही आत्म्यास अव्यया।। ५
Pious, Passionate, Dark qualities* born of Nature; bind immutable embodied soul. 5

तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात्, प्रकाशकमनामयम्। सुखसङ्गेन बध्नाति, ज्ञानसङ्गेन चानघ।। ६
तेथे सत्त्वच निर्दोष, प्रकाशक अविकृत। सुखासि बांधला जातो, ज्ञानसंगेच पार्थ तो।। ६
Pious being pure, luminous, unmodified; it is bonded to pleasure with knowledge. 6

रजो रागात्मकं विद्धि, तृष्णासङ्गसमुद्भवम्। तन्निबध्नाति कौन्तेय, कर्मसङ्गेन देहिनम्।। ७
रज आसक्तिला जाण, तृष्णासक्तीत जन्मला। तो करी बद्ध कौंतेया, कर्मसंगेच आत्मया।। ७
Know passionate is attachment born of craving; that binds soul by attachment to karma. 7

तमस्त्वज्ञानजं विद्धि, मोहनं सर्वदेहिनाम्। प्रमादालस्यनिद्राभिः, तन्निबध्नाति भारत।। ८
तम अज्ञानसंभूत, मोहतो सर्व देहिसी। प्रमादालस्य निद्रेने, तो करी बद्ध भारता।। ८
Dark born of ignorance lures all embodied souls; binds by blunder, sloth and sleep. 8

सत्त्वं सुखे संजयति, रजः कर्मणि भारत। ज्ञानमावृत्य तु तमः, प्रमादे संजयत्युत।। ९

सत्त्वे होय सुखासक्ती, रज कर्मात भारत। तमो ज्ञानास झाकूनि, प्रमादी रुचि वाढवे।। ९

Pious attaches to bliss, passionate to karma; dark by veiling knowledge to blunder. 9

रजस्तमश्चाभिभूय, सत्त्वं भवति भारत। रजः सत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं रजस्तथा।। १०

रजतमांस दाबूनि, सत्त्वास वाढ भारत। रज सत्त्वतमालाही, तम सत्त्वारजा तसे।। १०

Pious grows by suppressing passionate-dark; passionate by pious-dark, dark by pious-passionate. 10

सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन्, प्रकाश उपजायते। ज्ञानं यदा तदा विद्यात्, विवृद्धं सत्त्वमित्युत।। ११

सर्व द्वारी शरीरात, प्रकाश उपजे दिसे। ज्ञानाचा तेथ जाणावे, वाढले सत्त्व हे असे।। ११

As light of knowledge shines via all sense-gates in body; it be known pious has increased. 11

लोभः प्रवृत्तिरारम्भः, कर्मणामशमः स्पृहा। रजस्येतानि जायन्ते, विवृद्धे भरतर्षभ।। १२

लोभवृत्ती नि आरंभ, कर्मांत स्वैरता स्पृहा। रज वृद्धीत ही सारी, जन्मती भरतर्षभा।। १२

Lust, craze, karma-arbitration, inspiration; all emerge when passionate increases. 12

अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च, प्रमादो मोह एव च। तमस्येतानि जायन्ते, विवृद्धे कुरुनन्दन।। १३

लस्य नि निरुत्साह, प्रमाद मोहही तसा, तम वृद्धीत ही सारी, जन्मती कुरुनन्दना।। १३

Laziness, non-zest, blunder, lure; all these are born when dark increases, Arjuna! 13

यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु, प्रलयं याति देहभृत्। तदोत्तमविदां लोकान्, अमलान् प्रतिपद्यते।। १४

जेव्हा वाढुनि सत्त्व, देहास मृत्यु येतसे। तेव्हा उत्तम लोकांत, पुण्यलोकांत जातसे।। १४

If pious grows n embodied being dies, he attains world of learned, meritorious beings. 14

रजसि प्रलयं गत्वा, कर्मसङ्गिषु जायते। तथा प्रलीनस्तमसि, मूढयोनिषु जायते।। १५

रजात मृत्यु झालेला, कर्मासक्तात जन्मतो। तसा मृत तमी झाला, मूढयोनीत जन्मतो।। १५

If he dies in passionate, is born in workaholics; if he dies in dark, is born in dull species. 15

कर्मणः सुकृतस्याहुः, सात्त्विकं निर्मलं फलम्। रजसस्तु फलं दुःखम्, अज्ञानं तमसः फलम्।। १६

शुभ कर्मास बोलीले, सात्त्वीक शुद्ध ते फळ। रजासि फळ दुःखाचे, अज्ञान तामसा फळ।। १६

Pious karma gains pious fruit; pain is fruit for passionate and ignorance is fruit for dark. 16

सत्त्वात्संजायते ज्ञानं, रजसो लोभ एव च। प्रमादमोहौ तमसो, भवतोऽज्ञानमेव च।। १७

सत्त्वाने उपजे ज्ञान, रजाने लोभ केवळ। चुका-मोह तमामध्ये, होय अज्ञानही तसे।। १७

Knowledge arises from pious, lust from passionate; blunders-lure-ignorance from dark. 17

उर्ध्वं गच्छन्ति सत्त्वस्था, मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः। जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छन्ति तामसाः।। १८

उर्ध्व जातात सत्त्वस्थ, मध्ये राहत राजस। अधम गूण वृत्तीचे, खालीच जात तामस।। १८

Those of pious nature go up[1], of passionate remain in middle[2]; of dark sink to lowliest[3]. 18

नान्यं गुणेभ्यः कर्तारं, यदा द्रष्टानुपश्यति। गुणेभ्यश्च परं वेत्ति, मद्भावं सोऽधिगच्छति।। १९
नान्य गुणाविना कर्ता, जेव्हा द्रष्टा पहातसे। गुणापलीकडे जाणे, मम भावास येतसे।। १९
When seer sees no doer than quality; knows entity beyond quality, he attains to me. 19

गुणानेतानतीत्य त्रीन्, देही देहसमुद्भवान्। जन्ममृत्युजरादुःखैः, विमुक्तोऽमृतमश्नुते।। २०
त्रिगुणापार जातो जो, देही जो देहकारणा। जन्ममृत्यु जरा दुःख, मुक्त अमृत पावतो।। २०
Embodied transcending qualities, reason for body;
freed from birth, death, old-age, pain, gains immortality. 20

अर्जुनुवाच – (अर्जुन म्हणाला) **Arjuna said**

कैर्लिङ्गैस्त्रीन् गुणानेतान्, अतीतो भवति प्रभो। किमाचारः कथं चैतान्, त्रीन्गुणानतिवर्तते।। २१
काय चिन्हे त्रिगूणाच्या, अतीता असती प्रभो। कसा आचार त्याचा तो, त्रिगुणां लंघितो कसा।। २१
What are signs of him transcending qualities; how does he behave, transcend tri-qualities? 21

श्रीभगवानुवाच – (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

प्रकाशं च प्रवृत्तिं च, मोहमेव च पाण्डव। न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि, न निवृत्तानि काङ्क्षति।। २२
प्रकाश आणि प्रवृत्ती, मोहही आणि पांडवा। न द्वेषी प्राप्त होताही, गेल्यासही न ईच्छि तो।। २२
He neither hates light[1], tendency[2], lure[3]; as they arise nor does he desire as they cease. 22

उदासीनवदासीनो, गुणैर्यो न विचाल्यते। गुणा वर्तन्त इत्येव, योऽवतिष्ठति नेङ्गते।। २३

उदासीनच राहे जो, गुणे ना विचलेच जो। गुणविलास जाणोनि, स्थिरावे विचले न जो।। २३

Who is indifferent, unmoved by qualities; knowing it's quality-play, is firm and wavers not. 23

समदुःखसुखः स्वस्थः, समलोष्टाश्मकाञ्चनः। तुल्यप्रियाप्रियो धीरः, तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः।। २४

सम माने सुखा दुःखा, माती अश्मा नि कांचना। प्रियाप्रियातही स्थीर, सम निंदास्तुतीतही।। २४

He treats pain, bliss, clod, stone, gold, blame, fame same; he is firm with pleasant-unpleasant. 24

मानापमानयोस्तुल्यः, तुल्यो मित्रारिपक्षयोः। सर्वारम्भपरित्यागी, गुणातीतः स उच्यते।। २५

मानापमानही तुल्य, सम मित्रारिपक्षही। सर्व कार्यी अहं त्यागी, गुणातीत तया म्हणा।। २५

Same in respect, disrespect, friend, foe; discarding karma-start, he be called as beyond quality. 25

मां च योऽव्यभिचारेण, भक्तियोगेन सेवते। स गुणान् समतीत्य, एतान् ब्रह्मभूयाय कल्पते।। २६

मला अव्यभिचारी जो, भक्तियोगातची भजे। तो गुणापार जाऊनि, या ब्रह्मां प्राप्त होतसे।। २६

He worshiping me with exclusive devotion-yoga; transcending qualities gains Brahma. 26

ब्रह्मणो हि प्रतिष्ठाऽहम्, अमृतस्याव्ययस्य च। शाश्वतस्य च धर्मस्य, सुखस्यैकान्तिकस्य च।। २७

ब्रह्माचा आसराही मी, अमृता अव्ययासही। शाश्वताचा नि धर्माचा, सुखाचा एकमेवही।। २७

I am foundation of immortal, immutable Brahma; of eternal law and absolute bliss. 27

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे गुणत्रयविभागयोगो नाम चतुर्दशोऽध्याय:।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील गुणत्रयविभागयोग नामे चौदावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter XIV 'Tri-Quality Division Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

3 **Great Brahma***: Mahata Brahma, great Principle born from Brahmadeva's planning that gives rise to Nature consisting of five great elements which in turn creates cosmos.

4 **Great womb***: Mahata yoni, The Nature into which absolute Brahma casts its primordial seed of desire.

5 **Pious, Passionate, Dark qualities***: These are three basic qualities born out of Nature that bind the embodied soul which is immutable.

18 **Up**[1]: Urdva, heavenly beings. **Middle**[2]: Madhya, Mortal world residents. **Lowliest**[3]: Adha, hell residents.

22 **Light**[1]: Prakasha, Represents pious quality. **Tendency**[2]: Pravrutti, Represents passionate quality. **Lure**[3]: Moha, Represents dark quality.

CHAPTER XV: SUPREME PERSON YOGA

Introduction

Lord introduces a novel concept: That of Indestructible existence tree having up-roots and down-branches with Shriti leaves. Its knower knows Vedas. It doesn't have form, origin or end in world. It can be cut with asceticism sword. Soul while entering body brings along with it mind and senses and while leaving body carries away mind and senses like wind carrying smell. Soul enjoys objects with help of senses. It can be seen by those having intellect eyes and by Yogis by efforts but not the fools.

I am brilliance of Suns and Stars. I support Beings by entering earth. Digest food by becoming abdominal fire. I dwell in all hearts. I am known by Vedas which are created by me.

Destructible person consists of Beings and Indestructible person consists of soul. Supreme person is that Supreme soul who supports immutable God by entering tri-worlds. One knowing me as such is a savant and devotee. I told you this most secret science knowing which you become fulfilled, Arjuna.

BHAGAVAD GITA TODAY

पंधरावा अध्याय - पुरुषोत्तमयोग

Chapter XV - Supreme Person Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

ऊर्ध्वमूलमधःशाखम्, अश्वत्थं प्राहुरव्ययम्। छन्दांसि यस्य पर्णानि, यस्तं वेद स वेदवित्। १

वरी मूळे तळी शाखा, अश्वत्थ नित्य हा म्हणा। श्रुतींची यास पाने ती, जाणे तो वेद जाणतो।। १

Up roots, down branches, Ashvttha is indestructible: It has Shriti-leaves, knower knows Veda. 1

अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा, गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः।
अधश्च मूलान्यनुसंततानि, कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके।। २

खालीवरी वाढ शाखांस त्याच्या, गुणात वृद्धी विषयांकुरांची।
अधो नि मूळांसहि वाढ याच्या, कर्मानुबंधेन मनुष्यलोकी।। २

Up, down grow its branches, object-sprouts grow by quality;
its roots grow down by karma contact in human world. 2

न रूपमस्येह तथोपलभ्यते, नान्तो न चादिर्न च संप्रतिष्ठा।
अश्वत्थमेनं सुविरूढमूलम्, असङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्वा।। ३

न रूप याचे इहलोकि भेटे, ना अंत ना आदि मध्येहि नाही।
अश्वत्थ हा जो दृढमूल यासी, वैराग्य शस्त्रे बलेच तोडा।। ३

Neither its form met on earth nor seen its origin or end;
deep-rooted Ashvattha, cut it forcefully with asceticism-sword. 3

ततः पदं तत्परिमार्गितव्यं, यस्मिन्गता न निवर्तन्ति भूयः।
तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये, यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी।। ४

तशा पदाचा नित शोध घ्यावा, जाताच जेथे परती न व्हावे।
तशाच आद्या पुरुषा नमावे, जेथे प्रवृत्ती स्फुरली पुराणी।। ४

Goal be found whence those reaching there don't return;
surrender to primeval Person, where ancient tendency inspired. 4

निर्मानमोहा जितसंगदोषा, अध्यात्मनित्याः विनिवृत्तकामाः।
द्वन्द्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञैः, गच्छन्त्यमूढाः पदमव्ययं तत्।। ५

निर्मानमाहा जितसंगदोषा, अध्यात्म पाहून निवेच काम।
द्वंद्वास त्यागे सुखदुःखनामे, जातात ज्ञानी पदि अव्ययी त्या।। ५

Gone ego, lure, contact-faults, on soul-study desire goes;
casting duels of joy-pain, savants reach immutable state. 5

न तद्भासयते सूर्यो, न शशांको न पावकः। यद्गत्वा न निवर्तन्ते, तद्धाम परमं मम।। ६
न त्यास उजळी सूर्य, चंद्रमाही न अग्निही। जेथूनि परती नाही, ते धाम परमं मम।। ६
Neither sun or moon or fire illumines it; whence there is no return, that's my supreme home. 6

ममैवांशो जीवलोके, जीवभूतः सनातनः। मनःषष्ठानीन्द्रियाणि, प्रकृतिस्थानि कर्षति।। ७
माझाच अंश लोकात, जीव आहे सनातन। मना नि पाच इंद्रिया, प्रकृतीतूनि खेचितो।। ७
My fragment in world is eternal embodied soul; it draws five senses and mind from Nature. 7

शरीरं यदवाप्नोति, यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः। गृहीत्वैतानि संयाति, वायुर्गन्धानिवाशयात्।। ८
शरीर जेहि घेताना, सोडतानाहि जीव तो। आणीत नेत इंद्रियां, वायू गंधांस ज्यापरी।। ८
Soul while acquiring, leaving body; brings, carries away senses, like wind carries fragrance. 8

श्रोत्रं चक्षुः स्पर्शनं च, रसनं घ्राणमेव च। अधिष्ठाय मनश्चायं, विषयानुपसेवते।। ९
कान डोळे त्वचा आणि, रसना नाकही तसे। आश्रयूनि मनासी हा, विषयां उपभोगितो।। ९
Ears, eyes, skin, tongue, nose too; and mind by supporting, he enjoys objects. 9

उत्क्रामन्तं स्थितं वाऽपि, भुञ्जानं वा गुणान्वितम्। विमूढा नानुपश्यन्ति, पश्यन्ति ज्ञानचक्षुषः।। १०
देहान्ति वा शरीरात, भोगात वा गुणातही। मूढ पाहे न आत्म्यासी, पाहतो ज्ञाननेत्रि तो।। १०
As leaving/being in body, in enjoyment n quality; ignorant sees not soul, knowledge-visionary sees. 10

यतन्तो योगिनश्चैनं, पश्यन्त्यात्मन्यवस्थितम्। यतन्तोऽप्यकृतात्मानो, नैनं पश्यन्त्यचेतसः।। ११

यत्नाने योगिही यास, पाहती हृदयस्थिता। यत्नेही न असंस्कृत, न पाहे ज्ञानहीन जो।। ११

Yogis see heart-staying soul with efforts; uncultured ignorant doesn't see even with efforts. 11

यदादित्यगतं तेजो, जगद्भासयतेऽखिलम्। यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ, तत्तेजो विद्धि मामकम्।। १२

जे आदित्यातले तेज, उजळे विश्व पूर्णचि। जे चंद्र आणि अग्नीत, ते तेज जाण तू मम।। १२

Sun-brilliance illumines entire world; which is in moon, fire, that's my brilliance you know. 12

गामाविश्य च भूतानि, धारयाम्यहमोजसा। पुष्णामि चौषधीः सर्वाः, सोमो भूत्वा रसात्मकः।। १३

पृथ्वीत शिरुनी भूते, धरितो मम शक्तिने। पोसितो वृक्ष हे सारे, चंद्र होतो रसात्मक।। १३

Entering earth, I support beings with my energy; nourish herbs by being sap-full moon. 13

अहं वैश्वानरो भूत्वा, प्राणिनां देहमाश्रितः। प्राणापानसमायुक्तः, पचाम्यन्नं चतुर्विधम्।। १४

मी वैश्वानर होऊनि, प्राणिदेहात राहतो। प्राणापानास जोडूनि, पचवी अन्न चारही।। १४

I becoming fire stay in being-bodies; joining in-out breaths, I digest four food-types*. 14

सर्वस्य चाहं हृदि संनिविष्टो, मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च।
वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो, वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम्।। १५

सर्वांचिया मी हृदयी रहातो, माझ्यामुळे ज्ञान स्मृतीविस्मृतीही।
मी सर्व वेदानिच होत ज्ञात, वेदांस कर्ताहि नि जाणता मी।। १५

I dwell in all hearts; from me spring knowledge, memory, oblivion;
I am known by Vedas, I am Veda-author, knower. 15

द्वाविमौ पुरुषौ लोके, क्षरश्चाक्षर एव च। क्षरः सर्वाणि भूतानि, कुटस्थोऽक्षर उच्यते।। १६

दोन पुरुष हे लोकी, क्षर आणिक अक्षर। क्षर सारीच ही भूते, जीवात्मा तोचि अक्षर।। १६

There are two Persons in world, perishable, imperishable;
perishable are all living beings, embodied soul is imperishable. 16

उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः, परमात्मेत्युदाहृतः। यो लोकत्रयमाविश्य, बिभर्त्यव्यय ईश्वरः।। १७

परं पुरुष तो अन्य, परमात्माच बोलती। जो त्रिलोकी प्रवेशूनि, पोसे अव्यय ईश्वर।। १७

Other is supreme Person, supreme soul; who by occupying tri-world supports immutable God. 17

यस्मात्क्षरमतीतोऽहम्, अक्षरादपि चोत्तमः। अतोऽस्मि लोके वेदे च, प्रथितः पुरुषोत्तमः।। १८

कारण मी क्षरापार, अक्षराहून उत्तम। मी ह्या लोकांत वेदांत, प्रसिद्ध पुरुषोत्तम।। १८

As I transcend destructible; best than indestructible; I am supreme Person in world n Vedas. 18

यो मामेवमसंमूढो, जानाति पुरुषोत्तमम्। स सर्वविद्भजति मां, सर्वभावेन भारत।। १९

जो मजसी असा ज्ञानी, जाणतो पुरुषोत्तमा। तो सर्वज्ञ भजे माते, सर्वभावेच भारता।। १९

Savant knowing me as supreme Person; that omniscient devotes me wholeheartedly, Bharata! 19

इति गुह्यतमं शास्त्रम्, इदमुक्तं मयाऽनघ। एतद्बुद्ध्वा बुद्धिमान्स्यात्, कृतकृत्यश्च भारत।। २०

असे गुह्यतम शास्त्र, बोलिलो मी निरामया। जाणुनी होतसे ज्ञानी, कृत कृतार्थ अर्जुन।। २०

Such most secret doctrine is told by me; its knower is savant n has his duties fulfilled, Arjuna! 20

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे पञ्चदशोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील पंधरावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter XV 'Supreme Person Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

14 **Four Types of Foods***: These foods are those that are dry, juscy, kooked, roasted.

CHAPTER XVI: DIVINE AND DEMONIC WEALTH YOGA

Introduction

Lord explains: Fearlessness, Mind-purity, Firmness in knowledge and yoga, Charity, Sense-restraint, Yadnya, Study, Severity, Humility, Non-violence, Truth, Non-anger, Peace, Non slander; Pity, Non greed, Gentleness, Steadiness, Vigour, Patience, Firmness, Purity, Non-enmity and Non-pride are innate Divine wealth. Arjuna, you are born with this wealth. Hypocrisy, Arrogance, Over-pride, Anger, Harshness and Ignorance are innate Demonic wealth.

Those with demonic wealth don't understand tendency, renunciation, piousness or pure behaviour. They think that world is run sans God and there's no motive else than sex in world. They are born to destroy world. They are prone to constant worry and anger. They treat everyone as enemy and wish to gain enormous wealth. They are surely destined to go to hell. I send these constant haters to demonic clans forever. Still they are determined to carry on evil deeds and go to still lower births.

Desire, anger and lust are gates to hell. One who avoids these gates gains supreme status. You on knowing scriptures, follow your destined karma.

BHAGAVAD GITA TODAY

सोळावा अध्याय - दैवासुरसंपद्विभागयोग

Chapter XVI - Divine and Demonic Wealth Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) **Shribhagawan said**

अभयं सत्त्वसंशुद्धिः, ज्ञानयोगव्यवस्थितिः। दानं दमश्च यज्ञश्च, स्वाध्यायस्तप आर्जवम्।। १

निर्भयता मनःशुद्धि, ज्ञान योगात स्थीरता। दान दम नि यज्ञेही, स्वाध्याय तप आर्जव।। १

Fearlessness, mind purity, steadiness in knowledge-yoga;
charity, sense-restraint, yadnya, study, severity, humility. 1

अहिंसा सत्यमक्रोधः, त्यागःशान्तिरपैशुनम्। दया भूतेष्वलोलुप्त्वं, मार्दवं ह्रीरचापलम्।। २

अहिंसा सत्य अक्रोध, त्याग शांती अनिंदता। भूतदया अनासक्ती, मृदुता लाज स्थीरता।। २

Non-violence, truth, non-anger, discarding, peace, non slander;
pity, non greed, gentleness, humility, steadiness. 2

तेजः क्षमा धृतिः शौचम्, अद्रोहो नातिमानिता। भवन्ति संपदं दैवीम्, अभिजातस्य भारता।। ३

तेज क्षमा धृती शौच, अशत्रुता अगर्वता। येतात संपदा दैवी, जन्मजाताचि भारत।। ३

Vigour, patience, firmness, purity, non-enmity, non-pride; are innate divine wealth, Bharata! 3

दम्भो दर्पोऽभिमानश्च, क्रोधः पारुष्यमेव च। अज्ञानं चाभिजातस्य, पार्थ संपदमासुरीम्।। ४
दम्भ दर्प अहंकार, क्रोध आणि कठोरता। अज्ञान जन्मजाताची, पार्था संपत्ति आसुरी।। ४
Hypocrisy, arrogance, over-pride, anger, harshness; ignorance are innate demonic wealth. 4

दैवी सम्पद्विमोक्षाय, निबन्धायासुरी मता। मा शुचः संपदं दैवीम्, अभिजातोऽसि पाण्डव।। ५
संपदा दैवि मोक्षाला, बंधाला हेतु आसुरी। न शोकु, संपदा दैवी, प्राप्त आहे तु पाण्डवा।। ५
Divine wealth leads to liberation, demonic to bondage, don’t grieve, you have divine wealth. 5

द्वौ भूतसर्गौ लोकेऽस्मिन्, दैव आसुर एव च। दैवो विस्तरशः प्रोक्त, आसुरं पार्थ मे शृणु।। ६
भूत वर्ग जगी दोन, दैवि आणिक आसुरी। दैवि विस्तृत बोलीलो, आसुरी पार्थ ऐक तू।। ६
In world divine, demonic are two types of beings; divine are elaborated, hear about demonic. 6

प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च जना न विदुरासुराः। न शौचं नापि चाचारो न सत्यं तेषु विद्यते।। ७
प्रवृत्ती आणि निवृत्ती, लोक नेणति आसुरी। नसे शौच न आचार, सत्यही ना कळे तयां।। ७
Demonic people aren’t aware of activity or inactivity; or pure conduct or truth. 7

असत्यमप्रतिष्ठं ते, जगदाहुरनीश्वरम्। अपरस्परसंभूतं, किमन्यत्कामहैतुकम्।। ८
असत्य ते निराधार, जग हे ईश्वराविना। चालते नियमावीण, काम हेतू नसे दुजा।। ८
World is untrue, unsupported sans God; un-interconnected*, no motive else than sex. 8

एतां दृष्टिमवष्टभ्य, नष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः। प्रभवन्त्युग्रकर्माणः, क्षयाय जगतोऽहिताः।। ९

हीच दृष्टी स्विकारूनी, नष्टात्मा अल्पबुद्धि ते। जन्मती क्रूरकर्मी ते, नाशा नि अहिता जगा।। ९

Accepting this view, lost soul of weak-intellect; cruel rise for world’s destruction n damage. 9

काममाश्रित्य दुष्पूरं, दम्भमानमदान्विताः। मोहाद् गृहीत्वाऽसद्ग्राहान्, प्रवर्तन्तेऽशुचिव्रताः।। १०

कामना दुर्धर घेती, दम्भ मान मदांध जे। मोहे घेत व्रते मिथ्या, करिती भ्रष्ट कर्म ते।। १०

Those with insatiable desire, hypocrisy, pride, arrogance;
via lure take false vows, do corrupt karma. 10

चिन्तामपरिमेयां च, प्रलयान्तामुपाश्रिताः। कामोपभोगपरमां, एतावदिति निश्चिताः।। ११

चिंतेला अपरंपार, मरेतोवरि आश्रित। कामभोगात उत्सूक, असे झालेत निश्चयी।। ११

They are refuge to immense anxiety till death; eager in desire-enjoyment; so they are resolved. 11

आशापाशशतैर्बद्धाः, कामक्रोधपरायणाः। ईहन्ते कामभोगार्थम्, अन्यायेनार्थसञ्चयान्।। १२

शताशा पाश बंधात, कामक्रोधपरायण। करिती कामभोगार्थ, अन्याये धनसंचय।। १२

Trapped in 100 of hopes, addicted to lust, anger; for sexual joy unjustly amassing wealth. 12

इदमद्य मया लब्धम्, इमं प्राप्स्ये मनोरथम्। इदमस्तीदमपि मे, भविष्यति पुनर्धनम्।। १३

आज हे मजला प्राप्त, फळले हे मनोरथ। हे माझे, हे तरी माझे, होणे आहे पुन्हा धन।। १३

I gained it today, aspiration is fulfilled; this is mine, this wealth will be mine again. 13

असौ मया हतः शत्रुः, हनिष्ये चापरानपि। ईश्वरोऽहमहं भोगी, सिद्धोऽहं बलवान्सुखी।। १४
हा मीच मारिला शत्रू, मारीन दूसराहि तो। ईश्वर मीच, भोगी मी, सिद्धही मी बळी सुखी।। १४
I killed a foe, I shall kill other too; I am God, enjoyer, perfected, mighty and happy. 14

आढ्योऽभिजनवानस्मि, कोऽन्योऽस्ति सदृशो मया। यक्ष्ये दास्यामि मोदिष्य, इत्यज्ञानविमोहिताः।। १५
धनाढ्य मी कुलोत्पन्न, कोण माझ्या असे सम। यज्ञ दानात संतोषे, असे अज्ञानमोहित।। १५
I am wealthy, well-born, none is like me; I am content in Yadnya, charity; ignorant are lured. 15

अनेकचित्तविभ्रान्ता, मोहजालसमावृताः। प्रसक्ताः कामभोगेषु, पतन्ति नरकेऽशुचौ।। १६
अनेक भ्रांति चित्तास, मोहजालात गुंतले। आसक्त कामभोगात, पडती नरकात ते।। १६
Mind deluded variously, entangled in lure-web; addicted to desire-joy, they fall in hell. 16

आत्मसंभाविताः स्तब्धा, धनमानमदान्विताः। यजन्ते नामयज्ञैस्ते, दम्भेनाविधिपूर्वकम्।। १७
स्वयंपूजित गर्विष्ठ, धनमाने मदांध जे। यजिती नाम-उद्देशे, दंभाने विधि सोडुनी।। १७
Self-glorified, prideful, wealth-arrogant; do namesake Yadnya hypocritically sans rules. 17

अहंकारं बलं दर्पं, कामं क्रोधं च संश्रिताः। मामात्मपरदेहेषु, प्रद्विषन्तोऽभ्यसूयकाः।। १८
अहंकारे बले दर्पे, काम क्रोधे भरूनिया। मला स्व पर देहात, द्वेषिती आसुयीच ते।। १८
With egoism, force, pride, desire, anger; envious men hate me abiding in their n other's body. 18

तानहं द्विषतः क्रूरान्, संसारेषु नराधमान्। क्षिपाम्यजस्रमशुभान्, आसुरीष्वेव योनिषु।। १९
मी त्यां द्वेष्ट्यां नि क्रूरांना, संसारात नराधमां। टाकितो नित्य पाप्यांना। असूरींच्याच योनित।। १९
These cruel haters, lowliest men in world; I constantly allot sinners in demonic species. 19

आसुरीं योनिमापन्ना, मूढा जन्मनि जन्मनि। मामप्राप्यैव कौन्तेय, ततो यान्त्यधमां गतिम्।। २०
आसुरी योनि पावूनी, मूर्ख ते जन्म जन्मती। मला न मिळता पार्था, पावती अधमा गती।। २०
Those fools gaining demonic species are born repeatedly; not gaining me, gain lowest state. 20

त्रिविधं नरकस्येदं, द्वारं नाशनमात्मनः। कामः क्रोधस्तथा लोभः, तस्मादेतत्त्रयं त्यजेत्।। २१
त्रिविध नरकाचे हे, द्वारचि आत्मनाशक। काम क्रोध तसा लोभ, म्हणोनि या तिघां त्यजी।। २१
This self-ruining triple gate of hell; consists of desire, anger, lust, so discard these three. 21

एतैर्विमुक्त : कौन्तेय, तमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः। आचरत्यात्मनःश्रेयः, ततो याति परां गतिम्।। २२
यांतूनि सुटला पार्था, तमद्वारातुनी नर। आचरे आत्मश्रेयासी, तेणे प्राप्त परं गती।। २२
Partha, man freed from these dark gates; acts in self-excellence and reaches supreme goal. 22

यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य, वर्तते कामकारतः। न स सिद्धिमवाप्नोति, न सुखं न परां गतिम्।। २३
जो शास्त्रविधि त्यागूनी, वर्ततो कामप्रेरित। न तो सिद्धीस पावेल, ना सुखे ना परंगती।। २३
Who casts text-rules, inspired by desire; he won’t gain perfection, bliss or supreme goal. 23

तस्माच्छास्त्रं प्रमाणं ते, कार्याकार्यव्यवस्थितौ। ज्ञात्वा शास्त्रविधानोक्तं, कर्म कर्तुमिहार्हसि।। २४

तरी प्रमाण तुला शास्त्रे, अकार्य कार्य जाणण्या। जाणूनि शास्त्रवक्तव्ये, कर्मे आचर योग्य तू।। २४

Texts are standard to you, to know duty, non-duty; knowing text-word, you do proper karma. 24

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे दैवासुरसंपद्विभागयोगो नाम षोडशोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील दैवासुरसंपत्तीविभागयोग नामे सोळावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter XVI 'Divine and Demonic Wealth Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

8 **Un-interconnected***: A-paraspara-sambhuta, argument that world has not been created based on cause-causationtheory but is being run sans existence of rational rules.

CHAPTER XVII: TRI-FAITH DIVISION YOGA

Introduction

Arjuna asks: What are their loyalty who casting text rituals worship faithfully, Krishna!

Lord replies: Faith consists of tri-quality of pious, passionate and dark. Man is what his faith is.

Like faith, food, yadnya, severity and charity also consist of tri-quality. Lord elaborates their differences as per their quality.

Lord then explains: Absolute Brahma which is known by tri-names of Aum, Tat and Sat that created Brahmin, yadnya and Vedas. The functions of yadnya, charity and severity of Brahma-knower routinely start with Aum. Then by discarding fruit motive they are carried out by liberation-seekers with utterance of Tat. Sat is used for fulfilment of auspicious karma by nullifying the interfering lacunae. One who performs yadnya sans faith and with great hesitancy is called as Asat (Untruthful).

BHAGAVAD GITA TODAY

सतरावा अध्याय - श्रद्धात्रयविभागयोग

Chapter XVII - Tri-Faith Division Yoga

अर्जुन उवाच। - (अर्जुन म्हणाला) Arjun said

ये शास्त्रविधिमुत्सृज्य, यजन्ते श्रद्धयान्विताः। तेषां निष्ठा तु का कृष्ण, सत्त्वमाहो रजस्तमः।। १

जे शास्त्रविधि त्यागूनि, यजती भाव ठेवुनी। त्यांची निष्ठा कशी कृष्णा, सत्त्व राजस की तमो।। १

Who casting text-rules, worship faithfully; what is their loyalty pious, passionate or dark? 1

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

त्रिविधा भवति श्रद्धा, देहिनां सा स्वभावजा। सात्त्विकी राजसी चैव, तामसी चेति तां शृणु।। २

त्रिवीध असते श्रद्धा, देहींची ती स्वभावतः। सात्त्विकी राजसी आणि, तामसी हेच ऐक तू।। २

Faith is threefold of embodied beings naturally; pious, passionate n dark; you hear that. 2

सत्त्वानुरूपा सर्वस्य, श्रद्धा भवति भारत। श्रद्धामयोऽयं पुरुषो, यो यच्छ्रद्धः स एव सः।। ३

भावानुरूप सर्वांची, श्रद्धा होतेच भारता। श्रद्धानुरूप माणूस, जशी श्रद्धा तसाच तो।। ३

Faith of all tallies with their nature, Bharata; man is made up of faith, he is what his faith is. 3

यजन्ते सात्त्विका देवान्, यक्षरक्षांसि राजसाः। प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये, यजन्ते तामसा जनाः।। ४
सात्त्विकी पूजिती देवां, यक्षराक्षास राजस। प्रेतां भूतगणां अन्य, पूजिती तामसी जन।। ४
Pious worship Gods, passionate worship demigods and dark worship corpses n ghosts. 4

अशास्त्रविहितं घोरं, तप्यन्ते ये तपो जनाः। दम्भाहंकारसंयुक्ताः, कामरागबलान्विताः।। ५
शास्त्रनिषिद्ध जे घोर, करिती तप जे जन। अहंकार नि दंभाने, कामलोभे बलात नि ।। ५
What text-prohibited violent severities men do; due to ego, arrogance, desire, lust n force. 5

कर्षयन्तः शरीरस्थं, भूतग्राममचेतसः। मां चैवान्तःशरीरस्थं, तान्विद्ध्यासुरनिश्चयान्।। ६
सुकवीती शरीरस्थ, पंचभूतास अज्ञ जे। मलाही अंतरातील, जाणा असुर निश्चये।। ६
These ignorant drying five elements in body; n insider me too, know surely to be demonic. 6

आहारस्त्वपि सर्वस्य, त्रिविधो भवति प्रियः। यज्ञस्तपस्तथा दानं, तेषां भेदमिमं शृणु।। ७
आहारही तसा सर्वां, त्रिवीध असतो प्रिय। यज्ञ तप तसे दान, त्यांच्या भेदास ऐक तू।। ७
Threefold is food relished by all; so are Yadnya, severity, charity, hear their distinction. 7

आयुःसत्त्वबलारोग्य, सुखप्रीतिविवर्धनाः। रस्याः स्निग्धाः स्थिरा हृद्या, आहाराः सात्त्विकप्रियाः।। ८
आयु सत्त्वबलारोग्य, सुखप्रीतिविवर्धक। रस्य स्निग्ध स्थिरे हृद्य, आहार सात्त्विका प्रिय।। ८
Promoting life, piousness; strength, health, pleasure and love;
juicy, fatty, pleasing foods are relished by pious. 8

कट्वाम्ललवणात्युष्ण, तीक्ष्णरूक्षविदाहिनः। आहारा राजसस्येष्टा, दुःखशोकामयप्रदाः।। ९

आम्ल खारे कटू तीक्ष्ण, अत्युष्ण रुक्ष दाहक। आहार राजसा इष्ट, दुःख शोकप्रदायक।। ९

Acidic, salty, bitter pungent, hot, harsh, burning;
foods are desired by passionate producing pain, grief, disease. 9

यातयामं गतरसं, पूति पर्युषितं च यत्। उच्छिष्टमपि चामेध्यं, भोजनं तामसप्रियम्।। १०

अति शीत रसहीन, दुर्गंधी नि शिळेहि जे। उष्टे नि अपवित्राही, भोजनी प्रीत तामसा।। १०

Very cold, tasteless, stinking and stale; refused and impure foods are relished by dark. 10

अफलाकाङ्क्षिभिर्यज्ञो, विधिदृष्टो य इज्यते। यष्टव्यमेवेति मनः, समाधाय स सात्त्विकः।। ११

फलेच्छा सोडुनी यज्ञ, विधीपूर्वक आचरे। कर्तव्य मानुनी केला, संतोषे तोच सात्त्विक।। ११

Yadnya sans fruit-desire performed per rituals; treating as duty, with contentment is pious. 11

अभिसंधाय तु फलं, दम्भार्थमपि चैव यत्। इज्यते भरतश्रेष्ठ तं, यज्ञं विद्धि राजसम्।। १२

उद्देशही फलामध्ये, देखाव्यास्तव आणि जो। पूजिला भारता श्रेष्ठा, तो यज्ञ जाण राजस।। १२

With fruit-desire, for display; which is worshiped Arjuna, know that Yadnya as passionate. 12

विधिहीनमसृष्टान्नं, मन्त्रहीनमदक्षिणम्। श्रद्धाविरहितं यज्ञं, तामसं परिचक्षते।। १३

विधी ना अन्नदानेही, मंत्र नि दक्षिणेविना। श्रद्धेविनाच जो यज्ञ, तामस यज्ञ सांगती।। १३

Conducted sans rules, food, charity, mantras n fees; sans faith is called as dark Yadnya. 13

देवद्विजगुरुप्राज्ञ, पूजनं शौचमार्जवम्। ब्रह्मचर्यमहिंसा च, शारीरं तप उच्यते।। १४
देव द्विज गुरू ज्ञानी, पूजन शौच नम्रता। ब्रह्मचर्य अहिंसा नि, कायिक तप बोलती।। १४
Worshiping God, Brahmin, savant, guru, purity, humility; celibacy, non-violence r Body-severity. 14

अनुद्वेगकरं वाक्यं, सत्यं प्रियहितं च यत्। स्वाध्यायाभ्यसनं चैव, वाङमयं तप उच्यते।। १५
उद्वेग नसे वाक्यात, सत्य प्रिय हितावह। स्वाध्याय नि जपाभ्यास, वाचिक तप बोलती।। १५
Non-annoying, truthful, pleasant, beneficial talk; study n text-recital are Speech-severity. 15

मनःप्रसादः सौम्यत्वं, मौनमात्मविनिग्रहः। भावसंशुद्धिरित्येतत्, तपो मानसमुच्यते।। १६
प्रसन्न मन सौम्यत्व, मौन नि आत्मसंयम। शुद्ध भावात केलेले, तप मानस बोलती।। १६
Mind-serenity, simplicity, silence, self-control; sense-purity are Mind-severity. 16

श्रद्धया परया तप्तं, तपस्तत्त्रिविधं नरैः। अफलाकाङ्क्षिभिर्युक्तैः, सात्त्विकं परिचक्षते।। १७
श्रद्धापूर्वक केलेले, त्रिवीध तप मानवे। फले न इच्छिणाऱ्याने, सात्त्विक त्यास बोलती।। १७
Threefold severity practiced with faith by men; sans fruit-desire is said to be pious. 17

सत्कारमानपूजार्थं, तपो दम्भेन चैव यत्। क्रियते तदिह प्रोक्तं, राजसं चलमध्रुवम्।। १८
सत्कार-मान-पूजार्थ, दंभ ठेवूनि जे तप। केले जे त्यास बोलीले, राजस चल अस्थिर।। १८
Severity done to gain respect, honour, reverence, with pride; is passionate, fickle n unsteady. 18

मूढग्राहेणात्मनो यत्, पीडया क्रियते तपः। परस्योत्सादनार्थं वा, तत्तामसमुदाहृतम्।। १९
मूढ हट्टे स्वतःला जे, पीडुनि करिती तप। दुसऱ्याच्या अनिष्टास, तेच तामस बोलिले।। १९
Severity done with foolish obstinacy by causing self-torture; or other's destruction is dark. 19

दातव्यमिति यद्दानं, दीयतेऽनुपकारिणे। देशे काले च पात्रे च, तद्दानं सात्त्विकं स्मृतम्।। २०
देणे कर्तव्य जे दान, जो फेडु ना शके तया। सत्काल-स्थल-सत्पात्री, सात्त्वीक दान ते म्हणा।। २०
Charity given as duty that can't be repaid, at proper place, time to worthy man is pious. 20

यत्तु प्रत्युपकारार्थं, फलमुद्दिश्य वा पुनः। दीयते च परिक्लिष्टं, तद्दानं राजसं स्मृतम्।। २१
जेही प्रत्युपकारार्थ, फलोद्देशेचि वा पुन्हा। दिले जाते महाकष्टे, राजस दान ते म्हणा।। २१
Charity given with hope of return-favour, fruit-desire; with great hesitancy is passionate. 21

अदेशकाले यद्दानम्, अपात्रेभ्यश्च दीयते। असत्कृतमवज्ञातं, तत्तामसमुदाहृतम्।। २२
अकाळी अस्थळी दान, अपात्रासी दिले जरी, अनादरे तुच्छतेने, तामस दान ते म्हणा।। २२
Charity given at wrong place, time to unworthy man; with disrespect n contempt is dark. 22

ॐ तत्सदिति निर्देशो, ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः। ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च, यज्ञाश्च विहिताः पुरा।। २३
ॐ तत् सत अशा नामे, ब्रह्म सांगितले त्रिधा। ब्राह्मण वेद त्यायोगे, जन्मले यज्ञ पूर्विचे।। २३
Aum Tat Sat* denotes threefold Brahma; by which Brahmin, Veda, ancient Yadnya were born. 23

तस्मादोमित्युदाहृत्य, यज्ञदानतपःक्रियाः। प्रवर्तन्ते विधानोक्ताः, सततं ब्रह्मवादिनाम्।। २४
तरी ओम्कार उच्चारे, यज्ञ दान तपक्रिया। सुरू होतात शास्त्रोक्त, नेमाने ब्रह्मवादिच्या।। २४
By Aum utterance textual acts of Yadnya, charity, severity of Brahma-knower routinely start. 24

तदित्यनभिसंधाय, फलं यज्ञतपःक्रियाः। दानक्रियाश्च विविधाः, क्रियन्ते मोक्षकाङ्क्षिभिः।। २५
तत् कारे त्यागुनी हेतू, फल यज्ञ तपक्रिया। दानक्रिया बहू होती, मोक्षमार्गी कडूनि या।। २५
By 'Tat' utterance sans fruit-desire, Yadnya, severity; charity acts are done by liberation-seekers. 25

सद्भावे साधुभावे च, सदित्येतत्प्रयुज्यते। प्रशस्ते कर्मणि तथा, सच्छब्दः पार्थ युज्यते।। २६
सद्भावे शुद्धभावे नि, ङ्गसत्फनाम हे प्रयोजिती। शुभकर्मातही तैसे, ङ्गसत्फशब्दा पार्थ योजिती।। २६
'Sat' is used in true pure sense; and 'Sat' is also used in auspicious karma, Partha! 26

यज्ञे तपसि दाने च, स्थितिः सदिति चोच्यते। कर्म चैव तदर्थीयं, सदित्येवाभिधीयते।। २७
यज्ञ तप नि दानाच्या, स्थितीला सत सांगती। कर्म जे होत त्यासाठी, सत ऐसेच सांगती।। २७
State of Yadnya, severity, charity is called 'Sat'; karma done for it is also called as 'Sat'. 27

अश्रद्धया हुतं दत्तं, तपस्तप्तं कृतं च यत्। असदित्युच्यते पार्थ, न च तत्प्रेत्य नो इह।। २८

श्रद्धेविनाच जो यज्ञ, कष्टाने कृत जे तप। असत सांगती पार्था, न लाभे मरता जिता।। २८

Yadnya done sans faith, severity done with difficulty;
they are untruthful*, worthless while living, on death. 28

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे श्रद्धात्रयविभागयोगो नाम सप्तदशोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील श्रद्धात्रयविभागयोग नामे सतरावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter XVII 'Tri-Faith Division Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

23 **Aum Tat Sat***: Aum expresses supremacy of Brahma, Tat expresses universality of Brahma and Sat expresses absoluteness of Brahma.

28 **Asat***: Untruth.

CHAPTER XVIII: LIBERATION AND RENUNCIATION YOGA

Introduction

Arjuna enquires: Lord, I intend to know principle of renunciation and discarding karmas.

Lord replies: Discarding desired karmas is called as renunciation by pundit and discarding karma-fruits is called as relinquishment by experts. Savant say that Yadnya, charity and severity should never be discarded but only faulty karmas are to be dicarded. My best opinion is that all karmas be done by discarding karma-fruit affection. Relinquishment is of pious, passionate and dark qualities. There are five reasons for karma achievement namely body, doer, senses, their functions and divine intervention. Knowledge, karma, doer, intellect, courage and pleasure consist of tri-qualities of pious, passionate and dark. The fourfold social class of Brahmins, Warriors, Traders and servants have been formed due to their karma and quality. They have specific self-karmas to perform as per their innate nature. Self-duty may be inferior, still it is better than else's duty, as else's duty is fearsome.

Lord says: Arjuna never discard your self-duty. As your natural tendency will make you fight. Your resolution of not fighting this war is futile and in vain. God dwelling in all hearts spins all Beings as if mounted on Illusory-energy machine. So surrender to him. So far I have told you most secret knowledge. So now you do whatever you wish. You be my devotee, so you will gain me. This is my promise to you.

You never tell this secret dialogue between us to any non-devotee or hater of mine. Whoever studies this dialogue will gain liberation. On hearing this profound knowledge from Lord,

Arjuna declared: My lure has vanished. My memory is restored by your grace and I have become doubtless. Now I will follow your words.

BHAGAVAD GITA TODAY

अठरावा अध्याय - मोक्षसंन्यासयोग

Chapter XVIII - Liberation and Renunciation Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

संन्यासस्य महाबाहो, तत्त्वमिच्छामि वेदितुम्। त्यागस्य च हृषीकेश, पृथक्केशिनिषूदन।। १

संन्यासाचे महाबाहो, तत्त्वास जाणु इच्छितो। त्यागासही हृषीकेशा, वेगळे केशिनाशका।। १

Krishna, I wish to know essence of renunciation; relinquishment, separately, Keshi-slayer. 1

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

काम्यानां कर्मणां न्यासं, संन्यासं कवयो विदुः। सर्वकर्मफलत्यागं, प्राहुस्त्यागं विचक्षणाः।। २

त्यागास काम्य कर्माच्या, म्हणे संन्यास पंडित। सर्व कर्मफले त्यागा, म्हणती त्याग कूशल।। २

Discarding desired karma is renunciation, says Pundit;
discarding all karma-fruits is relinquishment, says discarding expert. 2

त्याज्यं दोषवदित्येके, कर्म प्राहुर्मनीषिणः। यज्ञदानतपःकर्म, न त्याज्यमिति चापरे।। ३

त्यजावे दोषयुक्तास, कर्मा, विद्वान सांगती। यज्ञ दान तपे कर्म, न त्यागावे असे दुजे।। ३

Learned say faulty karmas be cast; some say Yadnya, charity, severity karmas not to be cast. 3

निश्चयं शृणु मे तत्र, त्यागे भरतसत्तम। त्यागो हि पुरुषव्याघ्र, त्रिविधः संप्रकीर्तितः।। ४
निश्चया ऐक माझ्या या, त्यागाच्या भरतोत्तमा। त्यागही पुरुषाव्याघ्रा, त्रिविध बोलिला असे।। ४
Hear my resolve of relinquishment, Bharatottama; it is told as threefold, Arjuna! 4

यज्ञदानतपःकर्म, न त्याज्यं कार्यमेव तत्। यज्ञो दानं तपश्चैव, पावनानि मनीषिणाम्।। ५
यज्ञ-दाने-तपे कर्मे, न त्याज्य कार्य हे कधी। यज्ञ दाने तपे आणि, पावन पंडितासही।। ५
Yadnya, charity, severity karmas should be never cast; Yadnya, charity, severity purify Pundit. 5

एतान्यपि तु कर्माणि, सङ्गं त्यक्त्वा फलानि च। कर्तव्यानीति मे पार्थ, निश्चितं मतमुत्तमम्।। ६
ही सर्वही परी कर्मे, आसक्ती त्यागुनी फले। करावी, मम हे पार्था, निश्चित मत उत्तम।। ६
But all these karmas be done by casting fruit-attachment; that is my firm best view, Partha! 6

नियतस्य तु संन्यासः, कर्मणो नोपपद्यते। मोहात्तस्य परित्यागः, तामसः परिकीर्तितः।। ७
नियतकर्मसंन्यास, नाहीच योग्य तो असे। मोहे केला परित्याग, तामस मात्र बोलिला।। ७
Renunciation of assigned karmas is improper; relinquishment done with lure is dark. 7

दुःखमित्येव यत्कर्म, कायक्लेशभयात्त्यजेत्। स कृत्वा राजसं त्यागं, नैव त्यागफलं लभेत्।। ८
दुःखरूपच जे कर्म, कायाक्लेशभये त्यजे। केला राजस तो त्याग, न त्यास फळ लाभते।। ८
Casting painful karma due to fear of body-suffering; is passionate and it doesn't gain fruit. 8

कार्यमित्येव यत् कर्म, नियतं क्रियतेऽर्जुन। सङ्गं त्यक्त्वा फलं चैव, स त्यागः सात्त्विको मतः।। ९

कर्तव्यास्तव जे कर्म, केले नियत अर्जुना। आसक्ती फल त्यागूनि, त्याग सात्त्विक तो म्हणा।। ९

Assigned karma done as duty; by casting fruit-attachment is pious relinquishment. 9

न द्वेष्ट्यकुशलं कर्म, कुशले नानुषज्जते। त्यागी सत्त्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः।। १०

ना द्वेषी अशुभा कर्मा, शुभी नाहीच सक्त जो। त्यागी सत्त्वसमाविष्ट, ज्ञानी तो गतसंशय।। १०

Not hating impious karma, craving for pious karma; essence-knower relinquisher is savant. 10

न हि देहभृता शक्यं, त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः। यस्तु कर्मफलत्यागी, स त्यागीत्यभिधीयते।। ११

न देहधारका शक्य, त्याग कर्मात पूर्णतः। जोही कर्मफला त्यागे, तोच त्यागी असे म्हणा।। ११

It is impossible for embodied to fully cast karma; he casting karma-fruits is relinquisher. 11

अनिष्टमिष्टं मिश्रं च, त्रिविधं कर्मणः फलम्। भवत्यत्यागिनां प्रेत्य, न तु संन्यासिनां क्वचित्।। १२

अनिष्ट इष्ट वा मिश्र, कर्माची तीन ही फळे। अत्यागी मरता पावे, संन्यासी न पवे कधी।। १२

Undesired, desired, mixed are three fruits of karma;
gained on death by non-relinquisher, hermit never gains. 12

पञ्चैतानि महाबाहो, कारणानि निबोध मे। सांख्ये कृतान्ते प्रोक्तानि, सिद्धये सर्वकर्मणाम्।। १३

पाच ही कारणे पार्था, जाण माझ्याकडूनि तू। सांख्यमतात बोलीली, कर्म सिद्धीस सर्व ती।। १३

Learn from me five causes; as stated in Samkhya doctrine for all karma-perfection. 13

अधिष्ठानं तथा कर्ता, करणं च पृथग्विधम्। विविधाश्च पृथक्चेष्टा, दैवं चैवात्र पञ्चमम्।। १४
शरीर नि तसा कर्ता, इंद्रिये वेगवेगळी। विवीध नि पृथक्क्रिया, दैव हे येथ पाचवे।। १४
Body, doer, different senses; many distinct functions*, divine intervention is fifth cause. 14

शरीरवाङ्मनोभिः यत्, कर्म प्रारभते नरः। न्याय्यं वा विपरीतं वा पञ्चैते तस्य हेतवः।। १५
शरीरमनवाणीने, कर्म जे आचरे नर। शास्त्रोक्त वा अशास्त्रोक्त, पाच ही त्यास कारणे।। १५
Man following karmas done with body, mind, speech; whether just or unjust are five motives. 15

तत्रैवं सति कर्तारम्, आत्मानं केवलं तु यः। पश्यत्यकृतबुद्धित्वात्, न स पश्यति दुर्मतिः।। १६
असे आहे तरी कर्ता, माने आत्म्यास मात्र जो। पाहे अशुद्धबुद्धीने, न पाहे सत्य दुर्मती।। १६
This is so, who treats soul as doer; sees with impure intellect, evil minded doesn't see truth. 16

यस्य नाहंकृतो भावो, बुद्धिर्यस्य न लिप्यते। हत्वाऽपि स इमाँल्लोकान्, न हन्ति न निबध्यते।। १७
ज्यास नाही अहंभाव, बुद्धि ज्याची न लिंपते। मारिले जरि या लोकां, मारे ना बद्ध होइना।। १७
Who is egoless with un-tainted intellect; if he kills people, he kills not nor is he bound. 17

ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता, त्रिविधा कर्मचोदना। करणं कर्म कर्तेति, त्रिविधः कर्मसंग्रहः।। १८
ज्ञान ज्ञेय तसा ज्ञाता, त्रिविध कर्मप्रेरक। इंद्रिये कर्म कर्ता ही, त्रिविध कर्मसाधने।। १८
Knowledge, knowable, knower is tri-karma inspiration; senses, karma, doer is tri-karma means. 18

ज्ञानं कर्म च कर्ता च, त्रिधैव गुणभेदतः। प्रोच्यते गुणसंख्याने, यथावच्छृणु तान्यपि।। १९

ज्ञान नि कर्म कर्ता ही, तिन्हीही गुणभेदतः। वर्णिले सांख्यशास्त्रात, तसेच ऐक ते पुन्हा।। १९

Knowledge, karma, doer with tri-quality distinction; told in Samkhya doctrine, hear again. 19

सर्वभूतेषु येनैकं, भावमव्ययमीक्षते। अविभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम्।। २०

सर्वभूतात ज्ञाने ज्या, भाव अव्यय पाहतो। अविभक्त विभक्तांत, ते ज्ञान जाण सात्त्विक।। २०

Knowledge by which he sees immutable essence; undivided in divided in all beings is pious.20

पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान् पृथग्विधान्। वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसम्।। २१

भिन्नत्वानेच ज्ञानाच्या, नानाभाव पृथग्विध। जाणती सर्व भूतांत, ते ज्ञान जाण राजस।। २१

With knowledge distinction, multi-essences separately;
seen in all beings, that knowledge is passionate. 21

यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्, कार्ये सक्तमहैतुकम्। अतत्त्वार्थवदल्पं च, तत्तामसमुदाहृतम्।। २२

परी जे सर्वस्वे एका, कार्यी सक्त अहेतुक। तत्त्वशून्य क्षुद्रज्ञान, त्यास तामस सांगती।। २२

But solely with single goal sans motive; principle-less trivial knowledge is called dark. 22

नियतं सङ्गरहितम्, अरागद्वेषतः कृतम्। अफलप्रेप्सुना कर्म, यत्तत्सात्त्विकमुच्यते।। २३

नेमिलेले न गुंतूनि, रागद्वेषाविना करे। फलेच्छेवीण का कर्म, जे ते सात्त्विक सांगती।। २३

Assigned karma done sans attachment, passion, hatred; fruit-desire is called pious. 23

यत्तु कामेप्सुना कर्म, साहंकारेण वा पुनः। क्रियते बहुलायासं, तद्राजसमुदाहृतम्।। २४
जे फलहेतुने कर्म, अहंकारातही पुन्हा। केले बहुप्रयासाने, तेच राजस बोलिले।। २४
Karma done with fruit-desire, ego; and putting in great effort is called as passionate. 24

अनुबन्धं क्षयं हिंसाम्, अनवेक्ष्य च पौरुषम्। मोहादारभ्यते कर्म, यत्तत्तामसमुच्यते।। २५
परिणाम क्षय हिंसा, दुर्लक्षूनीच योग्यता। मोहे आरंभिले कर्म, जे ते तामस सांगती।। २५
Sans caring for consequence, loss, violence, capacity; karma started with lure is dark. 25

मुक्तसङ्गऽनहंवादी, धृत्युत्साहसमन्वितः। सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः, कर्ता सात्त्विक उच्यते।। २६
अनासक्त अहंत्यागी, धैर्य-उत्साहयुक्त जो। यशायशी चळेना जो, कर्ता सात्त्विक सांगती।। २६
Doer freed from attachment, ego, full of courage, zeal; unmoved by success, failure is pious. 26

रागी कर्मफलप्रेप्सुः, लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः। हर्षशोकान्वितः कर्ता, राजसः परिकीर्तितः।। २७
रागी कर्मफलासक्त, लोभी अशुद्ध हिंसक। हर्षशोकामध्ये युक्त, कर्ता राजस बोलिला।। २७
Lustful, karma-fruit addicted, greedy, violent, sinner; united in joy, sorrow, doer is passionate. 27

अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः, शठो नैष्कृतिकोऽलसः। विषादी दीर्घसूत्री च, कर्ता तामस उच्यते।। २८
विक्षिप्त गावढ्या हट्टी, बुडव्या ठक आळशी। दुर्मुख चेंगट त्यासी, कर्ता तामस सांगती।। २८
Erratic, uncultured, stubborn, dishonest, malicious, lazy; distressed, delaying doer is dark. 28

बुद्धेर्भेदं धृतेश्चैव, गुणतस्त्रिविधं शृणु। प्रोच्यमानमशेषेण, पृथक्त्वेन धनंजय।। २९

बुद्धीचे भेद धैर्याचे, गुणतः ऐक तीन ते। बोलिले मीच संपूर्ण, वेगळाले धनंजया।। २९

Hear threefold distinction of intellect, courage as per tri-quality; I will tell fully, separately. 29

प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च, कार्याकार्ये भयाभये। बन्धं मोक्षं च या वेत्ति, बुद्धिः सा पार्थ सात्त्विकी।। ३०

प्रवृत्ती आणि निवृत्ती, कार्याकार्य भयाभय। बन्ध मोक्षास जी जाणे, बुद्धी ती पार्थ सात्त्विकी।। ३०

Tendency, resignation, desirable-undesirable, feared, non-feared;
knowing binding, liberating, intellect is pious. 30

यया धर्ममधर्मं च, कार्यं चाकार्यमेव च। अयथावत्प्रजानाति, बुद्धिः सा पार्थ राजसी।। ३१

जी धर्म अधर्मा आणि, कार्य आणि अकार्यही। नाही यथार्थ जाणीत, बुद्धी ती पार्थ राजसी।। ३१

Which righteous, un-righteous, desirable-undesirable;
knows not rightly, that intellect is passionate. 31

अधर्मं धर्ममिति या, मन्यते तमसावृता। सर्वार्थान्विपरीतांश्च, बुद्धिः सा पार्थ तामसी।। ३२

धर्मच जी अधर्मासी, मानिते भरली तमे। सर्व अर्थ अनर्थासि, बुद्धी ती पार्थ तामसी।। ३२

Treating un-righteous as righteous are full of dark; treating wrong as right, that intellect is dark. 32

धृत्या यया धारयते, मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः। योगेनाव्यभिचारिण्या, धृतिः सा पार्थ सात्त्विकी।। ३३
धृतीने धरिले ज्या का, मन प्राणेंद्रियक्रिया। योगाने अव्यभीचारी, धृती ती पार्थ सात्त्विकी।। ३३
Courage controlling mind, vital force, senses, actions; through exclusive yoga is pious. 33

यया तु धर्मकामार्थान्, धृत्या धारयतेऽर्जुन। प्रसङ्गेन फलाकांङ्क्षी, धृतिः सा पार्थ राजसी।। ३४
जी धर्म आणि कामार्था, धीराने धरि अर्जुना। असक्तीने फलाकांक्षी, धृती ती पार्थ राजसी।। ३४
Controlling religion, desire, wealth; desiring fruits with passion, that courage is passionate. 34

यया स्वप्नं भयं शोकं, विषादं मदमेव च। न विमुञ्चति दुर्मेधा, धृतिः सा पार्थ तामसी।। ३५
जेथ निद्रा भिती शोक, विषादा मद यांसही। नच सोडीत दुर्बुद्धी, धृती ती पार्थ तामसी।। ३५
Where sleep, fear, grief, distress, arrogance; fool doesn't discard, that courage is dark. 35

सुखं त्विदानीं त्रिविधं, शृणु मे भरतर्षभ। अभ्यासाद्रमते यत्र, दुःखान्तं च निगच्छति।। ३६
सुखही तीन जातीचे, ऐक हे भरतर्षभा। अभ्यासे रमता येथे, दुःखाचा अन्त होतसे।। ३६
Arjuna, listen to tri-fold pleasure; being engrossed here by study puts end to sorrow. 36

यत्तदग्रे विषमिव, परिणामेऽमृतोपमम्। तत्सुखं सात्त्विकं प्रोक्तम्, आत्मबुद्धिप्रसादजम्।। ३७
आरंभी जे विषाकारे, परिणामात अमृत। सुख सात्त्विकते बोला, आत्मबुद्धीत जन्मले।। ३७
Being poisonous first, but as nectar in end; that pleasure is pious born of soul-knowledge. 37

विषयेन्द्रियसंयोगात्, यत् तदग्रेऽमृतोपमम्। परिणामे विषमिव, तत्सुखं राजसं स्मृतम्।। ३८
विषयेंद्रियसंयोग, आरंभी अमृतोपम। परिणामी विषाकार, सुख राजस ते असे।। ३८
Born of object-sense contact, like nectar first; but poison in end; that pleasure is passionate. 38

यदग्रे चानुबन्धे च, सुखं मोहनमात्मनः। निद्रालस्यप्रमादोत्थं, तत्तामसमुदाहृतम्।। ३९
जे आरंभी नि अंतीही, सुख मोहविते मना। निद्रालस्य प्रमादाने, तेच तामस बोलिले।। ३९
At first, in end, which pleasure lures mind; due to sleep, sloth, blunder, it is called dark. 39

न तदस्ति पृथिव्यां वा, दिवि देवेषु वा पुनः। सत्त्वं प्रकृतिजैर्मुक्तं, यदेभिःस्यात्त्रिभिर्गुणैः।। ४०
नसे पृथ्वीवरी कोणी, स्वर्गी देवादिकातही। प्राणी मुक्त प्रकृतीज, या अशा त्रिगुणांतुनी।। ४०
There is none on earth, heaven, in deities; anything naturally free from this quality-trinity. 40

ब्राह्मणक्षत्रियविशां, शूद्राणां च परंतप। कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः।। ४१
ब्राह्मण वैश्य क्षत्रीय, शूद्रांचिही परंतपा। कर्मे विभक्त की झाली, मायोपज गुणांमुळे।। ४१
Brahmins, warriors, traders, outcasts; are karmas divisoson* per qualities born of Nature. 41

शमो दमस्तपः शौचं, क्षान्तिरार्जवमेव च। ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं, ब्रह्मकर्म स्वभावजम्।। ४२
शम दम तपे शौच, क्षमा सौजन्य आणिक। ज्ञान विज्ञान श्रद्धा नि, ब्रह्मकर्मे स्वभावतः।। ४२
Peace, sense-restraint, severity, purity, patience, humility;
knowledge, science, faith are natural Brahmin-karmas. 42

शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं, युद्धे चाप्यपलायनम्। दानमीश्वरभावश्च, क्षात्रं कर्म स्वभावजम्।। ४३

शौर्य तेज धृती दक्ष, युद्धात अपलायन। औदार्य आणि वर्चस्व, क्षात्रकर्मे स्वभावत:।। ४३

Bravery, vigour, courage, vigilance, non-retreat from battle;
charity, governance are natural warrior-karmas. 43

कृषिगौरक्ष्यवाणिज्यं, वैश्यकर्म स्वभावजम्। परिचर्यात्मकं कर्म, शूद्रस्यापि स्वभावजम्।। ४४

कृषी गौरक्ष्य व्यापार, वैश्यकर्मे स्वभावत:। सेवा भाव अशी कर्मे, शूद्राची ती स्वभावत:।। ४४

Agriculture, cow tending, trade are natural trader-karmas;
rendering service is natural karma of outcasts. 44

स्वे स्वे कर्मण्यभिरत:, संसिद्धिं लभते नर:। स्वकर्मनिरत: सिद्धिं, यथा विन्दति तच्छृणु।। ४५

कर्मी आपापल्या दक्ष, पूर्णता लाभतो नर। स्वकर्मी रत सिद्धी जो, कसा पावेल ऐक ते।। ४५

Vigilant in self-karma is perfected; hear how he engrossed in self-karma achieves perfection. 45

यत: प्रवृत्तिर्भूतानां, येन सर्वमिदं ततम्। स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विन्दति मानव:।। ४६

ज्यायोगे जन्मली भूते, ज्याने सारे भरे जगत्। स्वकर्मे त्यास पूजीता, सिद्धी पावति मानव।। ४६

From whom beings are born, is omnipresent;
by worshiping him with self-karma, humans are perfected. 46

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः, परधर्मात्स्वनुष्ठितात्। स्वभावनियतं कर्म, कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम्।। ४७

श्रेय स्वधर्म ऊणाही, परधर्माहुनी स्थिर। स्वभावे नेमिले कर्म, होता ना होय पातक।। ४७

Imperfect self-duty is better than other's prefect duty;
by doing naturally assigned duty, sin isn't incurred. 47

सहजं कर्म कौन्तेय, सदोषमपि न त्यजेत्। सर्वारम्भा हि दोषेण, धूमेनाग्निरिवावृताः।। ४८

सहजकर्म कौंतेया, सदोषही नको त्यजू। सर्व कर्मे उणी आधी, धुराने अग्नि झाकिला।। ४८

You shouldn't cast faulty natural karma; karma-initiations are faulty as fire veiled by smoke. 48

असक्तबुद्धिः सर्वत्र, जितात्मा विगतस्पृहः। नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां, संन्यासेनाधिगच्छति।। ४९

उदासबुद्धि सर्वत्र, जितात्मा कामनाजित। नैष्कर्म्यसिद्धिसी थोर, संन्यासानेच पावतो।। ४९

With neutral intellect everywhere soul and desire conqueror;
gains karma-freeness-perfection by renunciation. 49

सिद्धिं प्राप्तो यथा ब्रह्म, तथाप्नोति निबोध मे। समासेनैव कौन्तेय, निष्ठा ज्ञानस्य या परा।। ५०

सिद्धीप्राप्त कसा ब्रह्म, होतो ते ऐक सांगतो। संक्षेपानेच कौंतेया, ज्ञाननिष्ठाच जी परम्।। ५०

Hear how perfected person attains Brahma, I will tell; briefly, supreme knowledge-loyalty. 50

बुद्ध्या विशुद्धया युक्तो, धृत्यात्मानं नियम्य च। शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा, रागद्वेषौ व्युदस्य च।। ५१

विशुद्ध बुद्धिने युक्त, धैर्याने आत्म नेमुनी। शब्दादि विषयां त्यागी, रागद्वेषास जिंकुनी।। ५१

With pure intellect, courageous self-restraint; he casts objects on winning desire, hatred. 51

विविक्तसेवी लघ्वाशी, यतवाक्कायमानसः। ध्यानयोगपरो नित्यं, वैराग्यं समुपाश्रितः।। ५२

एकांती नि मिताहारी, जीत वाणी तनूमने। ध्यानयोगात जे युक्त, नित्य वैराग्य आश्रित।। ५२

Secluded, less-eater, subduing body, mind, speech;
who are united in meditation, refugees of constant asceticism. 52

अहंकारं बलं दर्पं, कामं क्रोधं परिग्रहम्। विमुच्य निर्ममः शान्तो, ब्रह्मभूयाय कल्पते।। ५३

अहंकारा बळा दर्पा, काम क्रोधा परिग्रहा। ममता टाकुनी, शांत, ब्रह्मरूपास योग्य तो।। ५३

Casting ego, power, arrogance, desire, anger, hoarding;
affection, serenity, he is Brahma-worthy. 53

ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न काङ्क्षति। समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं लभते पराम्।। ५४

ब्रह्मभूत प्रसन्नात्मा, न करी शोक कामना। समभाव भुती सर्व, मद्भक्ती पावतो परम्।। ५४

Brahma-worthy, peaceful soul not grieving, desiring;
treating all beings same; gains my super devotion. 54

भक्त्या मामभिजानाति, यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः। ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा, विशते तदनन्तरम्।। ५५
भक्तीने मजला जाणे, जसा जो स्थित तत्त्वता। त्या तशा मज जाणूनि, येतो माझ्यात नंतर।। ५५
Knows me by devotion as who, what I am truly;
on knowing me as such he enters in me later. 55

सर्वकर्माण्यपि सदा, कुर्वाणो मद्व्यपाश्रयः। मत्प्रसादादवाप्नोति, शाश्वतं पदमव्ययम्।। ५६
सर्व कर्मे जरी नित्य, करे माझ्याच आश्रये। मजकृपे करे प्राप्त, शाश्वत पद अव्यय।। ५६
Though doing all karmas ever with my support;
with my blessing he gains eternal-immutable status. 56

चेतसा सर्वकर्माणि मयि संन्यस्य मत्परः। बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततं भव।। ५७
मनाने सर्व कर्मांना, मला अर्पूनि मत्पर। बुद्धियोगात राहूनी, माझ्यात चित्त ठेव तू।। ५७
Mentally offering all karmas to me, being me; resorting to intellect-yoga; fix your mind in me. 57

मच्चित्तः सर्वदुर्गाणि, मत्प्रसादात्तरिष्यसि। अथ चेत्त्वमहंकारात्, न श्रोष्यसि विनङ्क्ष्यसि।। ५८
मत्चित्ते सर्व आपत्ती, मत्कृपे तरशील तू। जरी का तू अहंकारे, नैकसी नष्टशील तू।। ५८
Uniting with me, you'll cross hurdles by my grace;
if you don't listen due to your ego, you will perish. 58

यदहंकारमाश्रित्य, न योत्स्य इति मन्यसे। मिथ्यैष व्यवसायस्ते, प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति।। ५९

आश्रयुनी अहंकारा, न लढो हेच मानसी। व्यर्थ हा तव निर्धार, स्वभाव लढवीलचि।। ५९

If with ego, you think you won't fight;
vain is your resolve; your nature will make you fight. 59

स्वभावजेन कौन्तेय, निबद्धः स्वेन कर्मणा। कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात्, करिष्यस्यवशोऽपि तत्।। ६०

स्वभावजन्य कौंतेया, स्वकर्मानेच बद्ध तू। कर्तव्य टाळिसी मोहे, करिसी अनिच्छे तरी।। ६०

You are bound by natural self-karma; if you avoid duty by lure, you will be acting against will. 60

ईश्वरः सर्वभूतानां, हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति। भ्रामयन्सर्वभूतानि, यन्त्रारूढानि मायया।। ६१

ईश्वर सर्वभूतांच्या, हृदयी अर्जुना वसे। फिरवी सर्व भूतांस, मायायंत्रावरी रुढ ।। ६१

God dwelling in all hearts; spins all beings as if mounted on machine by illusory energy. 61

तमेव शरणं गच्छ, सर्वभावेन भारत। तत्प्रसादात्परां शान्तिं, स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम्।। ६२

जावे शरण त्यालाच, सर्वभावेन भारता। तत्प्रसादे परं शांती, स्थानी जाशील शाश्वत।। ६२

Surrender to him wholeheartedly; by his blessing you will gain supreme peace, eternal goal. 62

इति ते ज्ञानमाख्यातं, गुह्याद्गुह्यतरं मया। विमृश्यैतदशेषेण, यथेच्छसि तथा कुरु।। ६३

हे तुला कथिले ज्ञान, गुह्यात अतिगुह्य मी। ध्यानात घेउनी सारे, जशी इच्छा तसे करी।। ६३

I told you knowledge that is secret of all secrets; considering all this, do as you wish. 63

सर्वगुह्यतमं भूयः, शृणु मे परमं वचः। इष्टोऽसि मे दृढमिति, ततो वक्ष्यामि ते हितम्।। ६४
गुह्यात्गुह्य पुन्हा ऐक, माझे परम वाक्य हे। प्रिय तू मज यासाठी, सांगो तुज हितावह।। ६४
Listen my extreme secret, my supreme words; you are dear to me, I am telling in your interest. 64

मन्मना भव मद्भक्तो, मद्याजी मां नमस्कुरु। मामेवैष्यसि सत्यं ते, प्रतिजाने प्रियोऽसि मे।। ६५
माझे मन हो मद्भक्त, मला यजी नमी मज। मलाच पावसी सत्य, प्रतिज्ञा प्रिय तू मम।। ६५
Be my mind, devotee, worship, bow to me; you will truly gain me; I promise, you are dear to me. 65

सर्वधर्मान्परित्यज्य, मामेकं शरणं व्रज। अहं त्वां सर्वपापेभ्यो, मोक्षयिष्यामि मा शुचः।। ६६
सर्वधर्मांस त्यागूनि, एका शरण ये मज। तुला पापांतुनी सर्व, मुक्ती देतो रडू नको ।। ६६
Casting all religions, surrender to me; I will liberate you from all sins; so don't grieve. 66

इदं ते नातपस्काय, नाभक्ताय कदाचन। न चाशुश्रूषवे वाच्यं, न च मां योऽभ्यसूयति।। ६७
हे तू तपरहीतास, ना अभक्तासही कधी। नको इच्छाहिना सांगू, नको नि ममद्वेषकां।। ६७
Never should you tell this to non-ascetic or non-devotee; non-desirous or my hater. 67

यः इदं परमं गुह्यं, मद्भक्तेष्वभिधास्यति। भाक्तिं मयि परां कृत्वा, मामेवैष्यत्यसंशयः।। ६८
जो कोणी हे परं गुह्य, ममभक्तां कथेल तो। परमभक्त होऊनि, मज पावेल निश्चित।। ६८
Who tells this supreme secret to my devotees;
being my supreme devotee, he will surely gain me. 68

न च तस्मान्मनुष्येषु, कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः। भविता न च मे तस्मात्, अन्यः प्रियतरो भुवि।। ६९
न त्याहूनि मनुष्यात, कोणी माझे करी प्रिय। होणेही न मला तैसा, दुजा प्रिय तरी जगी।। ६९
There is none than him in men dear to me; none else will be dearer to me in world. 69

अध्येष्यते च य इमं, धर्म्यं संवादमावयोः। ज्ञानयज्ञेन तेनाहम्, इष्टः स्यामिति मे मतिः।। ७०
अभ्यासील कुणी जो हा, धर्मसंवाद आमुचा। ज्ञानयज्ञे मला त्याने, पूजिले ही मती मम।। ७०
Who studies our religious dialogue;
I am worshiped by him by knowledge-yadnya, it is my opinion. 70

श्रद्धावाननसूयश्च, शृणुयादपि यो नरः। सोऽपि मुक्तः शुभांल्लोकान्, प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम्।। ७१
श्रद्धा निर्दोषदृष्टीने, ऐकेल मात्र जो नर। तो मुक्त शुभ लोकास, जाईल पुण्यकर्मिच्या।। ७१
Who hears Gita with faith, flawless vision;
will go to pious place of meritorious karma performers. 71

कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ, त्वयैकाग्रेण चेतसा। कच्चिदज्ञानसंमोहः, प्रनष्टस्ते धनंजय।। ७२
ऐकिले काहि का पार्था, हे तू एकाग्र मानसे। काय अज्ञान संमोह, नष्टला का धनंजया? ७२
Partha, have you heard this with concentrated mind; has your ignorance-lure vanished? 72

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्ध्वा, त्वत्प्रसादान्मयाऽच्युत। स्थितोऽस्मि गतसन्देहः, करिष्ये वचनं तव।। ७३

गेला मोह स्मृती आली, कृपेने तव अच्युता। झालो मी गतसंदेह, पाळीन वचने तुझी।। ७३

Lure vanished, memory restored by your grace; I became doubtless, I will follow your words. 73

संजय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

इत्यहं वासुदेवस्य, पार्थस्य च महात्मनः। संवादमिमम्श्रौषम्, अद्भुतं रोमहर्षणम्।। ७४

असा मी वासुदेवाचा, पार्थाचा थोर व्यक्तिचा। संवाद हाच ऐकीला, अद्भूत रोमहर्षक।। ७४

So between Vasudeva n great soul Partha; I heard this dialogue, wondrous n hair-raising. 74

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवान्, एतद्गुह्यमहं परम्। योगं योगेश्वरात्कृष्णात्, साक्षात्कथयतः स्वयम्।। ७५

व्यासकृपेचि ऐकीले, असे हे गुह्य मी परं। योग योगेश्वर कृष्णे, साक्षात कथिले स्वये।। ७५

By Vyasa-grace, I heard this supreme secret; yoga directly told by Krishna himself. 75

राजन्संस्मृत्य संस्मृत्य, संवादमिममद्भुतम्। केशवार्जुनयोः पुण्यं, हृष्यामि च मुहुर्मुहुः।। ७६

स्मरुनी स्मरुनी राजा, संवाद अतिअद्भुत। श्रेयस कृष्णपार्थाचा, हर्षतो मी पुनःपुन्हा।। ७६

King, as I recall unprecedented;
pious dialogue of Keshav-Arjuna, I am thrilled joyously repeatedly. 76

तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य, रूपमत्यद्भुतं हरेः। विस्मयो मे महान् राजन्, हृष्यामि च पुनः पुनः।। ७७

स्मरुनी स्मरुनी तेच, हरीचे रूप अद्भुत। विस्मये अति मी राजा, हर्षितोहे पुनःपुन्हा।। ७७

As I recall unprecedented form of Hari; astonishingly, King, I am thrilled joyously repeatedly. 77

यत्र योगेश्वरः कृष्णो, यत्र पार्थो धनुर्धरः। तत्र श्रीर्विजयो भूतिः, ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम।। ७८

जेथ योगेश्वर कृष्ण, जेथे पार्थ धनुर्धर। तेथ श्री जय ऐश्वर्य, स्थिर नीती मती मम।। ७८

I feel where Krishna n Partha are; there will be wealth, victory, prosperity, stability, ethics. 78

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे मोक्षसंन्यासयोगो नाम अष्टादशोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील मोक्षसंन्यासयोग नामे अठरावा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो।।

Chapter XVIII 'Liberation And Renunciation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।। हरी ॐ तत् सत् ।।

Aum Tat Sat

Foot notes

(Note: Serial number indicates Verse number.)

14 **Senses and their functions***: Five Knowledge and Karma senses and their respective five functions each.

41 **Karma divisions***: As per Vedic tradition the karmas of four social classes like Brahmins, Warriors, Traders and Outcasts were outcome of qualities attributed to them like knowledge, bravery, trading acumen and service orientation respectively and were not dependent on their birth in any particular caste. However, unfortunately these classes were later on treated as castes which led to creation of enmity among different classes.

GITA GLORY

Salutations to Ganesha and Radharamana

धरा उवाच - Earth said

भगवान परमेशा, भक्तिरव्यभिचारिणी। प्रारब्ध भुज्यमानस्य, कथं भवति हे प्रभो।। १

Lord, tell me, how devotion of one experiencing fate could be exclusive. 1

श्रीविष्णु: उवाच – Blessed Vishnu said

प्रारब्धं भुज्यमानो हि, गीताभ्यासरत: सदा। स मुक्त: स सुखी लोके, कर्मणा नोपलिप्यते।। २

He engrossed in Gita-study while experiencing fate is liberated, happy and untainted by karma. 2

महापापादि पापानि, गीताध्यानं करोति चेत्। क्वचित्स्पर्शं न कुर्वन्ति, नलिनीदलमम्बुवत्।। ३

He is untouched by greatest sins while meditating on Gita, as lotus in water. 3

गीताया: पुस्तकं यत्र, यत्र पाठ: प्रवर्तते। तत्र सर्वाणि तीर्थानि, प्रयागादीनि तत्र वै।। ४

Where Gita-recital taking place, there all holy places like Prayaga remain present. 4

सर्वे देवाश्च ये ऋषयो, योगिन: पन्नगाश्च ये। सहायो जायते शीघ्रं, यत्र गीता प्रवर्तते।। ५

All Gods, seers, yogis, cobra-kings come to help where Gita is recited. 5

यत्र गीताविचारश्च, पठनं पाठनं श्रुतम्। तत्राहं निश्चितम् पृथ्वी, निवसामि सदैव ही।। ६

Where recital and listening of Gita is done; there certainly, I always dwell, Earth! 6

गीताश्रयेऽहं तिष्ठामि, गीता मे चोत्तमं गृहम्। गीताज्ञानुपाश्रित्य, त्रींल्लोकान्पालयाम्यहम्।। ७

I dwell in Gita, as it is my home; I sustain tri-worlds by means of Gita-knowledge. 7

गीता मे परमा विद्या, ब्रह्मरुपा न संशयः। अर्धमात्राक्षरा नित्या, स्वनिर्वाच्यपदात्मिका।। ८

Gita is my supreme knowledge, Reality-form; Aum and poetry that I ever narrate. 8

चिदानन्देन कृष्णेन, प्रोक्ता स्वमुखतोऽर्जुनम्। वेदत्रयी परानन्दा, तत्त्वार्थज्ञानसंयुता।। ९

Krishna himself narrated it to Arjuna; it's tri-Veda, supreme bliss and principle knowledge. 9

योऽष्टादशजपो नित्यं, नरो निश्चलमानसः। ज्ञानसिद्धिं स लभते, ततो याति परं पदम्।। १०

He reciting eighteen chapters gains steady mind, perfect knowledge and supreme goal. 10

पाठेऽसमर्थः संपूर्णे, ततोऽर्धं पाठमाचरेत्। तदा गोदानजं पुण्यं, लभते नात्र संशयः।। ११

If unable to recite fully, half text to be recited for sure gain of cow-charity merit. 11

त्रिभागं पठमानस्तु, गङ्गास्नानफलं लभेत्। षडशं जपमानस्तु, सोमयागफलं लभेत्।। १२

By reciting 1/3 text, merit of Ganges-bath and by 1/6 text, Soma-fruit is gained. 12

एकाध्यायं तु यो नित्यं, पठते भक्तिसंयुतः। रुद्रलोकमवाप्नोति, गणो भूत्वा वसेच्चिरम्।। १३

He reciting at least one chapter devotedly reaches Rudra-resort and stays as Gana. 13

अध्यायं श्लोकपादं वा, नित्यं यः पठते नरः। स याति नरतां यावत्, मन्वंतरं वसुन्धरे।। १४

He reciting regularly a chapter or a verse is born as human till end of manvantar. 14

गीतायाः श्लोकदशकं, सप्त पञ्च चतुष्ट्यम्। द्वौ त्रीनेकं तदर्धं वा, श्लोकानां यः पठेन्नरः।। १५

He reciting ten, seven, five, four, three, two, one or even half verse; 15

चन्द्रलोकमवाप्नोति, वर्षाणामयुतं ध्रुवम्। गीतापाठसमायुक्तो, मृतो मानुषतां व्रजेत्।। १६

He gains moon-resort, dwells for one lakh years; he dying while reciting is born as human. 16

गीताभ्यासपुनःकृत्वा, लभते मुक्तिमुत्तमम्। गीतोत्युच्चारसंयुक्तो, म्रियमाणो गतिं लभेत्।। १७

He on studying full Gita is liberated and if he dies while reciting, he attains final goal. 17

गीतार्थ श्रवणासक्तो, महापापयुक्तोऽपि वा। वैकुण्ठं समवाप्नोति, विष्णुनासह मोदते।। १८

He though great sinner while listening to Gita goes to Vaikuntha and dwells with Vishnu. 18

गीतार्थं ध्यायते नित्यं, कृत्वाकर्माणि भूरिशः। जीवन्मुक्तः स विज्ञेये, देहान्ते परमंपदम्।। १९

He abiding Gita while doing assigned karmas is liberated and gains supreme goal. 19

गीतामाश्रित्य बहवो, भूभुजो जनकादयः। निर्धूतकल्मषा लोके, गीता याताः परं पदम्।। २०

Many kings like Janaka supported by Gita were freed from sins gained supreme goal. 20

गीतायाः पठनं कृत्वा, माहात्म्यं नैव यः पठेत्। वृथा पाठो भवेत्तश्च, श्रम एव ह्युदाहृतः।। २१

He not reciting Glory after Gita-recital, his recital and efforts are wasted, so say expert. 21

सूत उवाच - **Suta said**

एतन्माहात्म्यसंयुक्तं, गीताभ्यासं करोति यः। स तत्फलमवाप्नोति, दुर्लभां गतिमाप्नुयात्।। २२

He, who studies Glory with Gita, on receiving desired fruit attains rare goal. 22

माहात्म्यमेतद्गीताया, मया प्रोक्तं सनातनम्। गीतान्ते च पठेद्यस्तु, यदुक्तं तत्फलं लभेत्।। २३

I proclaimed eternal Gita-Glory; he reciting this after Gita gains desired fruits. 23

।। इति श्रीवाराहपुराणे गीतामाहात्म्यं।।

So Gita-Glory from Varaha-Purana is over.

।। हरी ॐ तत् सत्।। हरी ॐ तत् सत्।। हरी ॐ तत् सत्।।

Aum Tat Sat

BHAGAVAD GITA TODAY

English version of
'Ajachi Bhagavad Gita'

Eternal Soul

**Weapons don't split it, nor does fire burn it; nor water wet it, nor wind dry it.
It can't be split, brunt, wetted or dried; it is eternal, omnipresent, immovable, ancient.**

Editor

Dr Vijay Bhatkar

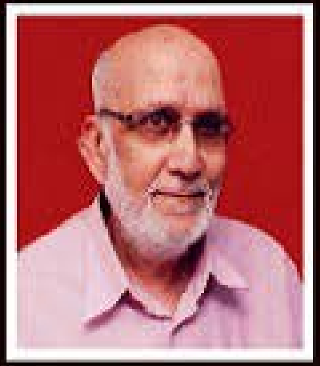

English Translator

Vasant Joshi